

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՅՐԻԱԽՆԱՄ

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

1910 ՍԵՊՏ. 11 — 1912 ՍԵՊՏ. 11

ՅԱԻՆԼՈՒԱԾ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԻՆՆԻՉ - ՊԱՅՈՒՐԱԿ

Պ. ԺԱԳ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ

361

S-30

ՅԱՐԱՆ "ՇԱՆՔ"

ՂԱԼԱՐԻԱ

1912

361

S-30 v6

50

Printed in Turkey

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՅՐԻԱԽՆԱՄ

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

1910 ՍԵՊՏ. 11 -- 1912 ՍԵՊՏ. 11

ՅԱԻԵԼՈՒՄԾ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԴԵՆԻՉ - ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

Պ. ԺԱԳ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ

Տպարան «ԵԱՆԹ»,

Ղալաթիա

13 AUG 2013

43138

G400
39

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԱՅՐԻԱԽՆԱՄԻ

ԾԾ
82

Printed in Turkey

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր,

Կիլիկեան դեպքերու հետեւանով, այրիներ խնամելու համար, Ազգ. Կեդր. Պատ. Վարչութեան Քաղաք. Ժողովէն 1910 Սեպտ. 11 բուսկիւր պատե-
սօնագրով կազմուած յանձնաժողովս, պատիւ ունի իր երկամեայ պատեօնա-
վարութեան տեղեկագիրը մատուցանելու Պատ. վարչութեան նկատառումին:

Այս առիւ, Ձեր Բարձր. Սրբազնութեան եւ Ազգ. Վարչութեան կողմէ
յանձնաժողովիս հանդեպ ցոյց տուած Վստահութեան ու աջակցութեան հա-
մար շնորհակալութիւն կը յայտնենք:

Եւ, որովհետեւ յանձնաժողովիս անդամները, երկամեայ պատեօնավարու-
թեան մը յետոյ յոգնած կը զգան ինքզինքնին նոյն համբուն մեջ իրենց ազգա-
յին պարտականութիւնները շարունակելու համար, կը խնդրենք որ բարեհաճիք
ընդունիլ մեր հրաժարականը եւ նոր ձեռքերու յանձնել գործը:

Կը մնանք խորին յարգանքով

ի Դիմաց Այրիախնամ Կեդր. Յանձնաժողովի

Վ. Ասենադպիրի

Ասենապետ

Լ. Տեսեհեան

Ս. Ն. Շիրինեան

Ամենապատիւ

Տ. Տ. Յովհաննէս Ս. Սրբեայ. Արշարունի

Պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց Է Նախագահ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղ. Ժողովին:

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԻՆԻՆՈՑ ԱՂԷՏԸ . — 1909 Ապրիլի Կիլիկիոյ ահաւոր աղէտը, իր տուած զոհերուն զարհուրելի թիւերով և իր պատճառած նիւթական ու բարոյական վնասներուն աղէտալի հանգամանքներով, այնքան մեծ հետք մը թողուցած է Հայութեան սիրտին մէջ, և այնքան ծանօթ՝ որ աւելորդ է նոր մանրամասնութիւններով անդրադառնալ անոր վրայ :

ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐԸ . — Վերապրողները պարզապէս չուարած մնացած էին . իրենց մեռելները պիտի ողբային՝ թէ իրենց թշուառ վիճակին վրայ պիտի խորհէին :

Այս պայմաններուն մէջ, ընդհանուր աղէտեալներով, և մասնաւոր կերպով որբերով և այրիներով զբաղուելու հոգը, առաւելապէս կը ծանրանար Ազգ. Կեդր. Վարչութեան վրայ :

ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐ . — Կեդրոնի ազգային իշխանութիւնը, իր այդ ցաւագին պարտականութիւնը կատարելու, և ստեղծուած սարսափելի կացութեան գիտակ ըլլալու համար, նախ պատուիրակութիւններ փութացուց Կիլիկիա, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար անդարմանելի աղէտին տարածութիւնը, և ձեռք առնուելիք միջոցները : Եւ աղէտէն հալածական հազարաւոր ժողովուրդին, որբերուն ու այրիներուն անմիջական հսկողութիւնն ու միախառնութիւնը, և անոնց վիշտը գէթ մասամբ դարմանելու հոգը յանձնեց՝ աղէտավայրը զրկուած այդ պատուիրակութեան :

ԱՌԱՋԻՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐ . — Պատուիրակութիւնը դեռ իր շրջանը չաւարտած, Ազգ. Վարչութիւնը, 1908ի սահմանադրութենէն անմիջապէս յետոյ կազմուած Նպաստից Յանձնաժողովին պաշտօն տուաւ՝ ամբողջ աշխարհի Հայութեան կողմէ փութացուած նպաստները հաւաքել, աղէտին եւ

դերական հանդամանքը և պատճառած ահաւոր վնասները բացատրելով սրտառուչ կոչեր ուղղել, և անմիջական կարօտութիւնը, անօթութիւնը գէթ, մասամբ մեղմացնելու աշխատիլ :

Նպաստից Յանձնաժողովէն անկախաբար, կազմուեցաւ նաեւ, Վեհափառ Սուլթանին վերին հովանաւորութեան տակ, Միջազգային Նպաստից Յանձնաժողով մը, որուն մէջ, ինչպէս Ազգային Պատրիարքարանը, նոյնպէս միւս Հայ յարանուանութիւնները ունէին իրենց ներկայացուցիչները :

Կիլիկիոյ ահաւոր եղեռնին հետեւանքով ստեղծուած անմիջական ու անյետաձգելի կարօտութիւններուն առջևը, քիչ ժամանակի մէջ երկու ժարմիններն ալ սպառնցին իրենց նիւթական բոլոր միջոցները, և սակայն այդ արգաւանդ երկիրը, երբեմնի այդ չէն ու բարգաւաճ Հայութեան հոծ կեդրոնը կը մնար աւերակ, ժողովուրդը հալածական ու տարապայման չքաւոր վիճակի մը մատնուած :

ՈՐՈՒՆՆԱՄ. — Նպաստից Յանձնաժողովին հետ գրեթէ զուգընթացաբար, կազմուած էր նաեւ Որբախնամ Յանձնաժողով մը, որ պաշտօն ունէր Հայ յաստանի բոլոր գաւառներու որբերը — Համիտեան բէժիմի աւանդ — պաշտպանել, և իր ոյժերուն ներած սահմանին մէջ դանոնք դաստիարակել :

Կիլիկիոյ գէպէն վերջը, աղէտէն աղատուած չափահասները ալիւս ըստիպուած էին, իրենց ապրած ահաւոր օրերուն սարսափները սրտերնուն խորը թաղելով, իրենք զիրենք հոգալու սկսիլ. բայց կը մնային հազարաւոր որբեր ու այրիներ : Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, վերադարձող պատուիրակներու տեղեկագրերուն վրայ հիմնուելով՝ ամենէն անմիջական ստիպողականութիւնը տուաւ տարաբաղդ որբերը խնամարկելու գործին, — միջոցներու ներած սահմանին մէջ անշուշտ, — և վերակազմեց Որբախնամ Յանձնաժողովը :

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆՊԱՍՏԸ. — Կառավարութիւնն իսկ զգալով աղէտին ահաւորութիւնը, և անոր նիւթապէս և բարոյապէս դարման տանելու անհրաժեշտութիւնը, նախ պաշտօնական յայտարարութեամբ մը խոստովանեցաւ կատարուած եղեռնին մէջ Հայերուն, նոյնիսկ ամենաթիւթեւ կերպով ու պարզ անխոհմտութիւնով, որեւէ պատասխանատուութիւն չունենալու եւ, Պատրիարքարանի անդուլ գիմումներուն ու Դուբեան Ս. Պատրիարքի հրաժարման վրայ, խոստացաւ 5 տարի անընդհատաբար 20,000ական օսմ. ոսկի յանձնել Ազգ. Պատրիարքարանի, որպէս զի անոր հսկողութեան տակ, ու անոր յարմար դատած միջոցներով խնամարկուին որբերն ու այրիները : Եւ սակայն, խոստացուած այդ տարեկան 20,000 ոսկիի զուժարը զեղչուեցաւ 1,000,000 դր. ի : Երբ պետական նպաստի առաջին 1,000,000 դր. ը գանձուեցաւ, Վարչութիւնը նկատի առաւ որ այրի կիներուն ողորմութեան ձեռով տրուած նպաստները ո և է զբաւական ու տեւական օգտակարութիւն չէին կրնար ունենալ, և դրամը, բաշխուած պարագային, ամէն մէկ այրիի խիստ աննշան բաժին մը պիտի իյնար, ու ձիւնի պէս պիտի հալէր, ինչպէս Նպաստից, Ազգային և Միջազգային Յանձնաժողովներու տրամադրած գու-

մարները սպառած էին, առանց ո և է հետք ձգելու :

ԱՅՐԻԱԿԱՆ ԱՌԱՋՄԻՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, աշխատութիւնները բաժնելու, և պիւտճէները չի շփոթելու համար, որոշեց այրիներու հոգածութեան խնդիրը անջատել որբերու խնամարկութեան գործէն, և Այրիախնամ Յանձնաժողովը կազմեց, անոր անդամակցութեան հրաւիրելով նաեւ Հայ-Հռոմէական և Հայ-Բողոքական հասարակութիւններէն անհատներ :

Վարչութիւնը թելադրեց որ պետութիւնէն գանձուած նպաստը, Այրիախնամ և Որբախնամ համաձայնութեամբ կէս առ կէս բաժնեն իրենց մէջ, և այս առաջինին հետեւելիք ուղղութիւնը գծեց՝ զայն պաշտօնի հրաւիրող պաշտօնագիրով մը որ ահաւասիկ :

ՊԱՏՐԻԱՐԻԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

Կ. Պոլիս, 11 Սեպտ. 1910

ԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ.

Ա.Զ.Գ. ԿԵԳՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱՐ 528

Ազգային վարչութեան ուսադուրեանց նիւթ եղած եր արդէն Կիլիկիոյ աղէտին զոհերու այրի կանանց վիճակն, եւ զայն լոս կարի դարմանելու համար՝ կը խորհուէր աշխատութեան գործ հայրայրել անոնց եւ միջոց ընձեռել ապրուստի, որով կարող լինին նոյն իսկ օր մ'իրենց որբեր խնամել իրենց մայրական բեռնց ներքեւ :

Այս անգամ Տերութեան կողմէ տասն հազար ոսկիի գումար մը յանձնուած լինելով Պատրիարքարանին՝ այրիներու եւ որբերու ի նպաստ, Ազգային Վարչութիւնը հարկ դասեց այրիներու պաշտպանութեան գործը՝ անջատել զբաշխուած որբերու խնամարկութենէն, եւ զայն յանձնեց յատուկ Յանձնաժողովոյ մը խնամոց, որու պաշտօնը պիտի լինի նոյն ու սահմանել այրիներու նիւթական վիճակին բարեւոյման եղանակն, ուսումնասիրելով այս նպատակաւ պատուիրակներու եւ ուրիշներու կողմէ մատուցուած ծրագրերը եւ խորհրդակցելով նոյն իսկ Որբախնամ Յանձնաժողովոյ հետ, որ գիտակ է անոնց վիճակին հանգամանաց եւ կարօտութեանց, եւ ինչ գումար որ կարելի պիտի լինի տրամադրել եւ հայրայրել նոյն այդ պէտքին համար, զայն գործածել նպատակին,

անքերի հսկողութեան եւ հակալեռի մը ներքեւ, եւ փոխանակ վաղանցուկ նպաստներ բաշխելու, մշտապէս աշխատութեան գործ հայրալիքի զրուքեամբ:

Այս Յանձնաժողովոյ անդամ ընտրուեցան՝

Գառնիկ Էֆէնի Յովակիմեան	
Գրիգոր » Մալխաս	
Դաւիթ » Տէր-Մովսէսեան	
Նզուարդ » Շիրինեան	
Խաչիկ » Խորասանեան	
Յակոբ » Պօլանեան	
Որոն » Ճիլանեան	
Տիգրան » Իսպէշերեան	
Տիգրան » Մանուկեան	

Վստահ ենք որ սիրալոծար յանձն պիտի առնուի այս բարեգործական պատճօնը եւ կը հրաւիրենք զՁեզ որ բարեհաճիք յառաջիկայ չորեքշաբթի օր, Սեպտ. 15, ժամ 8ին (Ը. Թ.) հրամայել Ղալաթիոյ խորհրդարանը ուր Յանձնաժողովը պիտի գումարուի ի նիստ, եւ ամբողջ Ձեր անդամակցաց հետ ձեռնարկել ի գործ:

Մնամք Աղօթարար
Պատրիարք Կ. Պօլսոյ
Եղիշէ Արքեպ. Գուրեան

Այս որոշ ծրագրով ու այս կերպով յանձնաժողովս իր առաջին նիստը դուրս եկաւ 1910 Սեպտ. 15ին:

ԳՐԻԴԱՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ. — Եւ այդ նիստին մէջ իսկ դիւանի կազմութեան ձեռնարկեց, որ հետեւեալ արդիւնքը ունեցաւ,

Յակոբ Էֆէնտի Պօլանեան՝ Ատենապետ	
Գրիգոր » Մալխաս՝ Ատենադպիր	
Նզուարդ » Շիրինեան՝ Գանձապետ	

ՓՈՓՈԽՈՒՄՆԵՐ. — Առաջին նիստէն վերջն իսկ փութացած էին իրենց հրաժարականները զրկել՝

Գառնիկ Էֆ. Յովակիմեան	
Խաչիկ » Խորասանեան	
Տիգրան » Մանուկեան	

Իսկ ժամանակ մը վերջ հրաժարեցաւ՝ Տիգրան Էֆ., Իսպէշերեան:

Այս հրաժարականները ընդունուելով, Քաղաք. Ժողովին կողմէ՝ յանձնաժողովիս առաջարկով՝ անդամ կարգուեցան՝

Գէորգ Էֆէնտի թորգոմեան	
Հայկ » թայքէսէնեան	
Տըթ. Ստեփան » Թէրզեան	

որոնցմէ՝

Գէորգ Էֆ. թորգոմեանի	
Հայկ » թայքէսէնեանի	

հրաժարելով՝

Տիգրան Էֆէնտի Կիւմիւշեան անդամ ընտրուեցաւ յանձնաժողովիս:

1911 Մարտ 21ին, Քաղ. Ժողովը յանձնաժողովիս անդամներուն թիւը 10/ի բարձրացնել ուղղելով, իր կողմէ անդամ կարգեց՝

Գարեգին Էֆ. Աղամեան	
Դանիէլ » Հանէսեան	
Ժագ » Սայապալեան	

Սակայն՝ առաջին երկուքին և հիներէն

Յակոբ Էֆէնտի Պօլանեանի	
Գրիգոր » Մալխասի	

հրաժարուածով՝ յանձնաժողովիս առաջարկով ընտրուեցան՝

Գարեգին Էֆ. Փաստրմաճեան	
Համբարձում » Պօլանեան	
Վարդ-Պատրիկ » Կիւլպէնկեան	
Տըթ. Ա. » Միմիսեան	
Քերովրէ » Թէքէնեան	

Ասոնցմէ՝

Քերովրէ Էֆ. Թէքէնեանի և	
Տօքթ. Ա. » Միմիսեանի	

անմիջական, և

Գարեգին Էֆ. Փաստրմաճեանի՝ առանց նիստերուն ժամանակցելու ժամանակ մը վերջ հրաժարուածով անդամ ընտրուեցան՝

Լեւոն Էֆ. Տնտեսեան	
Յարթ. » Պօլկէզէնեան	
Գրիգոր » Ոսկեան	

որով յանձնաժողովս իր ամբողջական կազմը ստացաւ հետեւեալ կերպով

Գրիգոր	էֆ.	Ոսկեան
Դաւիթ	»	Տէր Մովսէսեան
Եղուարդ	»	Շիրինեան
Ժաղ	»	Սայապալեան
Լեւոն	»	Տնտեսեան
Հմբրձ.	»	Պօյաճեան
Յարութ.	»	Պօղէզէնեան
Ոթոն	»	Ճիւղեան
Ստեփան	»	Թէրզեան
Վարդ-Պ.	»	Կիւլպէնկեան
Տիրան	»	Կիւմիւշճեան

Յանձնաժողովս, իր ամբողջական կազմը լրացնելէ յետոյ, 1911 Հոկտ. 21ին վերստին դիւանի ընտրութիւն կատարեց հետեւեալ կերպով՝

Եղուարդ	էֆ.	Շիրինեան՝	Ստեփան
Վարդ-Պարկ.	»	Կիւլպէնկեան՝	Ստեփան
Լեւոն	»	Տնտեսեան՝	Գանձապետ

Սակայն՝ այլ և այլ ժամանակներու մէջ, Գր. Ոսկեան, Դաւիթ Տէր Մովսէսեան և Սարգիս Սուրբ Էֆէնտիները անդամութենէ, իսկ Վարդ-Պարիկէֆ. Կիւլպէնկեան ատենադպիրի պաշտօնէն հրաժարելով՝

Ատենադպիր ընտրուեցաւ Ժաղ Էֆ. Սայապալեան :

ԲԱՅՈՒԵԼԻՔ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՊԱՍՏԻ ԽՆԴՐԱՆՔՆԵՐ. — Յանձնաժողովս իր առաջին նիստին մէջ (15 Սեպտ. 1910) նկատի առաւ, գաւառներէն համեմատելով սեղանին վրայ դրած նուաճ գրութիւնները. և դիտեց որ անոնք, առ հասարակ նպաստի խնդրանքներ կը ներկայացնէին՝ ինչ որ գլխովին կը հակասէր Քաղ. Ժողովէն իրեն դժուած ուղղութեան հետ :

Հետեւաբար, որոշեց իր ընդգրկած սկզբունքները և հետեւելիք ուղղութիւնները յստակօրէն պարզել Պատ. Քաղ. Ժողովին հետեւեալ գիւրով, — խնդրելով նաև որ, աղէտի վայրը անձամբ այցելող պատուիրակներու տեղեկագիրները տրամադրուին իրեն՝ որպէս զի ըստ այնմ որոշէ իր գործունէութեան մանրամասնութիւնները .—

ՊԱՏՐԻԱՐԳԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Կ. Պոլիս, 15 Սեպտ. 1910

Այրիսխամ Բանձնաժողով

ՀԱՄԱՐ 1

Ամենապատիւ

Տ. Տ. Եղիշէ Արքեպ. Դուրեան

Նախագահ Աղդ. Կեդր. Վարչութեան Քաղ. Ժողովին

Այրիսխամ Բանձնաժողովս ստացած է Պատ. Ժողովիդ կողմէ յղուած 6 սեպտ. բուակիր գիրը, որով Ասանայի Քրիստոնեայ զանազան յարանուանութեանց հոգեւոր պետեր ինչ ինչ առաջարկութիւններ կը ներկայացնէին, պետական նպաստի գործածման եղանակի մասին :

Յանձնաժողովս առաջին օրէն դիտած ըլլալով որ, ողորմութեան ձեռով նպաստ տալու դուրսիւնը յոյժ աւելիչ դեր մը կ'աստարած է մեր աղէտեալ վայրերու ժողովուրդին բարոյական ըմբռնումներուն մէջ, աստիճանաբար զանոնք վարժեցնելով անաշխատ կեանքի, իրեն սկզբունք բնորոշ երեք նպաստի դուրսիւնով դրամ չի դրկել անոնց՝ սկզբունք որ Պատ. Ժողովիդ որոշման ոգւոյն կը համապատասխանէ՝ այլ իւրաքանչիւր հաղաքի մէջ, միջավայրի տեղական պայմաններու համեմատ, արժանութիւններու եւ բանուկ արհեստներու վրայ լուրջ ու գործնական գաղափարներ տեսցած, աշխատանքներ բանալ, գործ հայրապետութիւն համար հաջակաւ ժողովրդեան, ու այսպէսով վարժեցնել զանոնք աշխատութեան, իրենց իսկ ոյժերով օրապահիկներ հայրապետութիւն:

Այս ծրագիրները կ'արեւելայ յաջողցնելու համար Յանձնաժողովս ընդհանուր սկզբունքներու վրայ կը խորհի, ու լրջօրէն կ'ուսումնասիրէ զանոնք, իր ծրագրին իբր աստիճան գործածելու, եւ անոր աւելի նպաստակարար ուղղութիւն մը տալու համար, անաւոր քուստութեան մօտէն զիսակ անձներու ու զանազան մարմիններու կարծիքները տեսնելով անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ գործի, եւ առաջին առիթով նկատի պիտի առնէ հոգեւոր պէտքերու այս գիրքէս: Եւ որպէս զի, Յանձնաժողովս Կիլիկիոյ մէջ տիրող ընդհանուր կացութեան մասին բազմակողմանի ծանօթութիւններ ունենալով, կը խնդրէ Պատ. Ժողովիդ որ բարեհաճի վարչական պատուիրակներու եւ այլոց կողմէ աղէտի օրերէն մինչեւ այսօր իրեն մատուցուած բովանդակ տեղեկագիրները յղել մեզ:

Համբուրելով Ամենապատիւ Սրբազնութեանդ Ս. Աջը

Կը ձեռնը որդիական ահաճանքով
ի Դիմաց Այլիսխանութեան Յանձնաժողովի

Աստուծոյ
Դր. Մալխաս

Աստուծոյ
Յակոբ Ն. Պոյաճեան

ԲԱՅՈՒՆԵԼԻՔ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—

Յանձնաժողովս, այսպէս իր ընդգրկած ծրագրին եւ հետեւելիք ուղղութեան ընդհանուր գիծերը Բաղ. Ժողովին պարզելէ ետքը, այրիններուն աշխատութիւնն հայթայթելիք գործերուն ու ծրագրիններուն վրայ սկսաւ խորհիլ:

Իբր դիւրին եւ գաւառի այրիններուն արդէն քիչ թէ շատ ծանօթ կը ներկայանային գործադործութիւնը եւ մանուսայագործութիւնը, որոնց մասին մանրամասն տեղեկութիւններ քաղելու համար խորհրդակցութեան հրաւիրեց այդ ապրանքներու առեւտրով զբաղող, առեւտրական հրապարակին վրայ ծանօթ անձնաւորութիւններ, եւ Կիլիկիոյ գաղղղ պատուիրակներէն Սարգիս Սուրբեան եւ Սահապուր Գուրգեան էֆէնդիները, — ինչպէս նաեւ Աշխատանքի Տան ու Հայ Տիկանց Միութեան վարչական խորհուրդները՝ որոնց առաջինը Պոլսոյ, եւ երկրորդը թէ Պոլսոյ եւ թէ Հաճընի մէջ այս ուղղութեամբ աշխատանքներ բացած ըլլալով, կարելի էր անոնց փորձառութենէն օգտուիլ:

Այս բոլոր խորհրդակցութիւնները կատարելէ, բերանացի թելադրանքներ, գրաւոր դիմումները լսելէ, եւ պատուիրակութիւններու գրաւոր տեղեկագիրները նկատի առնելէ յետոյ, Յանձնաժողովս որոշեց խիստ զգուշաւոր կերպով գործի սկսիլ, անհաշիւ ու յախուռն ձեռնարկներու մէջ չի վտանգելու համար՝ ներկայացուած պէտքին հետ լազգատելով արդէն իսկ անբաւական զբաղակցութիւն, որպէս զի կարող ըլլայ առեւտրական օգնութիւն մը ընձեռնել տարաբաղդ այրիններուն:

Սակայն, Յանձնաժողովս դիտելով որ աշխատանքներու բացման համար հարկ եղած ծրագրիններու, տեղեկագրիններու ուսումնասիրութիւնը տակաւին պիտի երկարի անորոշ ժամանակի մը համար, եւ նկատելով որ ձեռնառն խառնութեան պատճառով, գրեթէ Կիլիկիոյ բոլոր վայրերուն մէջ անօրինակ թշուառութիւն մը կը տիրէ, նկատելով որ Սրբազան Կաթողիկոսէն սկսեալ ամենայեանից զիւրի քահանան անընդհատ նպաստի պէտք չոյց կուտան, Դեկտեմբերի վերջերը որոշեց՝ մինչեւ աշխատանքներու բացումը մասնակի նպաստի բաժանում մը ընել, եւ Սուրբ Էֆէնդիի ներկայացուցած այրիններու թուական համեմատութեամբ իւրաքանչիւր վայրի համար բաշխելի նպաստի գումարներ յատկացուց, ու, Առաջնորդարաններու ուղղութեամբ հետեւեալ շրջաքերական հրահանգով որոշեց՝ բաշխումի օրինաւորութիւնը ապահովելու համար հարկ եղած մանրամասնութիւնները:

ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Այրիսխանութեան Յանձնաժողով

15 Դեկտ. 1910

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Յանձնաժողովս Կիլիկիոյ մէջ աշխատանքներ բանալու ծրագիրը մեական ահաճանքով հոն գտնուող այրիններ երեք դասակարգի բաժնեց, որոնք են.

Ա. Աշխատելու կարող բայց ամեն միջոցէ զուրկ այրիններ.

Բ. » » » գոյներ կալուածներ ունեցող այրիններ, (օրինակ արտ, կալ, պարսեգ եւայլն):

Գ. Աշխատելու բացարձակապէս անկարող ու նիւքապէս կարօտ այրիններ:

Առաջիններուն վիճակը նկատողութեան առնուելով՝ դիտուած է որ, նպաստի բաշխման դուրսիւնը կը փնայցնէ անոնց բարոյական զգացումները, եւ կը փնայցնէ աշխատելու կարողութիւնները. այս իսկ պատճառներով, անոնց պարագան տեղեկանքներն ապահովելու, եւ զանոնք աշխատութեան վարժեցնելու հաստատ առաջադրութիւնով, իւրաքանչիւր տեղին

համեմատ քանակ արհեստներն ու արտադրություններն ցկատի առնուած են, ու աշխատանքներ պիտի բացուին շատ մօտաւոր ապագայի մը. իսկ երկրորդ դասակարգի այրիներուն համար ալ, ունեցած կալուածներն ու երկրագործութեան վերաբերող գոյքերը արդիւնաբեր վիճակի մը մէջ դնելու համար հարկ եղած միջոցները կը խորհուին, ու պիտի սնորհուի պատշաճ, երբ ստացուին ձեզմէ՝ 30 համարով դրկուած շրջաբերականներուն պատասխանները: Բայց որովհետեւ նշանակուած այս երկու դասակարգէն դուրս կը գտնուին դժբաղդաբար այրիներ՝ որոնք բացարձակապէս անկարող են ու անյարմար ու եւ կ'աշխատանքի, եւ նկատելով որ, իրենց անկարող վիճակին բերումով, բացուելիք աշխատանքներէն պիտի չկրնան նպաստաւորուիլ, որով իրենց վիճակը ապագային ու եւ կ'արեւելում պիտի չի կրէ, նկատելով որ պետական նպաստի Այրիախնամի բաժինը յատկացուած է ընդհանրապէս բոլոր այրիներու խնամաձութեան գործին, յանձնաժողովս յարմար դասեց որ աշխատելու բացարձակապէս անկարող ու նւերական իսկական չհաւորութեան մէջ գտնուող այրիներուն այս տարուան պետական նպաստի իրենց բաժինէն գումար մը տրուի իրենց, իւրաքանչիւրին 40ական դր. ի հաշուով, եւ յատկացուի ուղղակի իրենց:

Ձեր շրջանակին բաժին ինկած դր. ք. այսօր իսկ Օսմ. պանֆայի միջոցով կը դրկենք Ձեզ, խնդրելով որ իւրաքանչիւր տեղի մէջ, առանց դաւանանքի խտրութեան նպաստաբաշխ մարմին մը կազմելով հանիք բաշխել իսկ առանց նշանախնայ մը անգամ փոխելու մեր հրահանգներէն:

Իւրաքանչիւր այրիի բաժինը եղող նպաստի գումարը բաշխիչ մարմինն ներկայութեան պիտի յանձնուի իրեն. քանանան ու քաղ. խորհուրդը ինչպէս եւ բաշխիչ մարմինը պիտի հաստատեն նպաստը նկատելով ստորագրութիւնը եւ նպաստին օրինաւոր պայմաններու տակ կատարուիլը: Պատ. Մասնաժողովը եւ Գաւառ. Քաղ. Ժողովն ու անոր Նախագահը պիտի հաստատեն այդ ստորագրութիւններուն նշանակութիւնը:

Կը խնդրենք որ այս բոլոր բաշխումները կատարելով ստացադրերը փութացնել հանիք մեղ անյապաղ:

Կը Մնանք խորին յարգանքով

Ի Գիմաց Կեղ. Այրիախնամ Յանձնաժողովի

Ասենադպիր

Ասենապետ

Գր. Մալխաս

Յգր. Ն. Պոյաճեան

Միւս կողմէ, իր բուն նպատակին իրագործումին համար վերստին խնդրեց Կիլիկիոյ Առաջնորդ արաններէն, որպէս զի փութացնեն մասնաժողովներու կազմութիւնը, և ներկայացնեն անոնց անդամներուն անունները կեդրոնիս վաւերացման, ու տեղական պաշտօնները ռաւանաւորելով տեղեկագրեն Յանձնաժողովիս թէ՛ ի՞նչ գործեր տաւաւելապէս կարելի է ներմուծել և ինչքան պիտի կարելի պիտի ըլլայ յատկացնել իւրաքանչիւր վայրի մէջ բացուելիք գործին: Ահաւարիկ նաեւ այդ մասին ուղղուած շրջաբերականը:

ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Այրիախնամ Յանձնաժողով

Կ. Պոլիս, 15 Հոկտ. 1910

ՇՐՋԱՆԱԿԱՆ

Առաջուց ի վեր քե՛ մեր եւ քե Ազգ. Կեդր. Վարչութեան փափաքն եղած եր Կիլիկիոյ աղէի գոհներուն այրի կանանց աշխատութեան գործ հայրայրի, եւ միջոց ընձեռնել անոնց որ, կարենան առանց սղորմութեան դիմելու իրենց աշխատանքին արդիւնով հոգալ իրենց ոգեպանիկը: Այսպիսի կարգադրութեան մը պէտք անհրաժեշտ է, վասն զի նախ ողորմութիւններ չեն կրնար մշտապէս ըլլալ եւ յետոյ՝ ընտանիքներ չեն կարող զվերջ նպաստով հոգալ իրենց բովանդակ պէտքերը, ուր բողոքն այն բարոյական նուաստացումները որոնց կ'ենթարկուին, բանալով իրենց ձեռքը ի մոյր, եւ կորսնցնելով իսպառ ձեռներեցութեան եւ աշխատանքութեան ոգին, որ աղբիւրն է բարութեան:

Ինչպէս գիտէք, այս վերջերս Տերութեան կողմէ 10,000 օսմ. լիւրայի գումար մը յանձնուած է Ազգային պատրիարքարանի, այրիներու եւ որբերու ի նպաստ, եւ այս առիւ Ազգային Կեդրոն. Վարչութիւնը Այրիախնամ Յանձնաժողով մը կազմեց, որ պատշտ ունի նոյն գումարէն այրիներու պատկանող բաժինն ստանալ, եւ աշխատութեան գործ հայրայրելով ի վիճակի դնելու զանոնք, որ իրենց ուժերով՝ անկարող ողորմութեան հայրայրեն իրենց ապրուստը: Այրիախնամ Յանձնաժողովը ձեռնարկելով

իւր պատշոյն, Ազգային Վարչութեան կողմէ ընդունուած այս սկզբունքին վրայ, որոշուած է Կիլիկիոյ կարեւոր կեդրոններուն մէջ, աշխատանոցներ հաստատել, ուր բանուկ արհեստներ գործուին, տեղական արհեստագիտական պայմաններուն համաձայն, եւ շահաւոր արտադրութիւններ ձեռք բերուին: Աշխատանոցները կազմակերպելու եւ վարելու գործը պիտի յանձնուին տեղական մասնագէտներու, որոնց կազմութիւնն Կիլիկիոյ Վեհաճնորհ Կարողիկոս Սրբազանին տալիս հրահանգներուն համաձայն, պիտի կատարեն վիճակներու Առաջնորդներն, քիստոնեայ զանազան յարանուանութեանց հոգեւոր պետներուն հետ համախորհուրդ, կոչելով այդ մասնագէտներուն անդամակցութեան՝ առեւտուրէ հասկցող, արհեստի գիտակ, անշահասէր ու բանիբուն անձեր, եւ անմիջապէս պիտի տեղեկագրեն կատարուած ընտրութիւնը ինչպէս Ն. Բ. Սրբազանութեան, նոյնպէս եւ Կեդրոնական Վարչութեան:

Կիլիկիա դրկուած վարչ. պատուիրակներն արդէն տեղական արհեստագիտութեան եւ արտադրութեան վիճակն ուսումնասիրելով ներկայացուցած են ցանկը այն արհեստներուն որոնք կրնան կիրարկուիլ Կիլիկիոյ մէջ, այսու հանդերձ հարկ դասուած է միանգամայն ստանալ այս մասին մասնագէտներու կարծիքն ա՛լ, որմէ կարելի լինի եզրակացնել քե՛ս՝ առաւելապէս ո՛ր արհեստները կրնաւ կիրարկուիլ, ու առաջադրուած նպատակին ծառայել:

Հետեւաբար, Կիլիկիոյ Վեհաճնորհ Սրբազան Կարողիկոսը պիտի հանձնէր աշխատանոցներու այն կարեւոր կեդրոններն, ուր պէ՛տք կայ զտեղեկութեան եւ գործի ձեռնարկելու, եւ պիտի տայ անմիջապէս այն կարեւոր հրահանգներն՝ որոնց որ անկէ՛ք կազմելու համար տեղական մասնագէտները:

Հարկ չիկայ ըսելու քե՛ս կազմուած մասնագէտներու առաջին գործը պէ՛տք է լինի, ուսումնասիրել եւ սահմանել տեղական բանուկ արհեստներն եւ շահաբեր արտադրութիւնները, նոյնպէս եւ աշխատանոցներու կազմակերպութիւններն ու մասնաւորութեան կարգադրութիւնները, եւ ընդարձակ տեղեկագրով մեզ ներկայացնել իրենց ուսումնասիրութեանց արդիւնքը, որպէսզի անմիջապէս տեղեկութիւն կարեւորը եւ գործադրութիւնը գործի ձեռնարկուի, դժբաղդ այրիներու վիճակը բարելաւելու համար հետզհետէ:

Յաջողութիւն մաղթելով Ձեզ՝

Մնամք Աղօթարար

Պատրիարք Կ. Պօլսոյ

Եղիշէ Արքեպ. Գուրեան

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ԲԱՅՈՒՄ

ՀԱՃՐՆ. — Յանձնաժողովը Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոսին, Ատանայի, Հաճընի, Հալէպի, Մարաշի Առաջնորդարաններուն եւ Կիլիկիան ուրիշ վայրերու Թաղ. Խորհուրդներուն հետ երկար թղթակցութիւններէ վերջ, Հաճընի համար (նոյն ինքն տեղին այն ատենի Առաջնորդ. Տեղապահ Տ. Ներսէս վրդ. Գանիէլեանի եւ Գաղ. Ժողովի ու Շնորհ. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին թեղադրանքներուն վրայ) յարմար դատեց գորգի գործը. սակայն Յանձնաժողովս դիտեց որ իր հաշւոյն Հաճընի մէջ այդ գործը սկսելու համար, մեծ խնամքի, աշխրջութեամբ ինչպէս նաեւ կարեւոր դրամագլուխի մը պէտք ունի, որպէսզի, արհեստին պահանջած բոլոր կատարելութիւններով օժտուած ապրանքներ արտադրել կարենար, եւ ապրանք արտադրելէն վերջն ալ կարենար տեղիւ զտնոցութիւններու, մինչեւ որ ապրանքը գնահատուէր տեւտրական հրապարակին վրայ, եւ հետզհետէ սպառու սկսէր: Այս եւ արհեստին յարակից շատ մը դժուարութիւններուն պատճառաւ, Յանձնաժողովս պահ մը մեկզի թողուց գործը իւր հաշւոյն սկսելու գաղափարը, եւ դիմում քրաւ Արեւելեան Գորգի Լիկերութեան (The Oriental Carpet Manufacturers Ltd) որ շատ մը գաւառային կեդրոններու մէջ գործարաններ հաստատած էր, եւ միւսնոյն ատեն Հալէպ, Կարապետ Էֆ. Քէհեանի: Սակայն որովհետեւ երկուքն ալ զանազան պատճառներով փութկոտութիւն ցոյց չի տուին այդ մասին, եւ որովհետեւ այրիներու աշխատութեան փոխարէն օրապահիկ ապու խնդիրը անյատաճելի էր ալիւս, քանի որ նպատակ բազմաթիւ խնդրանքներ կը տեղային, սպառնալով այդ ուղղութեամբ փճացնել ամբողջ պատրաստի դրամագլուխը, Յանձնաժողովս, պարտաւորուած, հրահանգ տուաւ Հաճընի Առաջնորդին՝ անմիջապէս տեղւոյն վրայ կազմուած մասնագէտներին հսկողութեան տակ բանալ գորգի աշխատանոց մը, համեատ ծրագրով եւ սահմանափակ պլանով:

1911 Մարտի վերջերը Էօթը տեղեկանով սկսաւ գործել այս աշխատանոցը, Կեսարիայէն վարձուած վարպետներու հսկողութեան տակ, որոնք

արհեստին պահանջած բոլոր նրբութիւնները չէին իւրացուցած դժբաղդաբար, և անտեղեակ էին գիտական հիմքերու վրայ ներմուծուած վերջին կատարելագործութիւններուն:

Յանձնաժողովս, միեւնոյն ատեն գուլպայի մեքենաներ ապաւորեց Անգլիայէն, և անոնցմով, 1911 Մարտին, Պոլսէն զրկուած վարպետուհիի մը միջոցաւ նախ 7 մեքենաներով սկսաւ Հաճընի մէջ գուլպայի գործը: Սոյն մեքենաներու թիւը, տեղին մասնաժողովին խնդրանքին վրայ, հետզհետէ բարձրացաւ մինչև 42ի, որ է այսօրուան թիւը: Դրկուեցաւ նաև բուրդ գլելու յատուկ մեքենայ մը, որ երկար անգործութենէ վերջ, սկսած է աշխատիլ, ու օգտակար ըլլալ կը խոստանայ:

ԱՏԱՆԱՅԻ. — Ատանայի մէջ 1912 Մարտին բացուեցաւ դերձակատուն մը, նմանապէս Պոլսէն զրկուած վարպետուհիի մը հսկողութեան տակ, որ ժամանակ մը մինչև 80 այրիներու աշխատանք հայթայթեց:

ՏԱՐԱՆԻ. — Տարանի մէջ, 1912 Մարտին Պոլսէն զրկուած վարպետուհիի մը հսկողութեան տակ, բացուեցաւ գուլպայի աշխատանոց մը, 5 մեքենաներով որոնք հետզհետէ բարձրացան մինչև 16ի:

ԳՕՉՕՂՈՒՔ. — Տարածնի աշխատանոցին համար զրկուած վարպետուհին նոյն տեղի այրիներուն արհեստը սորվեցնելէ վերջ՝ Գօշօղուք զրկուեցաւ 6 մեքենաներով, հոն ալ սովորեցնելու և սկսելու համար գուլպայագործութիւնը որ դեռ կը շարունակուի:

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Ասոնցմէ զատ Ատանայի չրջակայ գիւղերու, Միսիսի, Ապտօղլուի և յի համար եւս բերուեցան 9 գուլպայի մեքենաներ, և այդ տեղերն ալ հարկ եղած աշխատողները հիմնելու համար հրահանգներ արուեցան Ատանայի մասնաժողովին, նոյնպէս 300 ոսկիի դրամագլուխ զրկուեցաւ Մարաշ, և աշխատանոցները բանալու համար կրկնակի հրահանգներ արուեցան: Բայց այս հրահանգներուն գործադրութիւնը դժուարութեան բաղկացաւ զանազան պատճառներով:

Մարաշ ամիսներով անպատասխան կը ձգէր յանձնաժողովիս նամակները, և իր հաղուածէս պատասխաններուն մէջ ալ հազարաւոր ոսկիներ կը պահանջէր գործի ձեռնարկելու համար, մինչդեռ իրեն զրկուած գուլպային մէկ մասը, առանց յանձնաժողովիս արտօնութեան ու հաւանութեան, իբր նպատակ բաշխած էր ու միւս մասն ալ անգործ կը պահուէր պարզապէս: Իբր նպատակ բաշխած գուլպային ալ բաշխման ցանկերը, հակառակ բազմիցս կրկնուած մեր հրահանգներուն, չէին զրկուէր կեդրոնիս:

Ատանայի Այրիխանամ մասնաժողովը իր տեղեկագրերով կը յայտնէր որ Միսիսի այրիները ցրուած են, և անկարելի է հոն աշխատանոց բանալ կարգ մը արգելիչ պատճառներու բերումով, որով 9 մեքենաները ժամանակ մը անգործ սպասելէ վերջ Մարաշ զրկուեցան:

ՀԱՇԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵԱՊԱՂՈՒՄ. — Բացուած աշխատանոցներու հաշիւները, հակառակ կեդր. Յանձնաժողովիս կողմէ եղած յանձնարարութիւններու, ժա-

մանակին չէին զրկուէր տեղական մասնաժողովներու կողմէ և չատ անգամ զրկուածներն ալ պէտք եղած ձեւով չէին (հակառակ անոր որ Յանձնաժողովս տպուած հաշուեցուցակներ զրկած էր ամէնուն, լեցուելով վերադարձնելու համար):

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Այրիներու ճշգրիտ ու մանրամասն (անունով, էրկան անունով, մականունով, տարիքով, ծննդավայրով, բնակավայրով, առողջական և նիւթական վիճակով, դաւանանքով, սպաննուածներով, աղջիկ և մանչ որբերու քանակով) վիճակագրութիւնները չէին զրկուէր, հակառակ տեսնուած ստիպողական պէտքերու վրայ եղած մեր անվերջ պահանջումներուն, և սուանց այդ որոշ և ու մանրամասն վիճակագրութեան Յանձնաժողովս ի վիճակի չէր պէտք եղածին պէս գիտակցօրէն կատարելու դրամադրութիւններու բաշխումը՝ բան մը որ կապուած էր այրիներու թիւին:

ՀԱՂԵՊԻ ԱՆԳԱՆՁԵՐԻ 3,000 ՈՍԿԻՆ. — Հալէպի նոյն ատենի Առաջնորդ Տ. Շահէ Ծ. Վրդ. ի ջանքերով 1325 տարւոյ պետական ելմտացոյցին մէջ Անտիօքի, Սիւէյտիոյ և Բէսապի արկածեալներուն համար որոշուած երեք հարիւր հազար զրշը (աղէտէն անմիջապէս վերջ տեղւոյն վրայ բաշխելի գումարէն մնացորդ) անդանձելի կը մնար, հակառակ Տ. Շահէ վրդ. ի և տեղին մասնաժողովին ջանքերուն:

Յանձնաժողովս սոյն խնդիրը կեդրոնին մէջ ալ իր հետապնդումին առարկան բրած էր, և անդամներէն ոմանք իրենց անձնական ազդեցութիւնը չի զլացան ի գործ դնել այս գումարին ժամ առաջ գանձուելուն համար:

Պատրիարքարանն ալ թագրիրներով դիմումներ կատարած էր այս խնդրին մասին, իսկ Հալէպի նոյն ատենի կուսակալ Հիւսէյն Բեապիմ պէյ, ականատես՝ այրիներու ենթարկուած ամենադժբաղդ կացութեան՝ անընդհատ դիմումներ կ'ընէր Ներքին Գործոց նախարարութեան, այդ գումարին վճարման արտօնութիւնը ձեռք բերելու համար, և արդէն ինք անձամբ քննելով տեղական պայմանները, հաւատք դոյացուցած էր աշխատանոց բանալու պէտքին վրայ, ու ինքն իսկ պատրաստելով ծրագիր մը, տեղւոյն մէջիսը խտրելին վաւերացնել տուած ու զայն հաղորդած Հալէպի Առաջնորդարանին, որպէս զի 300,000 զրշը գանձուած ատեն գործադրութեան դրուի այդ կանոնագիրը որ ահաւասիկ.

برنجی۔ — انطاکیه و کسبدکی ارامل و ایتم ارمیلر ایچون حکومت سنیه طرفندن ویریلن اوچ یوز بیک غروشک صورت صرفی حقنדה مقررات آتیه اتخاذ اولمشدر.
ایکنجی۔ — انطاکیه ایله کسب اراسنده متمادیاً تدوری استلزام ایدن مناسبات تجاریه وصناعیه

سکزنځي. — بو مقصد اصلی و اساسی تامین ایدل دکن صکره ده متمادیا ملنک اغانه سته محتاج اولدفلری آکلاشیلان دیگر طولار و یتلر صنعتخانه یه قبول ایدیله بیله جکدر .

طقوزنځي. — الده ممکن اولدینی قدر زیاده بر متحرک سرمایه قالمق و بونکله صنعتخانه لک آتیلری تامین ایدلک لازم کلدیکندن الده کی پاره نك قسم اعظامی مصارف تأسیسه اولارق صرف و اهلاک اولنماق اوزره ممکن ایسه اساساً موجود مبانیدن بر مناسبی صنعتخانه اتخاذ ایدیله جکدر .

اونځي. — صنعتخانه لک اداره عمومیه لرینی درعهده ایدن قومسیون اعضاسی کندی ارالرندن بر ذاتی کذالک رای خفی ایله رایس انتخاب ایده جکدر . بو ذات بر سنه وظیفه ریاستی ایفا ایتدکن صکره تکرار بر سنه مدته دیگر بر رایس انتخاب اولنور. رایس واعضانک تجدید انتخابی جائزدر شو قدرکه هر سنه هایتنده نتیجه انتخاب جماعت مجلسی طرفندن قضا حکومتلرینه رسماً عرض و تبلیغ ایدلک لازمدر .

اون برنځي. — هر سنه صنعتخانه لک ایراد و مصرفلرینی مبین بر حساب قطعی لاجل التصدیق و التدقیق قضا مجالس اداره لرینه تقدیم اولنه جق و بونک بر صورتیده بلاخره ولایته کوندریله جکدر .

اون ایکنځي. — مالیه مفتشلی صنعتخانه لک حساباتی تدقیق ایتنکه معاملات حسابیه یه متعلق ایضاحات و معلوماتی قومسیونلردن ارامغه صلاحیتداردر .

اون اوچنځي. — زمانله کوریله جک احتیاجاته نظاراً صنعتخانه لک طرز اداره لرنده و بورالرده یاپیله جق صنایعک نوعی تبدیل خصوصنده یکیدن بر طاقم تشبثاتده بولنق جائز اولوب بو خصوصده قومسیون طرفندن درحال حکومته معلومات ویرلک مقتضی در .

اون دردنځي. — صنعتخانه لره جوار کویلردن طوللرک و یتلرک جلبی و اولنلرک قصبه لره اسکان و اعاشه لری و صنعتخانه لره عائد کافه امور و مصالحک رؤیت و اکالی قومسیونلره عائددر .

اون بشنځي. — صورت عمومیه و اساسیهده قرارلشدیریلان بو مواد مخصوصه مجلس اداره

لک محدود اولدیغندن ایکی برده آیری آیری برر صنعت خانه کشادی لزومی حس ایدلمشدر .

اوچنځي. — انطاکیه و کسب اهالیسنک و کیلاری اولدقلرینی سوبله یین آتیده واضع امضا ذوات ایله مأمورین حکومت حضورنده جریان ایدن دور و دراز مذاکراتی متعاقب هر یرک احتیاجاته و صنعت خانه لرده استخدام اولنه جق طوللرک و یتلرک مقدارینه کوره بو پاره دن یوز یتلرک بیک غروشنک انطاکیه یه و یوز اوتوز بیک غروشنک دخی کسبه تفریقی تحت قراره آلمشدر، شو قدرکی کوربان لزومدن طولایی انطاکیه ده تأسیسی ارزو اولنان صنعت خانه موقعک مناسبندن و اطرافنده کی کویلرک ده شدید بر احتیاج ایچنده بولندقلرندن طولایی انطاکیه ده یاپیله جق صنعت خانه نك خضر بک قریه سنده یأسیسی قرارکیر اولمشدر .

دردنځي. — هرایکی موقعده بالطبع محالرینک احتیاجاته و خلقک قابیلیته و صنایعک رواجنه نظراً طوللری و یتلری برر صنعتله و حقیقه اشغال ایده جک شکل و طرزده برر صنعت خانه تشکیلی مقرر اولوب بونک تعیین شکلی ده بو وظیفه یی درعهده ایله جک قو - مسیونلره مودوعدر .

بشنځي. — بو قومسیونلرک اعضاسی هر یرده اکثریت عد اولنه جق بر قسم خلق طرفندن آرای خفیه اعطاسی صورتیه انتخاب ایدیله جک و صورت انتخاب لاجل التصدیق بلا اقاله وقت انطاکیه و جسر قضاری مجالس اداره سته بیلدیریله جکدر .

آلشنځي. — بو قومسیونلرک رسماً تشکیلی قضا و ولایت مجالس اداره سنجه تصدیق اولندقدن صکره هر یره عائد اولان پاره لر اورده لره عائد قومسیونلرک امرینه آماده بولنق اوزره مال صندوقلرینه ویا معتبر بر بانکیه تودیع ایدیله جکدر .

یدنځي. — صنعتخانه لرک تشککدن مقصد منحصرأ حادثه زائلدن بر صورتله دوچار خضار و فلاکت اولان طول قادینلره و یتلره حکومتک متمادی اغانه سته عرض احتیاج ایتیه جک صورتده صنعت و مشغولیتله احتیاجاتلرینک تأمیندن عبارت اولدیغندن قومسیونلر بو نقطه یی بانی حسن نظارته الهجقر و سعی و غیرت لرینی و صنعتخانه لرک وجوده کتیره بیله جکی منافع مادیه یی طوغریدن طوغری یه بو فلاکت زده لره توجه ایله جکدر .

ولایتجده تصدیق اولندقدن صکره قومسیونلره لاجل التودیع قضا حکومتلرینه کوندزیه جکدر .

اون آلتنجی. — مجلس اداره ولایت مهم و فائدهلی عدایتیکی نقات نظری بو تعلیماته علاوه ایدهیلور .

اون یدنجی. — صنعتخانهلرک تأسیس و ادارهلرینک تنظیمی طولره ویتلره عائددر منفعتک تاملینی ایچون قومسیون و اعضالرینک صرف غیرت ایده جکلرینه و کندی ناموس حیثیتلرینه مودوع برایشی حقیقه کوره جکلرنده شبهه یوقدرمع هذه بوذوات یکدیگرینه متسلسلاً کفالت ایتمش عد اولنوب بر سؤ استعمال وقوعنده مدعی عمومی طرفندن تعقیبات قانونیه ایفاسی طبعدر .

اون سکزنجی. — صنعتخانهلره متعلق خطوط اساسیهیی شامل اولان بو قرارنامه مجلس اداره ولایت ته تقدیم اولنق اوزره یالکزر بر نسخه اوله رق تنظیم ایدلشددر .

ՔԱՆԱԾ ԶԵՆՆԵԼՈՒ ՊԵՏՔԸ. — Ճիշդ այս միջոցին Այրիախնամի կիլիկեան քաղաքներու մասնաժողովները և մասնաւորապէս Տ. Շահէ վրդ. տեղւոյն վրայ կեդրոնէն քննիչ մը զրկելու պէտքը կը չեղանէին: Յանձնաժողովս այս բոլորը նկատի առնելով, հաստատեց Պոլսէն քննիչ մը զրկելու անհրաժեշտութիւնը:

Նախ խորհուրդաւ միայուն հանգամանքով պաշտօնեայ մը զրկել, ընդհանուր կերպով այդ առկա խնդիրները կարգադրելու, հաշիւները հակադի ենթարկելու և մասնաւորաբար Սիւլէյալոյ, Սնախոքի և Քէսապի աշխատանոցները բանալու համար. ետքը, նկատելով որ Պոլսէն զրկուած միայուն պաշտօնեայ մը կրնայ նիւթական մեծ բեռ մ'ըլլալ Այրիախնամի մատուկին վրայ, բաւական սեպուեցաւ քննիչ մը զրկել առժամաբար և այս մտքով ալ ազդարարութիւն տրուեցաւ թերթերուն մէջ, որպէս զի թեկնածուներ ներկայանան:

Այս ազդարարութեան վրայ ներկայացող երկու թեկնածուները պէտք եղած պայմանները չէին լրացնէր: Ուստի ժողովս նկատի առնելով որ

հարթուելիք դժուարութիւնները բաղմակողմանի են, և Յանձնաժողովիս մէկ անգամը միայն, իր անոր հայեացքներուն ու ծրագիրներուն գիտակ, պիտի կրնար պէտք եղած գիտակցութիւնով բառնալ զանոնք՝ 1911 Յուլիս 29 և Օգոստոս 1 նիստերուն մէջ Սայապալեան էֆ.է խնդրեց ստանձնել սոյն պաշտօնը:

Սայապալեան էֆ. իր ընկերներուն կողմէ միահամուռ յայտնուած փափաքին առջև տեղի տալով ստանձնեց այս պաշտօնը և 1911 Օգոս. 18ին միջնեցաւ՝ նախ ուղղակի դէպ ի Հալէպ, իւր Յանձնաժողովիս ընդհանուր քննիչ-պատուիրակ, լայն իրաւասութիւններով՝ որոնք գծուած են իրեն յանձնուած հետեւեալ հրահանգին մէջ:

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

Այրիախնամ Յանձնաժողով

Կ. Պոլիս, 14 Օգոս. 1911

ՀԱՄԱՐ 281

ՀՐԱՀԱՆԳ

Յօդ. 1. — Յանձնաժողովս իր անդամներէն ժազ էֆ. Սայապալեանը Կիլիկիոյ մէջ ունեցած արհեստանոցներուն բովանդակ գործառնութիւններուն վրայ հակապետող քննիչ-պատուիրակ եւ տեղեկաբեր կարգած է:

Յօդ. 2. — Ազն. Սայապալեան էֆ. Հալէպի (այժմ առաջնորդ Ասանայի) Առաջն. Տեղապահ Տ. Շահէ վրդ.ի եւ տեղական մասնաժողովին հետ համաձայն ու համախորհուրդ, ու Հալէպի մէջ տրամադրելի գտնուած (4,000) չորս հազար իրայի գումարին համապատասխանող կարեւորութեամբ աշխատանոցներ պիտի հիմնէ մեսաֆի մանարան, քրասան, մանուսայագործարան, եւն. եւն.) Իսկէնսերունի, Պեյլանի, Քեսապի, Անբախիոյ, Սուէֆիոյ, Քըրքի խանի, Սօդուն Օլուֆի, Խըսրը Պեյի, Մարաշի եւլն.ի մէջ, տեղական պայմաններն ու պահանջները նկատի ունենալով:

Յօդ. 3. — 1326 տարւոյ պետական պիւսեհին մէջ Քեսապի ար-

կածեալներուն իբր նպաստ փութարկուած եւ վնասումը ցարդ յապաղած (3,000) երեք հազար լիրան, որ ցարդ չէ գանձուած գանձելու հետամուտ պիտի ըլլայ, եւ Հայկալի կազմալոյծ մասնաժողովը Շահէ վրդ. ի հետ խորհրդակցութեամբ վերանորոգելէ վերջ, անոր անուան տոկոսաբեր դրամասուն մը պիտի յանձնէ (վերոյիշեալ 4000 ոսկին պատասխի եղող 1000 ոսկիին վրայ բարդելով այս 3000 ոսկին ալ որով պիտի բարձրանայ Հայկալի դրամագլուխը յօդ. 2ի մէջ յիշատակուած 4000 լիրային) եւ այս գումարով հետզհետէ պիտի հիմնէ յօդ. 2ի մէջ նախատեսուած աշխատանքները, նոյն յօդուածին մէջ յիշատակուած անձերու օժանդակութիւնով:

Յօդ. 4. — Երեւնի ստիպողական հարկ ներկայանայ, Սայապալեան Էֆ., Յանձնաժողովիս հաւանութիւնը ստանալէ վերջ, մասնաժողովին ձեռամբ եւ իր ներկայութեան ու հսկողութեան տակ, առանց յարանուանական խտրութեան այրիներուն քիւլին համեմատութեամբ նպաստ բաշխել պիտի տայ, այրիներուն իւրաքանչիւրէն ընկալագիր առնելով, եւ բաշխումը պիտի հաստատուի նպաստաբաշխ մարմինն կողմէ. տեղին քաղ. խորհուրդը պիտի վաւերացնէ ստորագրութիւններու հեղութիւնը, Այրիախնամ մասնաժողովը եւ Գաւառ. Քաղաք. ժողովը ու Սայապալեան Էֆ. պիտի հաստատեն կատարուած գործողութեանց օրինական ու վաւերական ըլլալը:

Յօդ. 5. — Նպաստի բաժանման, եւ այժմ, կով եւլն. տրուելու ժամանակ միշտ նկատի պիտի առնուի իւրաքանչիւրին տարին ոսկի մը տրուելու որոշումը: Իւրաքանչիւր գործողութիւն պիտի կատարուի տեղական մարմիններու ձեռամբ, եւ Սայապալեան Էֆ. պիտի հսկէ այդ գործառնութեանց անբերի եւ հրահանգներուն համապատասխան կերպով կատարուելուն:

Յօդ. 6. — Պիտի բնէ իւրաքանչիւր մասնաժողովին հաշուական եւ ամէն տասն գործառնութիւնները, մասնաւորապէս արհեստանոցներու ելին ու մուտքը եւ արդիւնաբերութիւնը. հաշիւներուն օրինաւոր եղանակով, մեր հրահանգներուն ու տեսութիւններուն համապատասխան բռնուելուն համար խիստ հակալէին ի գործ պիտի դնէ:

Յօդ. 7. — Գործուած ապրանքներուն վաճառումը ապահովելու համար բոլոր պէտք եղած միջոցները պիտի տնօրէնէ եւ հետամուտ պիտի ըլլայ կարգուած պատշտեաններուն իրենց պարտքը անբերի կատարելուն:

Յօդ. 8. — Ներկայ պիտի գտնուի իւրաքանչիւր վայրի մասնաժողովներուն նիստերուն, եւ հոն Յանձնաժողովիս տեսութիւնները ու հրահանգները պիտի պարզէ. եւ ըստ այնմ անոնց ներկայ գործառնութիւններուն ու ապագայ գործունեութեան մասին քեղադրանքներ տալով եւ լսելով պիտի հաղորդէ Յանձնաժողովիս:

Յօդ. 9. — Իրենց պարտականութիւններուն մէջ բարոյապէս քէ նիւթապէս զեղծանող մասնաժողովները իրաւունք պիտի ունենայ լուծելու, իսկ պատշտեանները պատշտանկ ընելու, տեղին առաջնորդին հետ համա-

խորհուրդ, եւ երեւնի մասալ դժուարութեան բաղխի, խնդիրը պիտի տեղեկագրէ Յանձնաժողովիս որ իրեն կը վերապահէ վերջնական տնօրէնութիւնները:

Յօդ. 10. — Զանազան յարանուանութեանց հոգեւոր պետներուն մէջ առաջ եկած ցրտութիւններու պատճառը ուսումնասիրել եւ բառնալու պիտի աշխատէ, անոնց հետ բանակցելով բայց առանց վերջնական եզրակացութեան մը գալ Յանձնաժողովիս հաւանութիւնը չ'ստացած:

Յօդ. 11. — Ամէն դաւանանքի այրիներուն վաւերական վիճակագրութիւնը, (անուցով, տարիքով, մականուցով, որբերու քանակով, սեռով, անուցով, տարիքով առողջական վիճակով, նիւթական կարողութեամբ, դաւանանքով սպաննուածներու քիւլով,) պիտի պատասխանէ հոգեւոր պետներու եւ մասնաժողովներու մասնակցութեամբ եւ վաւերացումով, ու պիտի փութացնէ:

Յօդ. 12. — Պիտի աշխատի որ. ամէն աշխատանոցներու մէջ, այրիներու քիւլին համեմատութեամբ, իւրաքանչիւր յարանուանութենէ այրիներ գտնուին:

Յօդ. 13. — Իւրաքանչիւր տեղի աշխատանոցներուն գործառնութիւններուն անոնց վերաբերած մանրամասնութիւնները բնէ վերջ պիտի տեղեկագրէ նիւթ արդիւնը կատարուած ամէն մէկ վնասումի փաստաթուղթերու գոյութիւնը ստուգելէ, բնէ վերջ:

Յօդ. 14. — Տեղական պայմաններուն համաձայն ուսումնասիրութիւններ կատարելով, կարելու առաջարկներ պիտի ներկայացնէ հիմնելի աշխատանոցներու մասին:

Յօդ. 15. — Յարդ կատարուած գործը բնէ վերջ՝ յետ այսու զայն վաճառականական հեղութեան վերաբերու ամէն ճիշդ պիտի քափէ, որպէս զի Այրիախնամի գործը դադրի բարեգործական հաստատութիւն մը ըլլալէ:

Յօդ. 16. — Այն վայրերը որ քէն դրամագլուխ ստացած են բայց ժամավաճառութիւններով ու վարանումներով գործի չեն ձեռնարկած, (օրինակի համար Մարաշ եւ Սիս) իսկական պատճառները պիտի հասկընայ եւ գործին յաջողութեան վրայ հաւաստ ու գուրգուրանք ունեցող անձեր պիտի ընտրէ, եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկել պիտի տայ: Հակառակ պարագային Կեդր. Այրիախնամ Յանձնաժողովիս վերջին ու վնասական հրահանգին պիտի սպասէ:

Յօդ. 17. — Կատարուած նպաստի բաժանումներու յապաղած բաշխման ցանկերը, յօդ. 4ի մէջ նախատեսուած վաւերացումները կատարել տալէ վերջ, պիտի փութացնէ (օրինակի համար Մարաշի $150 + 12 = 162$ լիրայի ցանկերը եւլն.):

Յօդ. 18. — Իր կատարած բոլոր խորհրդակցութիւնները ու գործերը առանձին տեղեկագրերով պիտի ներկայացնէ Յանձնաժողովիս, հնար եղածին չափ յանձնախալի:

Յօդ. 19. — Պիսի հսկէ որ ղրկուած գումարները միշտ Առաջնորդին եւ մասնաժողովներուն անուան ընթացիկ հաշուով յանձնուին պանֆային, եւ անոնք ստիպողական հարկի մը ներքեւ, մասնաժողովին Ասենապետին, Ասենադպրին, Գանձապետին ստորագրութիւններով ու Առաջնորդին հաստատութեամբ գանձուին:

Պանֆան ձգտած այս տեսակ դրամներու համար, նուազագոյն սակը 3% ըլլալով, տոկոս ստանալու պիտի աշխատի:

Յօդ. 20. — Պիսի հսկէ որ մասնաժողովները յանախակի նիստ գումարեն եւ մեծամասնութիւն կազմեն, այն անդամները որոնք իրենց յանախակի բացակայութեամբ գործին անյաջողութեան մասնուելուն եւ կամ ֆայնանս պատճառ կ'ըլլան՝ պիտի հրաժարեցնեն Առաջնորդին հետ համախորհուրդ եւ անոնց տեղ նորէր պիտի ընտրեն:

Յօդ. 21. — Վարպետներու յանձնուած նիւթեղէնները եւն. ամենախիստ հսկողութեան ու հսկակետի տակ պիտի առնեն, եւ պիտի ջանայ որ պայմանագրութեան ամեն մէկ կէտը գործադրուի անոնց կողմէ:

Յօդ. 22. — Հանրին եւ Ասանայի մէջ Ֆանելայի աշխատանոց մը բանալու նախնական պատրաստութիւնները պիտի տեսնեն եւ արդէն եղած աշխատանոցները ընդարձակելու պիտի աշխատի որպէս զի աւելի մեծ թիւով աշխատողներ օգտուին անկէ:

Յօդ. 23. — Ասանայի տրջակայքի լեռնային վայրերու աշխատողներուն այժմ կ'ըլլա եւն. տուելու պարագային անձամբ պիտի այցելէ նոյն տեղերը, եւ տեղին վրայ աշխատողներու վիճակը բնական, սուղեղէ զատ, պիտի հսկէ այդ բաժանման գործին, տեղական մասնաժողովի ընկերակցութեամբ:

Ի Դիմաց Այրիախամ Կեդր. Յանձնաժողովին

Ասենադպիր	Ասենապետ
Վ. Պ. Ս. Կիւլպէնկեան	Եղ. Ն. Շիրինեան

Պ Ա Տ Ր Ի Ա Ր Ք Ա Ր Ա Ն Հ Ա Յ Ո Յ

Այրիախամ Յանձնաժողով

Կ. Պոլիս, 14 Օգոստ. 1911

ՇՐՋԱՆԵՐԱԿԱՆ

Ազնուաշուք Ատենապետ Էֆէնտի,

եւ պատուարժան անդամք Այրիախամ Մասնաժողովին

Կիլիկիոյ մէջ մեր բացած աշխատանոցներուն վրայ մօտէն գաղափար տեսնալու եւ անոնց գործառնութիւնները առեւտրական սկզբունքներու համաձայն կանոնաւորելու, եւ օրը օրին, մեր հրահանգներուն ֆինանսապատասխան ուղղութիւն մը տալու համար, անհրաժեշտ եւ ստիպողական պէտք մը դարձած էր լնկիչի մը անուանումը: Սակայն, անկարելի ըլլալով մեզ պահանջուած կարողութեան տէր, վստահութեան կատարելապէս արժանի, ու մանաւանդ Յանձնաժողովիս սկզբունքներուն եւ գործառնութիւններուն տեղեակ անձ մը գտնել ղուտէն, խնդրեցինք մեր անդամակիցներէն Ազնուաշուք Ժաֆ Էֆ. Սալապալեանէ՝ արկածալ դժբաղդներուն օգտին համար յանձն առնել այս զոհողութիւնը: Սալապալեան Էֆ. ընդունած ըլլալով մեր այս խնդրանքը, զինքն բոլոր աշխատանոցներուն վրայ հսկակետող ընդհանուր բնիչ-պատուիրակ եւ տեղեկաբեր կարգեցինք, այս առթիւ իրեն յանձնելով իր պատշոնին բնոյթը պարզող մանրամասն հրահանգ մը. հետեւաբար կը խնդրենք որ, տեղը ժամանելուն հանիք, ամեն տեսակ դիւրութիւններ տալ իրեն, հաշուական եւ միւս բովանդակ գործառնութիւնները բնական, մասնաժողովիդ նիստերուն մասնակցելու եւ Ձեզ հետ խորհրդակցաբար, տալու այն հրահանգները, զորս կարելու կը դատեն ինք արհեստանոցներուն աշխատանքները արդիւնաբեր ընծայելու համար:

Կը մնանք խորին յարգանքով

Ի Դիմաց Կեդր. Այրիախամ Յանձնաժողովին

Ասենադպիր	Ասենապետ
Վ. Պ. Ս. Կիւլպէնկեան	Եղ. Ն. Շիրինեան

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՅԻՆ ՀԱՅՈՅ

Այրիախնամ Յանձնաժողով

ՀԱՄԱՐ 46

Հալէպ, 27 Հոկտ. 1911

ՔՆՆԻՉ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՇՐՋԱՆԸ

ՀԱԼԷՊ, ԱՆՏԻՈՔ, ՍԻՒԷՏԻԱ, ԳԷՍԱՊ. — Սայապալեան էֆ. ուղղակի գր-նաց Հալէպ, ամէն բանէ առաջ Անտիոքի և Քէսապի այրիներուն յատուկ 3,000 ոսկիին գանձման աշխատելու համար: Հոն, Տ. Շահէ վրդ. ի հետ պէտք եղած ձեռնարկները կատարելէ յետոյ, թէ՛ քննական պաշտօնը կատարելու և թէ՛ այդ գումարին գանձման համար հարկ եղած յանձնաժողովները կազմելու, տեղական իշխանութիւններէն վաւերացնել տալու, օրինական թուղթերը պատրաստելու և բերելու համար մեկնեցաւ, և Գրըզ-Խանի, Անտիոքի, Սիւէտիոյ վեց հայ գիւղերուն ու Քէսապի շրջանը ընելէ յետոյ 3 շաբաթէն վերադարձաւ կրկին Հալէպ: Շահէ վրդ. արդէն Աստանայի առաջնորդ ընտրուած ըլլալով մեկնած էր:

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ 300000 ՂՐԸ ԳԱՆՁՈՒՄԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ. — Սայապալեան էֆ. յաջողեցաւ վերջապէս գանձել սոյն կարեւոր գումարը, հակառակ անոր որ իրմէ առաջ տեղւոյն և կեդրոնի մէջ եղած բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցած էին, և կարգ մը դժուարութիւններու պատճառաւ գանձումը գրեթէ անկարելիութեան կը բաղխէր: Կը կարծենք թէ յանձնաժողովս իրաւունք ունի իր յարգելի քննիչ-պատուիրակին այս յաջողութիւնով հպարտանալու, և հրապարակով ալ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու անոր, ինչպէս բրած է արդէն առանձնապէս թէ՛ գրաւոր և թէ՛ բերանացի կերպով:

Աւելորդ չենք համարիր արտատպել Սայապալեան էֆ. ի գանձումը ծանուցանող նամակը,

Ազնուաշուք Տիար Ատենապետ
Կեդր. Պատ. Այրիախնամ Յանձնաժողովի
Կ. Պոլիս

Կը հաստատեմ ամսոյս 22 քուակիրս (համար 15):

Հեռագիրս. — Երեկ պատիւ ունեցայ հեռագրելու Ձեզի այսպէս. «Chirinian - Patriarcate Arménien - Cons/ple - Argent versé Banque partirai probablement vendredi»:

3,000 ոսկին. — Ամսոյս 11ին քաւած հեռագրովս կանխատեսածիս համաձայն, սոյն քուականէ 15 օր ետք յաջողեցայ գանձել դրամը: Այս մասին Տ. Յարութիւն քանակայ Եսաեանց ալ ջանք չի խնայեց:

Հաշիւը. — Գանձուած դրամին հաշիւը այս է.

$$\text{Դր. } 300,000 = \text{Լ. Օսմ. } 102 \frac{24}{40} \text{ և } \text{Լ. Օսմ. } 2923,97$$

$$\text{Գանձման առօրի ծախս} \quad 0,97$$

$$\text{Լ. Օսմ. } 2923$$

Երկու հազար ինը հարիւր ֆան երեք օսմ. լիրան Հայեպի յանձնաժողովին անուան Օսմ. Պանֆայի մէջ բացուած ընթացիկ հաշիւին յանձնեցի 26 Հոկտ. 1911 (8 Նոյեմ. 1911 Ն. Տ.)ին, ու այս գիշերուան ժողովին մէջ տեղական յանձնաժողովին ալ տուի այս հաշիւը:

Նոր գումար մը. — 300,000 դրքը գանձած ասեմս ուրիշ կարեւոր պարագայ մը երեւան հանեցի: Մայիսի մէջ հայ արկածեալներու յաւկացուած դրամէն «Էմանէքէն» աւելցած կը մնայ դեռ 26 896 դրք: Հիմա յարմար չէր անմիջապէս ասիկա ուղելու ձեռնարկ մը ընել, բայց յանձնաժողովին այդ պարագան իմաց տալով խորհուրդ տուած եմ յարմար առօրի մը աւխասիլ այդ դրամն ալ գանձելու: Կեդր. Պատ. Յանձնաժողովին ալ բոլ հանի յիշեցնել ի պահանջել հարկին(*):

Մնամ խորին յարգանքով

Ժ. Սայապալեան

(*) Աւելորդ չենք համարիր յիշել թէ Սայապալեան էֆ. ի Հալէպ ժամանումէն առաջ ո՛չ Հալէպի առաջնորդ արանք տեղեկութիւն ունէր այսպիսի մնացորդ գումարի մը գոյութենէն և ոչ ալ, բնականաբար, Յանձնաժողովս Այդ գումարին գանձումը դեռ յաջողած չէ, սակայն այդ նպատակաւ հարկ եղած ձեռնարկները կը շարունակուին և կը յուսանք թէ ապարդիւն չի պիտի անցնին:

Սոյն գումարին գանձումէն ետքը, հակառակ առաջացած եղանակին (ինչպէս նամակի թուականէն կ'երևի) և հակառակ ճամբու դժուարութիւններուն քննիչ-պատուիրակը Այնթապի ճամբով անցաւ Մարաշ:

ԱՅՆԹԱՊ, ՄԱՐԱՇ, ԶԷՅՔՈՒՆ. — Մարաշի մասնաժողովը, որ երկար ատեն անգործ պահած էր իրեն զրկուած 462 ոսկիէն մնացորդ 300 ոսկիի գումարը և մեր գիրքերն անպատասխանի և հրահանգներն անգործադրելի կը ձգէր՝ Սայապալեան էֆ.ի ժամանումէն ետքն ալ փորձեց անտեսել մեր կողմէ իրեն տրուած իրաւասութիւններն և նոյն իսկ ջանքեր ըրաւ 300 ոսկիին յանձնուծը չի կատարելու՝ հակառակ մեր որոշ հրահանգին: Սակայն մեր քննիչ-պատուիրակը, ժողովիս կողմէ իրեն տրուած իրաւասութիւններուն կրթնելով գիտցաւ վերջապէս օրէնքը յարգել տալ. սոյն մասնաժողովը լուծեց՝ մեզի հետ հեռագրական բանակցութիւններէ ետքը՝ դրամը գանձեց, նոր մասնաժողով մը կազմեց և անոր գործունէութիւնը ապահովելէ ետքը անցաւ Զէյթունի ճամբով Հաճըն:

ՀԱՃԸՆ. — Սայապալեան էֆ. Նոյեմ. 26ին հասաւ Հաճըն, և մինչև Յունուար 3, այսինքն ձմեռուան ամէնէն խիստ ատենը, հարկադրուեցաւ հոն մնալ՝ աշխատանոցներու գործերուն և Պոլսոյ հետ թղթակցութեան դժուարութիւններուն պատճառաւ: Հաճընի գուլպայագործարանը ընդարձակելու համար միջոցներ ձեռք առաւ տեղւոյն կաթողիկոսական փոխանորդ Տ. Պետրոս վրդ. Սարաճեանի և Այրիւսնամ մասնաժողովին (զոր վերակազմեց) հետ համախորհուրդ:

ՍԻՍ, ԱՏԱՆԱ. — Քննիչ-պատուիրակը Սիսի ճամբով անցաւ Ատանա: Ատանայի աշխատանոցին մէջ կարգ մը բարեփոխումներ ընելու պէտք զգացած էր յանձնաժողովս երկայն ատենէ ի վեր, սակայն հարկադրուած էր անոնց գործադրութիւնը յետաձգել մինչև քննիչ-պատուիրակին հոն հասնիլը, և մանրամասնութիւններու կարգադրութիւնը անոր յանձնեց:

Սայապալեան էֆ. երբ Ատանա հասաւ, իր տեսութիւնները ընդարձակօրէն պարզեց ժողովիս, որ համաձայն գտնուեցաւ անոնց և լիազօրութիւն տուաւ իրեն որպէս զի տեղական հանգամանքներու համաձայն գործէ հոն, առանց այլեւս Պոլսոյ հետ նամակի փոխանակութիւններով ժամանակ կորսնցնելու: Այդ մասին Սայապալեան էֆ.ի ըրած կարգադրութիւնները՝ որոնք ամբողջապէս Յանձնաժողովիս կողմէ գնահատուեցան՝ պարզուած են աշխատանոցներու ներկայ վիճակին յատկացուած գլխուն մէջ:

ՏԷՕՐԹ-ԵՕԼ, ՀԱՍԱՆ-ՊԷՅԼԻ ԵՐԶԱՆԱ. — Ատանայէն յետոյ Սայապալեան էֆ. զրկուեցաւ Տէօրթ-Եօլի, Հասան-Պէյլի և Պաղչէի չրջանակներուն բոլոր զիւղերը և Օսմանիէի ու Զիհանի ճամբով կրկին Ատանայէն, Տարսճնէն ու Մերսինէն անցնելով, եօթնուկէս ամսուան շրջանէ մը յետոյ դարձաւ Պոլիս:

Սոյն երկար ճամբորդութիւնը, թէև եղանակի և ճամբու դժուարութիւններուն համար մեծապէս յոգնեցուցիչ եղած է Սայապալեան էֆ.ի

համար, բայց Այրիւսնամի գործին համար ալ նոյն համեմատութիւնով գոհացուցիչ և արդիւնաւոր:

Սայապալեան էֆ., յիշեալ գործերէն զատ, տեղ տեղ անձամբ հսկեց նպաստի բաշխումին, բոլոր աշխատանոցներուն հաշիւները քննեց և հաշուետուութեան եղանակը բացատրեց: Այրիւսներու լիակատար ու մանրամասն վիճակագրութիւնները պատրաստեց, և իր լուրջ ուսումնասիրութիւններուն արդիւնքը ժողովիս հաղորդեց ընդարձակ և խղճամիտ տեղեկադրով մը, զոր իբր յաւելուած կը կցենք մեր ներկայ համարատուութեան, թէ՛ իր կարեւորութեան և թէ՛ մեր յարգելի ընկեր Սայապալեան էֆ.ի գլուխ հանած աշխատութեան վրայ գաղափար մը տալու համար:

ՀԱՋՐՆԻ ԳՈՐԳԻ ՃԻՒՂԻՆ ՎԱՋԱՌՈՒՄԸ ԵՒ ՏԱՐՍՈՆԻ ԳՈՒԼՊԱՅԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՓԱԿՈՒՄԸ

ԳՈՐԳԻ ԳՈՐԾԻՆ ՎԱՋԱՌՈՒՄԸ. — Ինչպէս բացատրեցինք արդէն, Յանձնաժողովս, Հաճրնի մէջ գորգի գործին ձեռնարկելէ առաջ, Արեւելեան Գորգի Ընկերութեան գիմում բրած ու առաջարկած էր հոն ճիւղ մը բանալ, և սոյն ընկերութեան վարանումին վրայ է որ ինք նախաձեռնարկ եղած: Արդ, Արեւ. Ընկերութիւնը, հաւանորէն մեր սկսած փորձին վրայ համոզուելով որ Հաճրնի մէջ սոյն գործը կրնայ յաջողիլ, մեզմէ քանի մը ամիս ետքն ալ ինք գործ բացաւ, բնականաբար աւելի լայն դրամագլուխով, լաւագոյն վարպետներով ու միջոցներով, քանի որ իր մասնագիտութիւնն է սոյն գործը և Փոքր-Ասիոյ ամէն կողմը մասնաճիւղեր ունի արդէն: Մեր քննիչ-պատուիրակէն երկու ամիս առաջ, մեր յարգելի ընկեր Համբարձում էֆ. Պոյաճեան գնաց Հաճրն, իր ընտրական շրջանակը այցելելու համար: Եւ, մեր խնդրանքին վրայ, Այրիախնամի գործերուն մասին իր տուած տեղեկութիւններուն մէջ այն եզրակացութեան յանգած էր թէ, լաւագոյն է գուլպայի ճիւղը ընդարձակել և գորգի ճիւղը ծախել Արեւ. Ընկերութեան: Յանձնաժողովս, այս մասին վերջնական որոշման մը յանգելէ առաջ, սպասեց որ Սայապալեան էֆ. եւս հասնի Հաճրն և հաղորդէ այդ մասին իր ուսումնասիրութեան արդիւնքը: Սայապալեան էֆ. եւս բոլորովին համաձայն գտնուեցաւ Պոյաճեան էֆ. ի, և ընդարձակ նաժարով մը պարզեց այն պատճառները որոնք անհրաժեշտ կը դարձնէին սոյն ճիւղին վաճառումը: Այդ պատճառները կրնանք ամփոփել հետեւեալ կերպով. Ա.— Արեւ. Ընկերութիւնը գիտական միջոցներով, Իզմիրի մէջ հաստատուած կատարելագործեալ ներկարանի մը մէջ կը ներկէր իր բուրդը և հոնկէ կը ներէր այդ բանը ընել: Մեզի համար ատիկա կարելի չէր անշուշտ, և հետեւաբար անկարելի կ'ըլլար գոյներու տոկունութեան մասին մրցումի ելլել անոնց արտադրութեան հետ: Բ.— Սոյն ընկերութեան ղեկավարներուն

մկրատներուն և այլ գործիքներուն ձեւերը բոլորովին տարբեր էին ու աւելի կատարելագործեալ, որով մենք ալ կամ ստիպուած էինք ամբողջ կազմաձևերը փոխել, — ինչ որ նոր դրամագլուխ մը կը պահանջէր, — կամ անոնց պատրաստածէն աւելի ստորին տեսակ գորգ արտադրել: Գ.— Սոյն ընկերութիւնը, վաճառման մեծ կեդրոններու մէջ՝ ինչպէս Բարիզ, Պոլիս, Ա.— մերիկա՝ գործերը սպառող մասնաճիւղեր ունէր, ինչ որ մեզի համար կարելի չէր ունենալ: Այս ամէնէն դուրս Սայապալեան էֆ. դեռ այնպիսի պատճառ մը ցոյց կու տար, որուն հանդէպ Յանձնաժողովս սկզբունքով իսկ հարկադրուած էր գորգի գործը չի շարունակելու, — այսինքն թէ, գորգի գործը առաւելագոյն երիտասարդ աղջիկներու կը յարմարէր և անոր վրայ աշխատողներուն մէջ այրիները շատ անհշտ թիւ մը կը ներկայացնէին, մինչդեռ տարակոյս չկայ որ Այրիախնամին բուն նպատակն էր զէպքի այրիները աշխատեցնել:

Ահա այս պատճառներով Յանձնաժողովս որոշեց գորգի գործին փակումը, և Սայապալեան էֆ. ի յանձնեց՝ տեղւոյն վրայ Արեւ. Գորգի Ընկերութեան հետ բանակցելու և մեր գորգի ճիւղը, իր բոլոր պատրաստ ապրանքներով և կազմածներով անոր վաճառելու խնդիրը: Ուրախ ենք ըսելու որ մեր քննիչ-պատուիրակը յաջողեցաւ Յանձնաժողովիս շատ նպատաւոր կերպով, չնչին փետով մը (տեսնել Հաճրնի գորգի ճիւղին հաշիւները) կարգադրել այդ խնդիրը, և Հաճրնի մէջ իր ներկայութիւնը այդ կերպով ալ խիստ օգտակար եղաւ:

ՏԱՐՍՈՆԻ ԳՈՒԼՊԱՅԱԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ. — Տարսոնի գուլպայի աշխատանոցը, 1911 Մարտին մինչև 1912 Փետրվար գործած է 8 մեքենաներով, տեղական մասնաժողովին հսկողութեան տակ:

Քննիչ պատուիրակին առաջարկով, ու Յանձնաժողովիս որոշումով փակուած է 1912 Փետրվարին, նկատելով որ շատ քիչ թիւով այրիներ կ'օգտուին անկէ, նկատելով որ Տարսոնի մէջ գործ չի պակսիր աշխատողներուն համար, և գոյացած բացը — տասը ամսուան մէջ 18,000 զրշ. Տարսոնի և Գողթուքի համար — համապատասխան չէ ձեռք բերուած արդիւնքին:

Աշխատանոցին փակման առեւն, Յանձնաժողովս որոշեց մեքենաները արամադրել արդէն սորված այրիներուն, որպէս զի, անոնք Յանձնաժողովիս սեպհականութիւնը մնալու և անփնաս պահուելու պայմանով, իրենք իրենց հաշւոյն բանին, այս մասին ապահովութիւն տալով:

Բաց, որովհետեւ յօժարութիւն ցոյց տուող չեղաւ — ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ գործ չի պակսիր արդէն քաղաքին մէջ, — մեքենաները Սիւեաթիա զրկուեցան, բացի 1 հատէն որ զեղջուած գինով ծախուեցաւ արհեստը սորված այրիի մը: Մինչև փակումը, ՅՈՒ չափ այրիներ օրական 4սկան զրշ. ստացած են սոյն աշխատանոցին մէջ:

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Հ Ա Ճ Ը Ն

ԳՈՒԼՊԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ. — Գուլպայի աշխատանոցին մէջ 42 մեքենայի վրայ կը բանին 100ի չափ այրիներ. բայի անոնցմէ որ տուներուն մէջ բուրդ կը մանեն փոքր վարձքի մը փոխարէն:

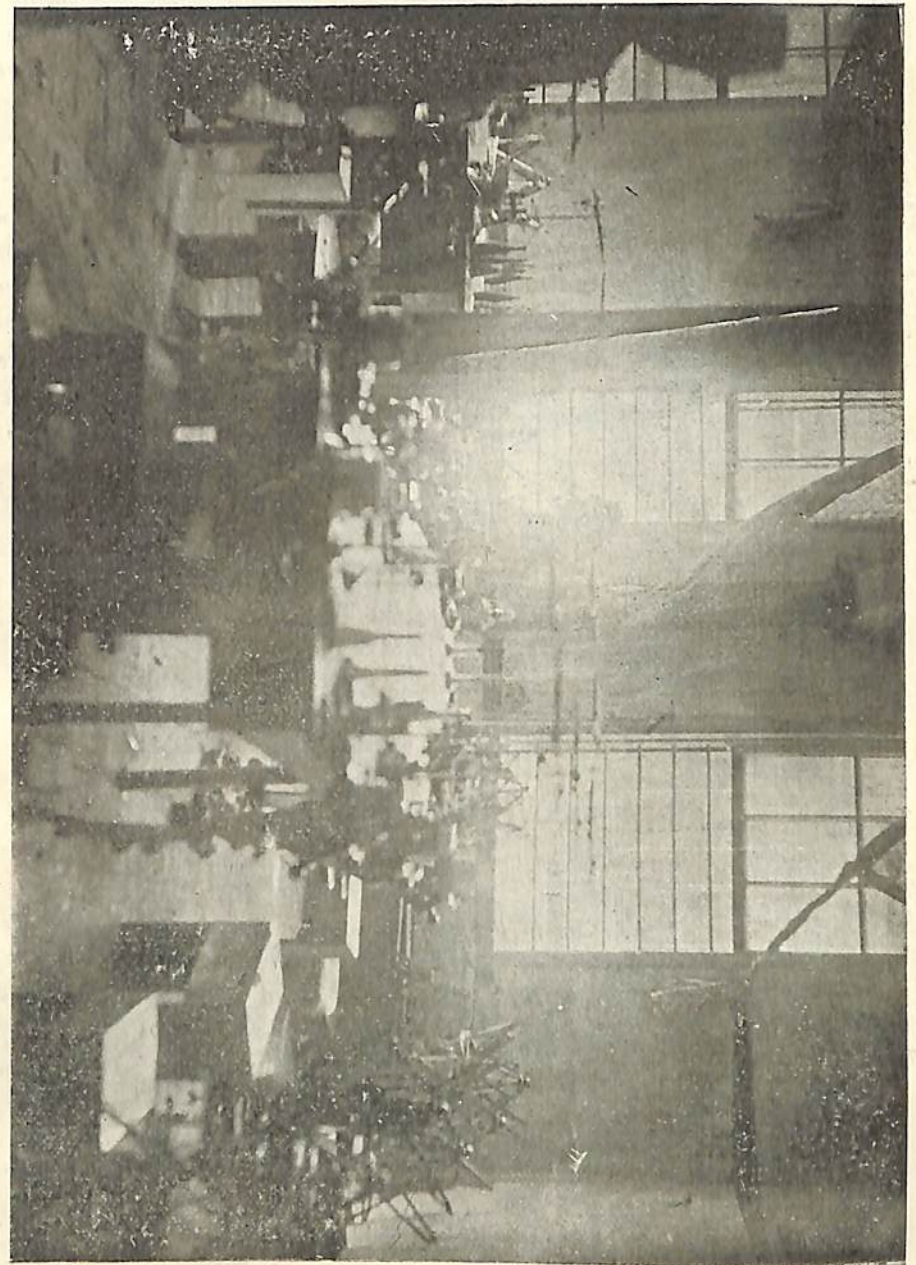
Բուն իսկ մեքենային վրայ աշխատողները բազմատարար երիտասարդ այրիներն են, և աւելի տարիքոտները ճախարակները կը փաթթեն, ինչ որ աւելի դիւրին է:

Առաջինները իրենց չինած զոյգ գուլպային վրայ որոշ վարձք մը կը ստանան, օրական 6-8 մէթալիք, իսկ ճախարակ բաթթողները անխտրար կը ստանան օրական 5 մէթալիք:

Նախապէս 7 օամ. ոսկի ամսաթուղակով Պոլսէն զրկուած վարպետուհիին հարկ չէ մնացած այլեւս, և տեղացի երկու այրիներ գործը սովորած ըլլալով՝ կը կառավարեն աշխատանոցը, մասնաժողովին անմիջական հսկողութեան տակ:

Ամէնէն մեծ դժուարութիւնը կը կայանայ չինուած գուլպաները սպառելուն մէջ, որովհետեւ Հաճըն պզտիկ տեղ մը ըլլալով, կարելի չէ հոն ծախել՝ օրական 300 զոյգի հասնող արտադրութիւնը: Քննիչ-պատուիրակը Ատանա գտնուած միջոցին, յաջողեցաւ 120 ոսկի արժողութեամբ գուլպայ ծախել: Իսկ անկէ ի վեր Հաճընի Առաջնորդին և մասնաժողովին կողմէ Զանքեր կ'ըլլան, Կեսարիոյ կողմերը սպառելու իրենց արտադրած գուլպաները:

Սոյն մասնաժողովը յաջողած է Ատանայի Օսմ. Որբանոցին և Սուլթանիէի վարժարանին պէտք եղած գուլպաներուն յանձնարարութիւնները ստանալ: Բանակցութեան մէջ էին նաեւ Ատանայի զինուորական գուլպաներուն պատրաստութիւնն ալ ստանձնելու, և ատիկա վերջնական եզրակացութեան մը յանգեցնելու համար, Տ. Պետրոս Մ. վրդ. պատրաստուած էր անձամբ Ատանա երթալու, սակայն իր թեմական գործերը ստիպելին յետաձգել այդ ճամբորդութիւնը:

Հանրին աշխատանոցը

Յանձնաժողովս ապսպրանքներ ձեռք բերած է նաև Ազգ. հիւանդանոցի և Հայ Տիկնանց Միութեան վարչութիւններէն :

ԲԱՑ. — Հաճնի գուլպայագործարանը, իր մինչև 1912 Օգոստոսի վերջ մատակարարութեան մէջ ունեցած է 260 Օսմ. ոսկիի մօտ բաց մը, որ, գործին սկզբնական շրջանին մէջ, այրիներու բնձեւում օգնութիւնը և մանաւանդ անոր բարոյական կողմը նկատի ունենալով, մեծ բան մը չէ, և միայն այդ շրջանին մէջ 258 Օսմ. ոսկի օրավարձ վճարուած է այրիներուն :

ՄԱՔՍԻ ԽՆԴԻՐ. — Ինչպէս քննիչ-պատուիրակի տեղեկագրին մէջ յիշուած է, յանձնաժողովս քանիցս Քաղ. ժողովին միջոցաւ դիմում կատարեց որ Այրիախնամի մեքենաներէն ու բերած նախնական նիւթէն մաքս հառնուի : Սակայն դժբաղդաբար, Կեդր. կառավարութիւնը անհետեւանք թողուց այդ դիմումը : Իրոք նպատակ տրուած դրամէն մաքս ստանկու այս դրութիւնը եթէ վերնար, տարակոյս չի կայ թէ սոյն աշխատանոցին բացը զգալապէս պիտի նուազէր :

Ա Տ Ա Ն Ա

ԴՆԵՉԱԼԱՏՈՒՆ. — Ինչպէս Այրիախնամի բոլոր աշխատանոցները, նոյնպէս Ատանայի գերձակատունը բացուած տաւն, Յանձնաժողովս զիտէր թէ, մանաւանդ առաջին մի քանի տարուան մէջ, բաց պիտի ունենար : Արդէն բնական է որ Յանձնաժողովս նպատակը չա՛ն ակնկալել չէր, ալ այրիներուն արհեստ սորվեցնել, և, աստիճանաբար, աշխատանոցները այնպիսի վիճակի մը բերել որ, օր մը կարելի ըլլայ անոնց ելումուտը հաւաստակշռել, որպէս զի երկար տաւն այրիները կարենան օգտուիլ անոնցմէ :

Այս նկատումներով, ժողովս միշտ քաջալերեց Ատանայի մանաժողովին կողմէ գերձակատունը բնագործակելու մասին եղած ձեռնարկները, և պատրաստ զգեստներ կարելու ճիւղ մըն ալ բացուելով՝ աշխատանոցներուն թիւը պահ մը մինչև 80ի բարձրացաւ :

Սակայն, Սայապալեան էֆ. Ատանա հասնելուն տեղաւ որ, ինը ամսուան շրջանի մը համար 64,000 դրչի մօտ բաց մը ունի գերձակատունը, ինչ որ կործանարար էր անշուշտ և անկարելի կը դարձնէր գործին նոյն ձեւով

Ատանայի աշխատանոցը

շարունակութիւնը: Քննիչ-պատուիրակը, աշխատանոցի տնտեսական սոյն վիճակին հետ, ժողովի տեղեկագրեց նաև անոր պատճառներուն մասին իր տեսութիւնները. — Ա. Կարուած պատրաստ զգեստներուն փնտրութիւնը: Բ. Առաջին պատճառով պատրաստի կար կարելը դադարեցուած պահուն՝ գործաւորներուն կէսէն աւելին պարապ մնալը, և առանց աշխատութեան օրավարձ ստանալը: Գ. Աւելորդ ամսականներու վճարումը: Դ. Աշխատաւորներուն մէջ դէպքին հետ առնչութիւն չունեցող աղջիկներու ներկայութիւնը:

Այս բոլորը, մանաւանդ վերջին պարագան, համոզում գոյացնել տուին Յանձնաժողովիս թէ հարկ էր գործը պղտիկցնել, կարելի եղածին չափ դէպքին արկածեալներուն միայն յատկացնելով դայն, ու խնայողութիւններ ընելով: Եւ այս ուղղութեամբ գործելու կատարեալ լիազօրութիւն տրուեցաւ քննիչ-պատուիրակին:

Սայապալեան էֆ. դէպքին հետ առնչութիւն չունեցողներուն մէկ մասը ճամբեց, գործաւորներուն թիւը 30 իջեցուց, պատրաստ զգեստեղենի ճիւղը փակեց, կարուած առարկաները ծախելու համար բացուած խանութը (որուն ամսական վարձքը վաճառումի գումարէն աւելի էր) գոցեց, և ամսականներու ենթի մասին հարկ եղած բոլոր խնայողական կարգադրութիւնները ի գլուխ հանեց, կարելիութեան սահմանին մէջ պղտիկցնելու համար պիտոճէի բացը:

Աշխատանոցին աղջիկները ճամբելուն մէջ՝ որ և է անպատեհութիւն ալ չի կար արդէն, քանի որ Ատանայի մէջ, աշխատիլ ուղղող որ և է այրիի կտմ աղջկան համար գործը չէ որ կը պակսի: Դերձակատուն բացուելուն բուն նպատակն էր արդէն՝ աստիճանաբար ընտիր կար ու ձև սորվեցնել այրիներուն, մէկ կողմէ սորվողները ճամբելով և նորեր առնելով անոնց տեղ, որպէս զի այդ կերպով՝ գէթ ընդունակները՝ կոշտ գործերու տեղ, աշխատութեան աւելի հեշտին եղանակի մը տիրացած ըլլան:

Քննիչ-պատուիրակին այս բոլոր կարգադրութիւնները ժողովիս հաւանութեան արժանացան: Եւ դերձակատունը այդ հիման վրայ կը շարունակուի հիմա: Պոլսէն զրկուած դերձակուհիին դասաւանդութիւնով հաստատուած կարուծելի դասընթացքէն, — որուն գործնական մասն ալ յանձնարարութիւններու կատարումով կը սորվին, — այս տարի չըջանաւարտ պիտի ըլլան 12 աշխատաւորուհիներ, և անոնց պիտի յաջորդեն նորեր:

Սոյն դերձակատան մէջ կան հիմա 21 կարի, մէկ boutonnière չինող և մէկ կոճակ չինող մեքենաներ. նաև ծալք (plissage) չինող գործիք մը:

Ատանայի դերձակատունը սկիզբէն, մինչև 1912 Օգոստոս 31 թուականը, 564 ոսկի օրավարձ վճարած է աշխատաւորուհիներուն:

ԳՕԶՕԼՈՒԳ

ԳՈՒԼՊԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ. — Տարսնի վարպետուհին երկու ամիսի չափ հոն երթալով, արհեստը սովորեցուց: Հիմա առանց վարպետուհիի ԳՕԶՕԼՈՒՔԻ մէջ 17 այրիներ կը բանին 6 մեքենայով:

Դերձանը Տարսնի մասնաժողովին կողմէ կը զրկուի և շինուած գուլպաները նոյն մասնաժողովին կը զրկուին:

ԳՕԶՕԼՈՒՔԻ մէջ այրիներուն համար ուրիշ գործ կը պակսի, հետեւաբար Յանձնաժողովս որոշած է շարունակել նոյն աշխատանոցը, դոր մեծցնելու հարկ ալ չի կայ, որովհետեւ հիմակուան աշխատողներէն ուրիշ աշխատելու կարող այրիներ չի կան հոն:

Աշխատանոցին համար ձրիաբար տրամադրուած է բոլորքական եկեղեցիին կից սենեակ մը:

ՄԱՐԱՇ

ԳՈՒԼՊԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ. — Մարաշի գուլպայի աշխատանոցը բացուեցաւ, քննիչ-պատուիրակին կողմէ ցոյց տրուած և ժողովէս ընդունուած պէտքին վրայ, մեր պատուիրակին կազմած նոր մասնաժողովին հսկողութեան տակ, 1912 Մարտին: Այժմ հոն կը բանին 9 մեքենայի վրայ 30 չափ այրիներ: Պոլսէն վարպետուհի զրկել հարկ չէ մնացած, որովհետեւ տեղւոյն վրայ գտնուած է: Ապրանքները հոն կ'ապաւին:

ՍԻԷՏԻԱ, ՔՍԷԱՊ ԵՒ ԱՆՏԻՈՔ

Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, Հալէպի մէջ կառավարական սրահ տուկէն գտնուած 300,000 դրշին 130,000ը Քեսապի և 170,000ը Անտիոքի մէջ աշխատանոցներ բանալու համար էր: Այն դրամը գտնուելու համար, մեր քննիչ-պատուիրակը բացուելիք աշխատանոցները վարելու կողմէ մասնաժողովներ կազմած և նոյն իսկ անոր առաջարկով անմիջապէս 17 գուլպայի մեքենաներ զրկուած էին Յանձնաժողովիս կողմէ Անտիոք: Սակայն զժաղդաբար, քննիչ-պատուիրակին մեկնումէն ետքը, տեղական այդ մասնաժողովներէն ոմանք այլ և այլ պատճառներով ձգձրգեցին աշխատանոցներուն բացումը, ու միայն Անտիոքի մէջ գուլպայագործութիւնը սկսուելով Սիւէտիոյ զի դերուն և Քէսապի աշխատանոցներուն բացումը ձգձգուած էր: Խնդրեցինք Հալէպի Առաջնորդ Տ. Ներսէս եպս. Դանիէլեանէ որ, իր թիմական այցելութիւնը փութացնելով, տեղւոյն վրայ անձամբ մղում տայ գործին: 1912 Յուլիսին Տ. Ներսէս եպս. սոյն չըջանակները այցելելով՝ նախապէս Քննիչ-պատուիրակին ներկայութեան որոշուած կարգադրութիւնները լրացուց. այնպէս որ այս օր հետեւեալ աշխատանոցները կը գործեն հոն:

ԱՆՏԻՈՔ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ .— Անտիոքի այրիններուն մէկ մասը կ'աշխատին հոն, կարի մեքենաներով, տեղացի վարպետի մը հսկողութեան տակ: Տարեկան 20 ոսկիով եկեղեցիին կալուածներէն մէկը տրամադրուած է այդ նպատակին: Էրիկ մարդու բալթօներ կը կարուին: Կանանց ժաքէթ կարելու ճիւղ մըն ալ պիտի հաստատուի որուն համար յարմար վարպետունի մը վնասուելու վրայ ենք Պոլսէն:

ԴՈՒԼՊՍԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ .— Նկատելով որ այրիններուն ամէնքը կար ու ձեւի յարմարութիւնն չունին, Սիւէտիոյ համար զրկուած գուլպայի մեքենաներէն քանի մը հատը հոն վար դրուած են, և դերձակատան շէնքին մէկ սենեակին մէջ գուլպայ կը շինեն այն այրինները որոնք կար ու ձեւի յարմարութիւնն չունին:

Անտիոքի մէջ պզտիկ խանութ մը եւս բացուած է ուր կը ծախուին տեղւոյն, Սիւէտիոյ և Քէսապի աշխատանոցներուն արտադրութիւնները:

ՍԻԻԷՏԻԱ

ՍԻԻԷՏԻՈՑ ԵՕՂՈՒՆ ՕԼՈՒԳ գիւղին մէջ բացուած է գուլպայի աշխատանոց մը ուր կ'աշխատին առ այժմ նոյն և մօտակայ գիւղերէն 25 այրիներ: Սոյն աշխատանոցը աւելի ընդարձակելու համար ճամբայ հանած ենք 15 մեքենաներ եւս: Երբ անոնք ալ հասնին՝ աշխատաւորներուն թիւը պիտի կրնայ բարձրանալ մինչեւ 70-80:

ՔԷՍԱՊ

ՄԱՆՈՒՍԱՅԱԳՈՐԾԱՐԱՆ .— Դեռ նոր կրցաւ բացուիլ 10 դեզկեանով մանուսայագործարան մը որ պէտքին համեմատ հետզհետէ պիտի ընդարձակուի:

ՍՈՑԵ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՀՍԵՂՈՒԹԻՒՆԸ .— Նկատելով որ տեղւոյն հեռաւորութիւնը շատ կը դժուարացնէ սոյն երեք չըջանալներու աշխատանոցներուն վրայ ըլլալիք հսկողութիւնը, նկատելով նաեւ որ անոնց դրամագլուխը (Հալէպի մէջ գանձուած 300,000 դրշը) բոլորովին անջատ է Կիլիկիոյ միւս աշխատանոցներուն համար տրամադրուած դրամէն, Յանձնաժողովս յարմար դատած է, անոնց հաշիւները կեդրոնացնել Հալէպ, և — Քննիչ-պատուիրակի առաջարկին համաձայն գտնուելով — անոնց վերաբերեալ մանրամասնութիւններով դրադելու հոգը յանձնել Հալէպի մասնաժողովին (իրեն վերապահելով միայն վերին հսկողութիւնը), որ արդէն ատոր համար կազմուած է, քանի որ բուն Հալէպի մէջ այրի չիկայ: Հալէպի մասնաժողովը ջանադիր եղած է սոյն աշխատանոցներու արտադրութիւնը տարածել Քիլիսի, Այնթապի կողմերը, նոյն խակ մինչեւ Ուրֆա:

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄ

ԹՕՇԱԿԱՒՈՐ ԳԱՀԱՆԱՆԵՐ .— Դէպքերէն յետոյ, Կիլիկիոյ Վեհաշնորհ Կաթողիկոսը նկատի առնելով որ արկածեալ վայրերէն ոմանք առանց հոգեւոր պետի մնացած են և մանաւանդ մնացած ժողովուրդն ալ ի վիճակի չէ զրկուելիք քահանաներու ապրուստը հոգալու, թօշակաւոր քահանաներ յատկացուցած էր ութը տեղ: Սակայն կ'երեւայ թէ Ն. Ս. Օծուծիւն ձեռք գտնուող նիւթական միջոցները կարելիութիւն չի ձգեցին անոնց յետեւալ թօշակներուն մէկ մասին վճարուիլ, որով Վեհաշնորհ Կաթողիկոսը հարկադրուեցաւ՝ Այրիախնամին կողմէ զանազան տեղեր գործ բացուելու համար իրեն զրկուած գումարէն 86 Օսմ. ոսկի վճարել հետեւեալ կերպով:

Անտիոքի	քահանային	22
Հասան-Պէյլի	«	12 1/2
Խառնրի	«	12
Լափաճլի	«	13 1/2
Պաղչէի	«	9
Ճիւհանի	«	8
Օսմանիէի	«	8
Ապսողլուի	«	1

գումար 86 Օ. Ոսկի:

Յանձնաժողովս, առանց կարօտ վայրերու մէջ քահանաներու ներկայութեան պէտքը ուրանալու երբէք, սկզբունքով բոլորեց այս վճարումին Այրիախնամի գրամէն կատարուելուն դէմ: Սակայն երբ մեր քննիչ պատուիրակը Ատանայի մէջ Ն. Ս. Օծութեան հետ տեսնուելով մեզ հաղորդեց թէ՝

Ա. — Ն. Ս. Օծութիւնը հարկեցուցիչ պարագաներու տակ ըրած էր այս կարգադրութիւնը և,

Բ. — Սոյն հոգեւորականներու ներկայութիւնը առաւելապէս այրիններու միխթարութեան համար ստիպողական եղած էր դէպքի յաջորդող օրերուն:

Յանձնաժողովս ընդունեց մէկ անգամուան համար եղած այս կարգադրութիւնը և սոյն հաշիւը փակուած համարեց:

Միեւնոյն տառն Յանձնաժողովիս կողմէ Սայապալեան էֆ.ի վեհաշնորհ Կաթողիկոսին բացատրեց թէ, եղած բողոքը պարզապէս սկզբունքի խնդիր էր մեր կողմէ, և ոչ թէ որ և է կերպով յարգանքի պակասութիւն Ն. Ս. Օծութեան դէմ, ինչ որ ընական է թէ Յանձնաժողովս իր միտքէն իսկ չէր կրնար անցնել երբեք:

ԱՆՏԻՈՔԻ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԹՕՇԱԿԸ.—Հալէպի Մասնաժողովը հիմա թուական մը կը շարունակէ վճարել Անտիոքի քահանային, սակայն ոչ իբր հոգեւորական, այլ անոր համար որ անիկա հսկողի պաշտօն մը յանձն առած է Անտիոքի աշխատանոցին մէջ:

ԱՆՏԻՈՔԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Քննիչ-պատուիրակի և Տ. Ներսես եպս.ի տեղեկագրութեանց վրայ, Յանձնաժողովս Միացեալ ընկերութեան մօտ դիմումներ կատարեց Անտիոքի մէջ վարժարանի մը բացումին համար: Սակայն որովհետեւ ընկերութեան միջոցները թողատու չէին, թէ սոյն ընկերութեան, թէ Յանձնաժողովիս կողմէ պաշտօնապէս և թէ անդամներու կողմէ անհատապէս դիմումներ կատարուեցան Հ. Բ. Միութեան մօտ, որպէսզի Անտիոքի վարժարանին ծախքը ստանան: Ուրախ ենք որ Հ. Բ. Միութիւնը բարեհաճ գտնուեցաւ այս դիմումին հանդէպ և սոյն վարժարանը՝ որ ամենազգալի պակաս մըն էր Անտիոքի համար՝ հիմա կանոնաւորապէս իր բարեբար դերը կը կատարէ:

ՄԻԱՑԵԱԼԻ ԵՒ ԱԶԳԱՆՈՒԷՐԻ ԳՈՐԾԵՐԸ.—Արդէն ծանօթ է սոյն երկու կրթական ընկերութիւններուն հայութեան մէջ կատարելու կոչուած դերերուն մեծութիւնը: Քննիչ-պատուիրակին, — իբր ականատեսս, — այս մասին ժողովիս գրաւոր թէ բերանացի հաղորդած տեղեկութիւնները անգամ մը եւս շեշտեցին մեր այն համոզումը թէ, Միացեալը և Ազգանուէրը, մասնաւոր կերպով Կիլիկիոյ աղէտեալ վայրերուն համար, ամենամեծ բարիքները եղած են, և եթէ հասարակութեան օժանդակութիւնը քիչ մը աւելի լայն միջոցներ տրամադրէ իրենց, անոնք ամենամեծ դերը պիտի խաղան Կիլիկիոյ դժբաղդ Հայութեան վերածնունդի կենսական գործին մէջ,

ԱՆՏԻՈՔԻ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Քննիչ-պատուիրակ Սայապալեան էֆ.ի յանձնաժողովիս ուղղած 27 սեպտ. 1911 թվակիր (համար 7) նամակէն, Անտիոքի սոյն շատ կենսական խնդրոյն վերաբերեալ հատուածը նոյնութեամբ մէջ կը բերենք:

ԱՆՏԻՈՔԻ ԿԱԼՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.—Անտիոքի այրիներուն համար շատ «կենսական են իրենց կալուածներուն, տուններուն կամ պարտէզներուն, «փոխանցման ժառանգական խնդիրները: Անոնցմէ շատերը կամ տուն մը «ունին, կամ կէս տուն մը ու պարտէզ, որոնք իրենց այրերուն սպան «ունէն ետքը այդպէս մնացած են առանց որ և է գործողութեան և այրի- «ներն ու որբերը տէր չեն այս օր իրենց իրաւունքին օրինաւորապէս: Ծա- «նօթ է ձեզի որ Անտիոքի ջարդը ամէնէն սոսկալին եղած է, այդ գրեթէ «չեն ձգած հոն և հիմակուան եղածներն ալ դուրսը գտնուելով ազատած «են և դժբաղդաբար շատ քիչ կայ միջներին վստահելիմարդ, գրեթէ չիկայ: «Հետեւաբար Անտիոք ամենէն գէշ միջավայրն է այսօր Հայերուն համար և «փափաքելի պիտի ըլլար որ այրիները ելլէին հոնկէ, բայց ատոր կարելի «չէ ստիպել: Եթէ այս փոխանցման գործողութիւնները կատարուին, այն «ատեն շատերը իրենց ունեցածը ծախելով կամ վարձու տալով թերեւս ինք- «նայօժար հեռանան Անտիոքէն: Եթէ անանկ ալ չըլլայ պէտք է որ այդ այրի- «ներն ու որբերը տէր դառնան իրենց մնացածին: Կը խնդրեմ որ Պատ. «Յանձնաժողովը լրջօրէն նկատի առնէ այս կենսական խնդիրը: Եթէ կարելի «է որ Պատրիարքարանէն թագրիրով մը դիմում ըլլայ Տէֆթէրխանէին, այդ «մասին դիւրութիւն տրուելու համար, և եթէ կարելի է վստահելի և «փորձառու կէս-փաստաբանը գործակատարութիւն ըրած ու այդ գործո- «ղութիւններուն գիտակ մէկը օրինակի համար) դրկել հոն, առեւոյն Առաջ. «փոխանորդին հետ ժառանգական տեղի վէճերը հարթելու և գործողու- «թիւնները կատարել տալու համար 2-3 ամսուան մէջ, շատ օգտակար ու «հիմնական գործ մը տեսնուած կ'ըլլայ: Այս մասին կարելի է Որբախնամը «գործակցութեան հրաւիրել և ըլլալիք ծախքը կիսել, քանի որ որբերուն

«Իրաւունքն ալ պիտի ճշդուի: Այս խնդրոյն վրայ երկարօրէն չխօսեցանք «Քերովըէ էֆ. Ասլանեանի հետ (*), որ 14 տարիէ այս կողմերն է ու «ամառը Սիւէտիա և ձմեռը Անտիոք կ'անցնէ. ինքն ալ խոստացաւ այդ «պարագային հարկ եղած ամէն աշակցութիւն նուիրել գալիք անձին՝ տե- «ղացիի մը չափ ծանօթ ըլլալով պարագաներուն: Քերովըէ էֆ. ի ըսա- «ծին համեմատ, մինչեւ յառաջիկայ Մարտ այս գործողութիւնները առանց «յետնեալ տուրքի պահանջման ու առանց ծախքի պիտի կատարուին, այդ «պարագային հարկ կըլլայ փութացնել ըլլալիք անօրինութիւնը, Մարտէն «ետքը անազին դժուարութիւններու չի բխելու համար: Պատ. Ժողովին «խորին ուշադրութեան կը յանձնեմ այս խնդիրը:

«Ներկայիս պատասխանը հաճեցէք ուղղել Հալէպ. եթէ մեկնած ըլլամ «Մարաշ կը դրկուի:»

Ինչպէս կը տեսնուի, խնդիրը շատ կարեւոր էր և Յանձնաժողովս պէտք եղած լրջութիւնով նկատի առաւ զայն անմիջապէս: Մեր յարգելի ընկեր Յարութիւն էֆ. Պօլէզլէնեան թելադրեց Այնթապի քահանաներէն Տ. Վահան Կիւլտալեանը զրկել սոյն խնդրոյն կարգադրութեան հա- մար, ապահովելով մեզ թէ սոյն քահանան պէտք եղած օրէնսդրական ծանօթութիւնները ունէր այդ մասին: Անմիջապէս քահակցեցանք Կի- լիկիոյ Վհ. Կաթողիկոսին, Հալէպի Մասնաժողովին, և սոյն միջոցին Մարաշ գտնուող մեր քննիչ-պատուիրակին միջոցաւ նաև Տ. Վահան հօր հետ: Հոս ևս Ազգ. Պատ. Վարչութեան ղեկներէ և պէտք եղած դիւրու- թիւնը խնդրելու համար թաղրիր ուղղուեցաւ Շէյխ-Իւլ-Խալամութեան: Տ. Վահան հայրը գնաց Անտիոք 4 ամիսի չափ հոն մնաց. հարկ եղած բո- լոր ծախքերը ամբողջովին վճարուեցան Յանձնաժողովիս կողմէ (թէեւ կէսը Որբախնամէն վճարուելու մասին Սայապալեան էֆ. ի բրած թելադ- րանքը շատ իրաւացի էր) և վերջապէս առկա մնացած կալուածական խնդիրները կարգադրուեցան և փոխանցուին ինքն: Յանձնաժողովս այս կերպով, որբերու և այրիներու սեփականութիւնը ապագայ կորուստէ փրկելով, խիստ օգտակար գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը ունի, և հրապարակաւ կը գնահատէ՝ թէ Այնթապի Տ. Վահան հօր և թէ Հալէպի մասնաժողովին կողմէ այս գործին զուլիս ելլելուն համար եղած ջանքերը:

Յանձնաժողովս վերջերս չըջաբերական մը ուղղած է Կիլիկիան բոլոր Առաջնորդարաններուն, որպէսզի, եթէ տակաւին ուրիշ կողմեր ալ որբե- րու և այրիներու վերաբերեալ առկա խնդիրներ մնացած են պատահա- րար, իրեն իմաց տրուին անյապաղ, որպէսզի անոնց մասին ալ սոյնօր- նակ կարգադրութիւններ ընէ:

(*) Ներկայ Քաղաքական Ժողովի ատենապետին եղբայրը որ մետաքսի վաճառական է այս կողմերը:

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՍ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՅԻՆՈՒԹԵԱՆ ՈՁ ՄԷԼԻ ԴԻՄՈՒՄ. — Ծանօթ է որ Սահմանադրութեան հաշակումէն ի վեր ազգ. զանազան լրարենպատակ հաստատութիւններ, յորաճուն պէտքերէ մղուած, խիստ շատ անգամներ դիմած են հանրու- թեան: Հետեւաբար յանձնաժողովս սկիզբէն ի վեր հարկ դատեց գոհանալ միայն պետական նպաստով, և անոր համեմատ, իր միջոցներու սահմանին մէջ մատակարարել գործերը:

ՊԵՏԱԿԱՆ, ՆԱԳԱՍ. — Երբ յանձնաժողովս կազմուեցաւ, Դուբեան Սրբա- ղան Պատրիարքի, օրուան վարչութեան, և հայ երեսփոխաններու ջանքե- րով 1,000,000 դրշ. զանաճուած էր արդէն, թէեւ այն ատենի դաշիճին կողմէ, նախապէս խոստացուած տարեկան 20,000, հետեւաբար 5 տա- րուան համար 100,000 ոսկին զեղջուելով իջած էր 1,000,000 դրշ. ի: Այս գումարէն յանձնաժողովս ինկած բաժինն էր 48721/2, օսմ. ոսկի և այս եղած է այրիախնամի առաջին դրամազուլիսը:

Ազգ. Վարչութեան և հայ մէսյուսներու (մասնաւորապէս ելմտա- կան յանձնաժողովի մէջ գտնուող Զօհրապ էֆ. ի) ջանքով նոյնքան գու- մար մը անցաւ նաեւ 1327ի պիւտճէին մէջ և երկրորդ 100,000 դրշ. ը յանձնուեցաւ Պատրիարքարան, 1912 Յուլիո 29ին. Որբախնամ և Այրիա- խնամ Յանձնաժողովները խառն նիստ կազմելով իրենց մէջ բաժնեցին զայն հաւասարապէս:

ԴԻՄԱԿԱՆԱԿԱՆՏՈՒՐ. — Պատրիարքարանը 194 Օ. Ո. 93% դիւանական աուրք զանձնց ամբողջին վրայէն, որով խրաքանչիւր Յանձնաժողովի բաժինը եղաւ 4775 Օ. Ո. 85 %:

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՆԱԳԱՍ. — Սակայն ասիէ զատ, Տեղապահ սրբազանը Պատ- րիարքարանի դիմող այրիներու իրր անհատական նպաստ 25 ական ոսկի ևս վար դրաւ սոյն երկու Յանձնաժողովներու դրամներէն:

Յանձնաժողովս բողոքեց: Բայց կարգադրութիւնը կարգադրութիւն և բողոքը բողոք մնաց:

اولدینی و شفاآده پك چوق مراجمته بولنديفی حالده مبلغ مزبورك داخل بودجه ایدلديكنه دائر هنوز بر معلومات النمامش و حالبوكه بيك التي يوز قدر ايتامك هر بری ایچون سنوی یدیشر و اوچیك قدر طول قادیك هر بری ایچون سنوی ددر لیرا اعتباریله جمعاً یکر می اوچیك ایکیز لیرانك قسویه سیله برابر ایتام نامنه و یریه جك اون بر بیك ایکیز لیرانك بش سنه و ارامل نامنه و یریه جك اون ایکی بیك لیرانك ده اوچ سنه متادیا بطریقخانهیه اعطاسی اظنه وقعه سی متعاقب حكومت سنیه جه تحت قراره اندیغه دائر بطریقخانهیه اولزمان تأمینات ویرلش اولدیغندن و مذکور یکر می اوچیك ایکیز لیریه مقابل ایکی سنه دنبری انجق اون بیکر لیرا تسویه قلندیغندن سالف الذکر عجزه ایتام و نسوانك ودها سائر اچقده قالان بیکرجه فقرانك تدارك معیشتلری خصوصنده بطریقخانهك معروض قالدینی مشكلاتك بر قاتدها تشددینه میدان و ایتام و ارامل مذکوردهك تربیه و اعاشه لری ضمتده اظنده، حاجنده، طرسوسده و قوزلقده وجوده کتیریلن مؤسسانك و مرعش، کسب، انطاکیه، خضربك، یوغون اولوق اسکندرون و سیس جو ارلرنده در دست کشاد بولنان فابریقه لرله دستگاهلرك سدینه و بو صورتله مزکور بیچاركانك دوچار فرط مغدوریت اولملرینه سبیت ویرلامك اوزره مقدار کافی تخصیصاتك مقررات سابقه وجهله بودجهیه ادخال و بطریقخانهیه اعطاسی خصوصنك تحت قراره النسی و حكومت سنیه جه بودجهده تصرفات اجراسی متصور ایسه بونك اظنه وقعه سی کبی مدهش بر فلاكتك معصوم قربانلری اولان ایتام و ارامل مذکوریه تخصیص بیوریله حق مبالغدن دكل بلمكه جهات سائر دین ایفاسی شان عالی دولت اقتضاسندن بولنش اولمغله اولوجهله ایجابنك اجراسی خصوصنه دلالت عالیة نظارت بناهیلرینك سزاوار بیورلمسی رجای مخصوص

داعاهمد راولانده ۳ شوال ۳۲۹ و ۲۲ ایلول ۳۲۷

Սոյն 2րդ, 1,000,000 դրշ.ի գանձումէն անմիջապէս ետք, յանձնա-
ժողովս ջանադիր եղաւ որ 1328 ելմտական տարւոյ պիւտճէին մէջ եւս
նոյն գումարը անցնի, և խորհրդարանէն վաւերացուելով Պատրիարքարա-
նի յանձնուի: Յանձնաժողովիս կողմէ այս մասին շատ կանուխէն եղած
թելադրանքները Տեղապահ սրբազանին և Ազգ. վարչութեան կողմէ նկա-
տի առնուելով, զրաւոր ու բերանացի անվերջ զիմուհի եկատարուեցան:
Այս մասին Տեղապահ սրբազանին կողմէ գրուած չորս թագրիրները նոյ-
նութեաւ Իս մէջ կը բերենք թուականի կարգով, —

عمریه و مذاہب نظارت جلیہ سنہ

نومرو ۱۹۰

اظنه و حواليسنده بولنان ايتام و اراملك تربيه و اعاشه لري ضمننده وجوده
كتيريلن موءسساتك تامين مصارفى ايجون سنه حاليه موازنه عموميه سنده قبول بيوريان
بر مليون غروش بو كون تماماً بطريقخانهيه تسليم ايدلمش اولديغندن ايتام و ارامل
مذكوره نامنه عرض تشكرات ايدر و دردست تنظيم بولنان اوچيوز يكرمى سكر سنه
ماليه مى بودجه سنده دخى قرار سابق وجهله تخصيصات كافيه نك ادخال و بطريقخانهيه
اعطاسى ضمننده مقتضاسنك ايفايوزلمنى استرحام ايلرم اولبايده ۱۲ شعبان ۱۳۲۹ ۲۶ تموز ۱۳۲۷

عده و مذاهب نظارت جلیله

نومرو ۹۶۵

اطنه و هوایسندہ بولنان و محتاج معاونت قالان ایتم و اراملک تربیہ و اعاشہ لری
ضمنندہ وجودہ کتیریلن . مؤساتک تأمین مصارفی ایچون دردست تنظیم بولنان اوچوز
یکرمی سکر سنہ مالیہ سی موازنہ عمومیہ سنہ دخی تخصیصات کافہ نک ادخال و بطیقخانہ یہ
اعطاسی ۲۶ تموز ۳۲۸ تاریخی و ۸۹۰ نومرولی تقریر داعیانہ مدہ استدعا ایدلش

عربی و مذاہب نظارت جلیلہ سے تقدیم فائزہ تقدیرک صورتیں

عدد ۱۰۳۰

۲۶ تموز و ۲۲ ايلول ۱۳۲۷ تاريخي تقاریر دا عيانہ مہ ذیلدر . اظہ و حوالہ پسندہ

ՍԵՋՈՒՆՔ. — Աղգ. Կեդր. վարչութեան կողմէ Թանձնաժողովիս կազմութիւնը ծանուցանող պաշտօնագրին ոգին ցոյց կուտայ արդէն թէ, դրամական նպաստ բաշխելու դրութիւնը սկզբունքով իսկ անընդունելի եղած է Ժողովիս, որ իր երկու տարուան փորձառութիւնով և իր քննիչ պատուիրակին տեղւոյն վրայ կատարած ուսումնասիրութիւններով ալ ամբաստնաբերած է նոյն համոզման վրայ:

Նպաստի դիմումներ շարունակ տեղացած են սակայն, զանազան ձևերով և նոյն իսկ տեղ տեղ հոգեւոր իշխանութեան կողմէ ջատագովուած: Թանձնաժողովս եթէ տեղի տուած ըլլար զինքը այդ սխալ ուղղութեան մղել ուզող բուռն հոսանքներուն առջեւ, այս օր այրիներուն օգտին գործող ո՛չ մէկ աշխատանոց գոյութիւն պիտի ունենար և ամբողջ դրամազուխը ամբան արեւին ներքեւ դրուած կտոր մը սառցայցի պէս անօգուտ կերպով հալած պիտի ըլլար արդէն:

ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ. — Եւ սակայն Թանձնաժողովս, իր այդ սկզբունքին վրայ հաստատ մնալով հանդերձ, նկատի առնելով աշխատելու անկարող այրիներու վիճակը, ստիպողական հարկի տակ շեղումներ հարկադրուած է ընել և իր կազմութենէն մինչեւ այսօր 1900 լիւայի մօտ բաշխում կատարած է, որուն մանրամասնութիւնները կը գտնուին հաշիւներուն մէջ (տես թիւ 9) և որուն օրինաւոր փաստաթուղթերը պահուած են: Այս ստիպողական պարագաներու տակ բաշխուած նպաստներուն մէջ ամէն հաւանական անարդարութեան տուժքը առնելու համար, Թանձնաժողովս պահանջած է որ ամէն մէկ բաշխում կատարուի տեղւոյն վրայ կազմուած է նպաստաւորացի անոնցմէ, հաստատուի թաղ. Խորհուրդէն և Այրիախնամ մասնաժողովէն (եթէ կայ), ինչպէս նաեւ պատկանեալ Առաջնորդարանի Բաղաք. Ժողովէն ու Առաջնորդէն:

Թանձնաժողովս իր կազմութեան օրէն իսկ հետամուտ եղած է ձեռք բերելու, Կիլիկիոյ մէջ գտնուող բոլոր արկածեալ այրիներու ամբողջական վիճակագրութիւնները՝ որոնց մէջ նշանակուած ըլլային ամէն մէկուն անունը, էրկանը անունը, տարիքը, որբերը, անոնց տարիքը, նիւթական վիճակը, պաշտօնը ունենալը կամ չունենալը, բնակավայրը, դուռնանքը, առողջական վիճակը և ուրիշ լրացուցիչ ծանօթութիւններ (եթէ կան): Այս մասին չըջարեալականներով ու նամակներով միշտ դիմումներ եղած են մասնաժողովներուն ու առաջնորդարաններուն, բայց եկած ցանկերը առ հասարակ անկատար և Թանձնաժողովիս պահանջներուն անհամապատասխան ըլլալով, կարելի չէ եղած այրիներուն ճշգրիտ թիւը ունենալ, մինչեւ որ Քննիչ-Պատուիրակ Սայապալեան Լ.Ֆ. զլուխ հանած է այդ աշխատութիւնը:

Սոյն լիակատար վիճակագրութիւններուն մէկ ամփոփումը կցուած է՝ ներկայ համարատուութեան իրրեւ յաւելուած տպուած Սայապալեան Լ.Ֆ.ի տեղեկագրին: Տարակոյս չիկայ թէ այս թիւերուն կրկնապատիկը եղած էր այրիներուն թիւը, զէպքերէն անմիջապէս ետքը, սակայն, շատեր տարբեր գաւառներէ ըլլալով դադրած, երկուստարիներէն մէկ մասը վերամուսնացած և տարիքոտաներին մէկ մասը մեռած ըլլալով այս օրուան թիւերն են ներկայացուածները և մեր խնամքին յանձնուած այրիներուն քանակութիւնը այս է:

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՅԻՆԵՐ

Յանձնաժողովս, իր անդամներէն Տօքթ. Թէրզեան Էֆ. ի թիկադրանքով, օգտակար դատած է Կիլիկիոյ զանազան կողմերէն այրիներ բերելով մանկաբարձութիւն սորվեցնել անոնց և իրենց շրջանը աւարտեցնուն տեղերնին վեապարձնել կրկին:

Այդ այրիներն են:

- 1.—Մառի Տէր Պօղոսեան Մարաշցի, Տարսոնէն
- 2.—Աղաւնի Եափուճեան Խարբերդցի Ատանայէն
- 3.—Աննիկ Խաչիկեան Ատանայցի Ատանայէն Հայ Հաովմէական
- 4.—Էլմաստ Սանթուրեան Մարաշցի Հաճընէն
- 5.—Տուտու Տարբեան » Մարաշէն
- 6.—Շախսինէ Փըննիկեան Հաճընցի Հաճընէն
- 7.—Պալմա Գրթըֆեան » »
- 8.—Նուրիճա Սէքսէնեան » »
- 9.—Օր. Վարդուհի Բուփուզեան » » Հոյ-բուքական
- 10.—Թուրֆանտա Պօյաճեան Զէյթունցի Զէյթունէն » »
- 11.—Մարիամ Պատմաճեան Անտիոքցի Անտիոքէն

Այս այրիներու բարոյական հակադեմութիւնը յանձնուեցաւ Տիկնանց ժառանգարի մը:

Տիկնանց Մանախումբը ամէն ջանք թափեց, որպէս ի այրիներու պանդուխտի կեանքը տանելի ըլլայ և այս առթիւ Հնորձակալութեան արժանի են իր աշխատանքները:

Մանկաբարձ այրիներու խրաքանչիւրին կը տրուի սրտ թուակ մը. բայց տասի վարձուած է յատուկ տուն մը. և ամսաթուակէն դատ կը հագցուն իրենց զգեստի, կօշիկի, անտկան աւարկաներու բոլոր պէտքերը: Այս այրիներուն համար եղած ծախքերը մինչեւ այսօր կը հասնին 186 Օ. տակի:

Երբ յաջորդ տարւոյ շրջանն ալ աւարտելով տանք իրենց տեղերը մեկնին, Յանձնաժողովս նորիւր պիտի բերէ անոնց տեղ:

Երբ նկատի առնուին զիւզական շրջանակներումէջ, մանաւանդ՝ ամբողջ ազիտութեան պատճառաւ՝ շատ անգամ այր բժիշկի մը զլմելը անպատեհ նկատելու ցաւալի նախապաշարման հետեւանքով զոհուած կեանքերը, շատ զիւրութեամբ երեւան կուգայ այս ձեռնարկին օգտակարութիւնը: Թէ՛ բազմաթիւ կեանքեր պիտի փրկուին և թէ՛ այս այրիները իրենց համար խիստ յարգի ասպարեզ մը ընդգրկած պիտի ըլլան:

ՀԱՇԻԻՆԵՐ

ԽԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱՆՈՒՄ

ՀԱՅԿԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼԻ

(Հաշիւը ստացուած մինչեւ 1911 թ.հհ. 31)

പ്ര. ൧൩൭൨.

Զանազան ծախսեր Պատճեններ	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Այս շրջանի բացը	Լ. Օսմ.
	987			2787
	18		2787	
				2787

ՎԻՋԱԿ

Զանազան ծախսեր	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Այս շրջանի բացը	Լ. Օսմ.
Նախնական ճիւղ	12151			2923
Գոյ	22918			24533 1/2
Սնունդ	293535 1/2			40262 1/2
	25704 1/2			357096
Զանազան Պատճեններ		354309		2787
		354309		
				354309
				3543

Գործունւոց անուններ	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.
Պարսոնեաներ	20		177	205
Շէնքի վարձ	7		28	62
Նախնական նիւթ	107			
Օրակարձ	57			
Զամազան ծախս	20			
	57 1/2			
		212	99 1/2	
		212	99 1/2	
				212
				99 1/2

ԳՈՅՔ

Գործունւոց անուններ	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.
Պարսոնեան շէնքի վարձ	152		309	7
Նախնական նիւթ	32		15 1/2	37
Գոյք	71		7	301
Զնգն. պարսաւներ	10			78
Մնացուկ	41			
	88			
		309	15	
		309	15	
				309
				15

ԳՈՅՔ

Գործունւոց անուններ	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.
Պարսոնեան շէնքի վարձ	152		309	7
Նախնական նիւթ	32		15 1/2	37
Գոյք	71		7	301
Զնգն. պարսաւներ	10			78
Մնացուկ	41			
	88			
		309	15	
		309	15	
				309
				15

ԳՈՅՔ

ԳՈՅՔ		ՎԻՃԱԿ		ՊԱՐՏՔ	
Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.	Լ. Օսմ.
Պաշտօնական	130	78	Գործուած ապրանք	801	97
Շէնքի վարձ	11	11	Տոկոս	1	61
Նախնական ճիւղ	581	15	Այս բաժանի բացը		
Օրավարձ	258	38			
Զնգն . ծախք	31	61			
Գործի աշխատանքի վնաս*	50	41			
			1063	44	
			1063	44	1063
					44
Գործուած ապրանք	324	77	Զնգն . պահանջատերեր	1630	23
Նախնական ճիւղ	41	92	Գրանցուած	259	86
Գոյք	437	56	Այս բաժանի բացը*		
Զնգն . պարտատերեր	443	36			
Սնունք	123	56			
			1371	17	
			1371	17	1371
					17

* որուն 31.92 անկէն ալ յիշեցու. օրավարձը աւելած է:

* որուն 258.38ը էր օրավարձը վճարուած է:

* որում 31.92 տկին ա լինելու օրա/արձր արուած է:

* արուհի 258.38ս իբր օրով արձ.ք իճարուած է:

ՏԱՐՍՈՆ—ԳՕԶՕԼՈՒԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ

ԾԱԽՐ

(Հաշիւը ստացուած մինչեւ 1912 Փետր. 28)

ՀԱՍՈՑԹ

Պատճեններ շէնքի վարձ Նախնական ցիւք Օրակարձ Ձեզն. ծախք	Լ. Օւմ.	Գործուած ապրանք Այս եղանի բացը	Լ. Օւմ.	Լ. Օւմ.
	69 63 15 74 81 70 107 84 25 62			81 70 218 83
		300 53 300 53		300 53
ՎԻՃԱԿ				
Գործուած ապրանք Նախնական ցիւք Գոյք Սնունք	38 21 5 30 52 37 50 80	Գրաւագրուի Այս եղանի բացը	365 51 218 83	146 68
		146 68 146 68		146 68

(*) որուն 107,84ը եբր օրակարձ վճարուած է,

ԱՏԱՆԱՅԻ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

ՇԱՀ ԵՒ ՎՆԱՍ

ԾԱԽՐ

(Հաշիւը ստացուած մինչեւ 1912 Օգոստ. 31)

ՀԱՍՈՑԹ

Նախնական ցիւք շէնքի վարձ Ջանադան ծախք Պատճեններ Օրակարձ Նիւք, մանդիլ, սն. բացը Գործ. գգեսներ վնաս	Լ. Օւմ.	Լ. Օւմ.	Տոկոս Կարողէք Գործուած ապրանք Այս եղանի բացը	Լ. Օւմ.	Լ. Օւմ.
	279 13 113 17 42 75 278 76 564 70 4 65 76			16 51 277 72 279 13	573 36 785 80
		1359 16 1359 16			1359 16
ՎԻՃԱԿ					
Ջանադաններ պնդ. Նախնական ցիւք Գոյք Սնունք	8 17 32 23 204 04 91 30	Գրաւագրուի Այս եղանի բացը	1121 54 785 80		335 74
		335 74 335 74			335 74

(*) որուն 564,70ը եբր օրակարձ վճարուած է,

		1910 Սեպտեմբեր 1 է	
		L. ՕՍՄ.	L. ՕՍՄ.
Ձեզն . ծախքին			
Դիւան. տուրք Պատրիարքի յ. օ. 136.98 1/2			
Գրեն. պիտոյք, պատկեր. քովեր. 195.68		332	661 1/2
Նպաստին			
Բաշխուած		1893	37
Ընդն . քննիչ-պատուիրակին			
Երթելէկի ծախք		160	
Մանկաբարձուհիներուն			
Ուսեւս, զգես եւ սան վարձք		186	88
Հանքնի գորգի աշխատանոցին			
Վնասք		50	41
Քանաւաններուն			
Վերծ. Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսի ձեռամբ		86	
Ասանայի բացին			
Նիսկն. մասնաժողովոյ սնունդին բացք .		4	65
Աշխատ. պատշոնեաներուն			
Ասանա	278.76		
Հանքն	130.78		
Տարւոն	69.63		
Հալէպ	18.—		
Մարաշ	20.—		
Աշխատ. ձեզն . ծախքին		517	17 1/2
Ասանա	42.75		
Հանքն	31.61		
Տարւոն	25.62		
Հալէպ	9.87		
Մարաշ	20.57 1/2		
Աշխատ. նիսնկն . նիւքին		130	42 1/2
Ասանա	279.13		
Հանքն	581.15		
Տարւոն	81.70		
Մարաշ	107.53		
Աշխատ. տեղնի վարձքին		1049	51
Ասանա	113.17		
Հանքն	11.11		
Տարւոն	15.74		
Մարաշ	7.50		
Աշխատ. օրավարձքին		147	52
Ասանա	564.70		
Հանքն	258.38		
Տարւոն	107.84		
Մարաշ	57.39		
Ասանայի զգեսներէ վնասին		988	31
		76	
			5622
			91
			5622
			91

		L. ՕՍՄ.		L. ՕՍՄ.	
Նուիրասուութիւնէն	Վանէ եւ Կալկաթայէ . .	36	50		
Տոկոսէն	Օսմ. պանֆայէ	162	60 ^{1/2}		
Զանազան հասոյթէն	Դրամական շահ. . . .	1	78		
Մասնաժողովներու տոկոսէն	Մարաւ 28.— Ասանա 16.51 Հանքն 1.61	46	12		
Աւխաս. գործուած ապրանքէն	Ասանա 279.13 Հանքն 801.97 Տարսօն 81.70 Մարաւ 177.62	1340	42		
Կարողչեմէն	Ասանա	277	72	1865	141 ^{1/2}
				3757	76 ^{1/2}
				5622	91

		L. 000.		L. 000.
Զնգն . ծախփին	Դիւան, տուրփ Պատրիարքի 1.0. 136.98 1/2 Գրեմ. պիտոյփ, պատրիարք. 195.68	332	661 1/2	
Նպաստին	Բաշխուած	1893	37	
Ընդհ. ֆննիչ-պատուիրակին	Երթելեկի ծախփ	160		
Մանկաբարձուհիներուն	Ուսես, զգես եւ սան վարձփ.	186	88	
Հանրնի գորգի աշխատանոցին	Վնասը	50	41	
Քանաններուն	Վնուծ. Կիլիկիոյ Ս. Կարողիկոսի ձեռնաք	86		
Ասանայի բացին	Նիսկն. մասնաժողովոյ սնունկին բացը .	4	65	
Աշխատ. պատշոնեաներուն	Ասանա 278.76 Հանրն 130.78 Տարուսն 69.63 Հալէպ 18.— Մարաշ 20.—	517	17 1/2	
Աշխատ. զնգն . ծախփին	Ասանա 42.75 Հանրն 31.61 Տարուսն 25.62 Հալէպ 9.87 Մարաշ 20.57 1/2	130	42 1/2	
Աշխատ. նիւնկն . նիւթին	Ասանա 279.13 Հանրն 581.15 Տարուսն 81.70 Մարաշ 107.53	1049	51	
Աշխատ. շէնքի վարձփին	Ասանա 113.17 Հանրն 11.11 Տարուսն 15.74 Մարաշ 7.50	147	52	
Աշխատ. օրավարձփին	Ասանա 564.70 Հանրն 258.38 Տարուսն 107.84 Մարաշ 57.39	988	31	
Ասանայի զգեսներէ վնասին		76		
			5622	91
			5622	91

[illegible]

ՊԱՏՐԻԱՐԲԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

համար 469

18 Յունիս 1912

Ազնուաւոյ Ասենապէս Էժէնի

Պատուարժան Այրիախնամ Յանձնաժողովոյ

Խորհուրդս, իր քննիչներուն յայտագրէն տեղեկանալով որ Պատուարժան Յանձնաժողովի գործառնութիւնները եւ հաշիւները օրը օրին արձանագրուած են տամարաց մէջ, եւ ելմական գործողութիւնք կատարուած են օրինակելի կանոնաւորութեամբ, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Ձեզ, այրիախնամ գործին մէջ Ձեր կողմէ ցոյց տրուած գնահատելի հոգածութեան եւ խստապահանջ մասնակաւորութեան համար:

Մնամք յարգանքով

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչ. Տնես - Խորհրդոյ

Վ. Ասենապէսի

Վ. Ասենապէսի

ԳԷՈՐԳ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

Ս. ԹԷԼԼԻԵԱՆ

		L. ՕՍՄ.		L. ՕՍՄ.	
Սննուկ	Պատրաստ դրամ	36	71		
Օսմ. Պանգային մեջ	Պատրաստ դրամ	2965	27		
Աւխաս. նախնական ճիւղեր	Աւանա 32.23 Հանրն 41.92 Տարսոն 5.30 Անցիոն 121.51 Մարաւ 32.28	233	24		
Աւխաս. գոյքեր	Աւանա 204.04 Հանրն 437.56 Տարսոն-Գօգոլուֆ 52.37 Մարաւ 71.67 Հալէպ-Անցիոն.Սուէթիա 229.18	994	82		
Մասնաժողովներու Սննուկներ	Աւանա 91.30 Հանրն 123.56 Տարսոն-Գօգոլուֆ 50.80 Հալէպ-Անցիոն 2935.35 Մարաւ 41.88	3242	89 1:2		
Աւխաս. գործուած պարանքներ	Հանրն 324.77 Տարսոն 38.21 Մարաւ 152.81	515	79		
Աւխաս. զանազան պարտասերեր	Հանրն (*)443.36 Հալէպ (**)257.04 Մարաւ 10.51 Աւանա 8.17	719	08 1:2		
Կիլ. Որբախնամ Յանձնաժողովին Փոխասնուրիւն.		500			
				9207	81
				9207	81

(*) Սոյն գումարին 393,36ր ծախուած գուլպա-
յին փոխարժէքն է՝ որուն 120ր մուրհակով,
(**) որուն 245,041:3ր Հալէպի Արկածելոցէն
փոխանցուած պահանջներէ կը բաղկանայ.

	L. ՕՍՄ.	L. ՕՍՄ.
Աւխաս. զանազան պահանջատերեր Հանրն —.80 Մարագ 7.87		8 17
Պետական Հայաստան 2 անգամ Պետքին.ի միջոցով կառավարութեանէ Այլիսխանմի ջանքերով Հալեպի ,	9789 2923	07
Հալեպի Արկածելոցեն Այլիսխանմի փոխանցուած	245 12957	331:2 401:2
ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՑԱՄ (մանրամասնութիւն տես հաշիւ քիւ 8)	3757	761:2
		9199 64
		9207 81

Ժ դիմաց Կեդր. Այլիսխանմի Յանձնաժողովին
Ասեմաղայիր Գանձապէս Ասեմաղէս
Ժ. ՍԱՅԱԳԱԼԵԱՆ Լ. Ե. ՏՆՏԵՍԵԱՆ ԷԴ Ն. ԾԻՐԻՆԵԱՆ

Ազնուաւոյ Ասեճապետ Էմէնի

Պատուարժան Այրիախնամ Յանձնաժողովոյ

Խորհուրդս, իր քննիչներուն յայտագրէն տեղեկանալով որ Պատուարժան Յանձնաժողովի գործառնութիւնները եւ հաշիւները օրը օրին արձանագրուած են տուարաց մէջ, եւ ելմական գործողութիւնք կատարուած են օրինակելի կանոնաւորութեամբ, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Ձեզ, այրիախնամ գործին մէջ Ձեր կողմէ ցոյց տրուած գնահատելի հոգածութեան եւ խստապահանջ մասնակարարութեան համար:

Եւնամբ յարգանքով

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչ. Տնօրէն - Խորհրդոյ

Վ. Ասեճապետի

Վ. Ասեճապետի

ԳԷՈՐԳ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ

Ս. ՅԷԼԼԻԵԱՆ

ԳԱԻԱՌԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐ

Տ Ա Ր Ս Օ Ն

Սամուէլ էֆ. Մեղքոսեան (Ասեճապետ), Տօքթ. Գէորգ էֆ. Պօհ-
նէլեան (Ասեճապետ), Գառնիկ էֆ. Համբարձումեան (Գանձապետ): Յանձնա-
ժողովին կողմէ հաստատուած 8 Յունվար և 30 Սեպտ. 1911, 56 և 320 հա-
մար նամակներով:

Մ Ա Ր Ա Շ

Տ. Սահակ քհն. Տէր. Պետրոսեան Առաջն. Փօխ. (ճախագահ), Կա-
րապետ էֆ. Հիւսիւքլաթեան (ասեճապետ), Յովսէփ էֆ. Գարամանլեան, Նշան
էֆ. Սաաթճեան, Յակոբճեան էֆ. Սէֆէրեան, Յակոբ էֆ. Բոլտանեան, Պալք էֆ.
Պալքեան, Ստեփան էֆ. Գաղապեան, Յակոբճեան էֆ. Պուրուշեան (ասեճապետ):
Մասնաժողովին պաշտօնը հաստատուած է 9 դեկտ. 911/ին 407 համար նամակով:

Հ Ա Ճ Ը Ն

Տ. Պետրոս Մ. վրդ. Սարաճեան, Կաթ. Փօխ. (ճախագահ), Յա-
կոբ էֆ. Տաթրեան (գանձապետ), Համբարձում էֆ. Էվիլանեան (ասեճապետ),
Մանուկ էֆ. Գալայճեան, Գէորգ էֆ. Տէր Կիրակոսեան (ասեճապետ). Սար-
գիս էֆ. Ճէրաճեան, Ղազար էֆ. Քէլէճեան: Մասնաժողովին պաշտօնը հաս-
տատուած է 80 համար և 27 Փետրվար 1911 թուակիր նամակով:

Ա Տ Ա Ն Ա

Տ. Շահէ Ծ. Վրդ. Գասպարեան, Առաջնորդ (նախագահ), Յակոբ էֆ. Տօնապետեան (գանձապետ), Վահան էֆ. Քէշիկեան, Յովհաննէս էֆ. Թէրզեան, Աւետիս էֆ. Աղազարեան, Զաքարեա էֆ. Պապիկեան, Միհրան էֆ. Քէշիկեան (աւանդապետ), Վարդան էֆ. Փիրանեան, Մասնաժողովին պաշտօնը հաստատուած է 173 համար և 21 Մայիս 1911 թուակիր նամակով:

Հ Ա Լ Է Պ

Տ. Ներսէս Ս. Եպս. Դանիէլեան, Առաջնորդ (նախագահ), Դարեգին էֆ. Առաքելեան, Յովհաննէս էֆ. Նիկօլաս (գանձապետ), Յովհաննէս էֆ. Թօփճեան (աւանդապետ), Ռուբէն էֆ. Էղաճեան, Տօքթ. Սամուէլ էֆ. Շմաւոնեան, Օննիկ էֆ. Մազլումեան (աւանդապետ): Մասնաժողովին պաշտօնը հաստատուած է 367 համար և 17 սեպտ. 1911 թուակիր նամակով:

Ա Ն Տ Ի Ո Ք

Մովսէս էֆ. Գունտաքճեան, Յովհաննէս էֆ. Գաղանճեան, Սահակ էֆ. Արամեան: Մասնաժողովին պաշտօնը հաստատուած է 614 համար և 28 Յուլիս 1912 թուակիր նամակով:

Ք Է Ս Ա Պ

Տ. Պողոս քհնյ. Աթիքեան Առաջն. Փոխ. (նախագահ), Պատ. Տիգրան էֆ. Գունտաքճեան, Սէրգօ էֆ. Մահտեսեան (աւանդապետ), Մինաս էֆ. Սողոմոնեան, Միսաք էֆ. Զիւրիւքեան, Աբրահամ էֆ. Մկրտիչեան: Մասնաժողովին պաշտօնը հաստատուած է 638 համար և 10 սեպտ. 912 թուակիր նամակով:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՔՆՆԻԶ-ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

Պ. ԺԱԳ ՍԱՅԱՊԱԼԵԱՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Այրիախնամ Յանձնաժողով

Հալէպ 1/4 Հոկտեմբեր 1911

ՀԱՄԱՐ 9

*Ազնուաշուք Տիար Ատենապետ
Կեդր. Պատ. Այրիախնամ յանձնաժողովի
Կ. Պօլիս*

Պատիւ ունիմ ներկայով պատ. յանձնաժողովիդ նկատառումին յանձնելու՝ Հալէպի վիլայէթին մէջ մինչեւ իմա այցելած վայրերու վերաբերող տեղեկագիրս:

Լիակատար գործ մը ներկայացնելու յաւակնութենէն հեռու, յոյս ունիմ միայն որ ձգտած եմ անոր մէջ հետեւելու՝ պատ. ժողովիդ ինծի տուած հրահանգներուն, որքան կարելի էր գործադրութեան մէջ, ու որքան կարողութիւնս կը ներէր անուշ:

Մնամ խորին յարգանքով
հնձիչ-պատուիրակ

Ժ. ՍԱՅՍ.ՊԱՆ.ԵԱՆ

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Այսօր Գրբըգ-Սանի մէջ կը գտնուին միայն 12 կարօտ այրիններ, որոնցմէ 9ը աշխատելու կարող, ու երեք հատը անկարող, ծերութեան կամ հիւանդութեան պատճառաւ:

ԱՊՐՈՒՍԻ ՄԻՋՈՑ. — Սոյն այրիններուն ապրուստի միջոց տալու, այսինքն աշխատութիւն մը և անոր փոխարէն վարձ տալու համար որ և է ձեռարուեստի հաստատութեան յարմարութիւն չունի Գրբըգ-Սան: Որովհետեւ, նախ՝ ասոնք միայն դաշտային աշխատութիւններու վարժուած են և դժուար է իրենց նոր արհեստ մը սորվեցնել. երկրորդ՝ իրենց թիւը չի ներեր որ մասնաւոր վարպետ մը զրկուի հոն, բան մը սորվեցնելու համար, ու իրենց կղզիացած դիրքին պատճառաւ կարելի չէ որ ուրիշ կեդրոններու մէջ գտնուող վարպետներէն օգտուին: Ուստի իրենց փափաքն է որ թթաստան մը գնուի, այդ այրիններուն համար, և թաղ. խորհուրդի հսկողութեան տակ իրենք ատիւ կա մշակելով ու իրենց համար ծանօթ եղող շերամարուծութիւնը ի գործ դնելով ապրուստնին հոգան, պայմանաւ որ աշխատելու անկարողներուն ալ պըզտիկ բաժին մը ապահովուի հասոյթէն: Իրենք կատարելապէս համաձայն են որ այդ թթաստանը գնուի Ազգ. Պատրիարքարանի և կամ Կեդր. Այրիախնամի ննան, Այրիախնամը կամ Պատրիարքարանը իր ուղած կերպով տնօրինէ զայն: Հալէպի այրիախնամ մասնաժողովը համաձայն է այս առաջարկին:

Գալով յարմար թթաստանի մը, արդէն իսկ հասած թթենիներով օժտուածները շատ սուղ են: Պայման է նաեւ որ այրիններուն աշխատելիք այդ թթաստանը հեռու չըլլայ գիւղէն: Այս պայմանը լրացնող ու դեռ նոր տնկուիլ սկսած արտ մը ցոյց տուին ինծի, գիւղին մէկ կողմի տուններուն անմիջապէս կից 4 արտաւար (չուրջ 6000 կանգուն) տարածութիւն ունի, թեթեւօրէն հակած դեմնի մը վրայ, ինչ որ ամէնէն նպաստաւորն է թթենիի մշակութեան համար, գետակը կ'անցնի վերի կողմէն, որով ամէն վայրկեան կարելի է զայն ջրել, ուղուածին չափ առատօրէն: Այս արտին տէրը Հալէպի թուրք պաշտօնեայ մը, վերջերս մեռած ըլլալով կարելի է իր ժառանգորդներէն մօտաւորապէս 150 ոսկիի գուժով մը գնել զայն: Մեծապէս հաւանական է որ քանի մը տարի ետքը այս մասը գալ տարի 4-5 տուփ և երկու տարիէն 10-12 տուփ չերամի հունտ կարելի է բանալ հոն, ինչ որ համապատասխան պիտի ըլլայ տարեկան 4000 զըշի:

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆԸ. — Խնդիր է թէ Կեդր. Պատ. Այրիախնամը պիտի կրնայ 150 ոսկիի մօտ գուժար մը տրամադրել Գրբըգ-Սանի 12 այրիններուն: Կազմող տարեկան 5000 ոսկիի գուժարէն կարելի չեմ նկատեր այդ գոհողութիւնը, քանի որ ատիկա անարդարութիւն մը պիտի ըլլար ուրիշ վայրերու այրիններուն հանդէպ: Բայց եթէ յանձնաժողովը կը կարծէ որ Քէսապի, Սիւէտիոյ և Անտիօքի յատկացուած 3000 ոսկիին մէջ Գրբըգ-Սանցիներն ալ իրենց պի մէհրիսի - իտարէն անցած 3000 ոսկիի գործածութեան կանոնադրը չընդգրկմանար արտի կամ չէնքի գնման:

Բացայայտ է որ, եթէ Կեդր. Այրիախնամը, Գրբըգ-Սանցիներուն համար խիստ նպաստաւոր և անոնց կողմէ շատ փափաքուած այս կարգադրութիւնը կարենայ ընել, իրենք երախտագէտ պիտի ըլլան ու կը խոստանան այլեւ որ և իցէ կերպով մտահոգութիւն և զբաղում չի պատճառել պատ. Այրիախնամին:

ուեր տնկելով: Նոյնպէս ձիթենիները, թէև ամբողջովին փճացած չեն միւսնե-
րուն նման, բայց մեծապէս վնասուած են ցուրտէն: Այս պատճառաւ հիմա
տնտեսապէս ամէնէն գէշ դրութեան մէջ այս գիւղը կը գտնուի: Հոս ալ ձեռար-
ուեստ գրեթէ չկայ. բայց, ապրուստի ուրիշ միջոցէ գրկուելով, ստիպուած են
իրենք ալ կամաց կամաց հետամտիլ իրենց դրացի գիւղերուն մէջ գտնուած
ձեռարուեստներուն:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն այրիացած 2 կիներ միայն կան:

Պ Ի Թ Ե Ա Ս

Իրիքով ամէնէն բարձր և ջրառատը այս գիւղն է: Իրենց գլխաւոր ապ-
րուստի միջոցը — աղքատներունը մանաւանդ — անուխ շինելն է: Կան նաեւ
փայտէ դգալ շինողներ, և պղտիկ մաս մըն ալ — աւելի բարեկեցիկ մասը —
մետաքսէ թաշկինակ ու ֆեթիկ կը բանի: Իսկ շերամաբուծութիւնը, թաց խո-
զակ ծախելու ձեւով, այս բոլոր գիւղերուն յատուկ է արդէն, առաւել կամ
նուազ: Պիթեասի բարձր գիրքին շնորհիւ ծառերը չեն վնասուած հոս, բայց
նարնջենի չկայ արդէն:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն արիացած 4 կիներ կան:

Հ Ա Ճ Ի - Հ Ա Պ Ի Պ Լ Ի

Պիթեասէն քիչ մը վարօք, ամէնէն մեծն է Սիւէտիոյ հայ գիւղերուն: Ա-
մէնէն ալ բարեկեցիկը կարելի է բնի բաղդատարար, նոյն իսկ շէնքերու շին-
ուածքէն դատելով: Մետաքս բանելու գործը ամէնէն աւելի այս գիւղին մէջ
զարգացած է և մեծ թիւով դեղկեաններ կան: Պղտիկ մաս մըն ալ դգալ շի-
նողներ կան: Սկսած են դպրոցի գեղեցիկ ու քարաշէն շէնքի մը շինութեան,
բայց հիմա դուրսէն օգնութեան պէտք ունին աւարտելու համար:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն այրիացած կիները 8 հատ են:

Խ Ը Տ Ը Ը - Պ Է Յ

Չորակին մէջ, Վաղրֆէն $\frac{1}{4}$ ժամ վեր և Եօղուն-Օլուգէն նոյնքան վար,
գինքը կարող անցնող գետակին երկու կողմերուն վրայ է Խըտըր-Պէյ: Հոս ալ
նարինջի, դափնիի և ձէթի ծառերը մեծապէս վնասուած են ցուրտէն, բայց,
բաղդատարար նարինջին, վերջին երկու ծառերը աւելի չուտ կը հասնին և 1-2
տարուան մէջ կը դարմանուի վնասը: Իբր ձեռարուեստ տնտեսութեան գործը

կայ, բայց շատ քիչ տարածուած: Թթաստան և պարտէզ կը կազմեն իրենց
ապրուստի միջոցները:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 7 կիներ այրիացած են հոս:

Ե Օ Ղ Ո Ի Ն - Օ Լ Ո Ի Գ

Բլուրին վրայ, ձորակէն անցնող գետակէն հեռու շինուած բլլալով, ջուրի
նեղութիւն ունի այս գիւղը. մէկ պղտիկ աղբերակ միայն կայ: Սանտրագոր-
նեղութիւնը, որ գրեթէ միայն այս գիւղին յատուկ է, շատ տարածուած է հոս:
Սյրերու գործ մըն է այդ, և քանի մը տեղացի վաճառականներ փայտէ շի-
նուած սանտրերը գնելով կ'արտածեն Եգիպտոս: Յանցառ կերպով մետաքս
բանելու դեղկեաններ ալ կան: Ամէնէն աւելի Եօղուն-Օլուգէնները հետամուտ
եղած են նաեւ ջորեպանութեան, և դրացի հայ գիւղերուն մեծ մասին ապրանք-
ները ասոնք կը փոխադրեն, այդ պատճառաւ ալ ամէնէն աւելի Եօղուն-Օլուգ-
ները ասոնք կը փոխադրեն, այդ պատճառաւ ալ ամէնէն աւելի Եօղուն-Օլուգ-
անձի կորուստ ունեցած է դէպքէն, որովհետեւ դուրսը սպաննուողներէն
շատերը ջորեպաններ եղած են:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն այրիացած 30 կին կայ հոս:

Ը Ն Գ Հ Ա Ն Ո Ի Բ Տ Ե Ղ Ե Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ն Ե Բ

ՆԱԿԱՐԱԳՈՐ. — Սիւէտիոյ գիւղերուն մէջ ամէն բանէ աւելի աչքի դուր-
նող ու գոհունակութիւն պատճառող պարագան այն է որ այստեղի Հայութիւնը,
նոյն իսկ հին Ռէթիմի ատեն, ուրիշ տեղերու պէս ճնշուած, կեղեքուած, գըլ-
խուն զարնուած չէ: Գլխաւորաբար իրենց գիրքին ու ամփոփ զանգուած մը
կալմող թիւին պատճառաւ, քիչ թէ շատ կրցած են տէր բլլալ մարդկային բը-
նական ու տարրական իրաւունքներուն:

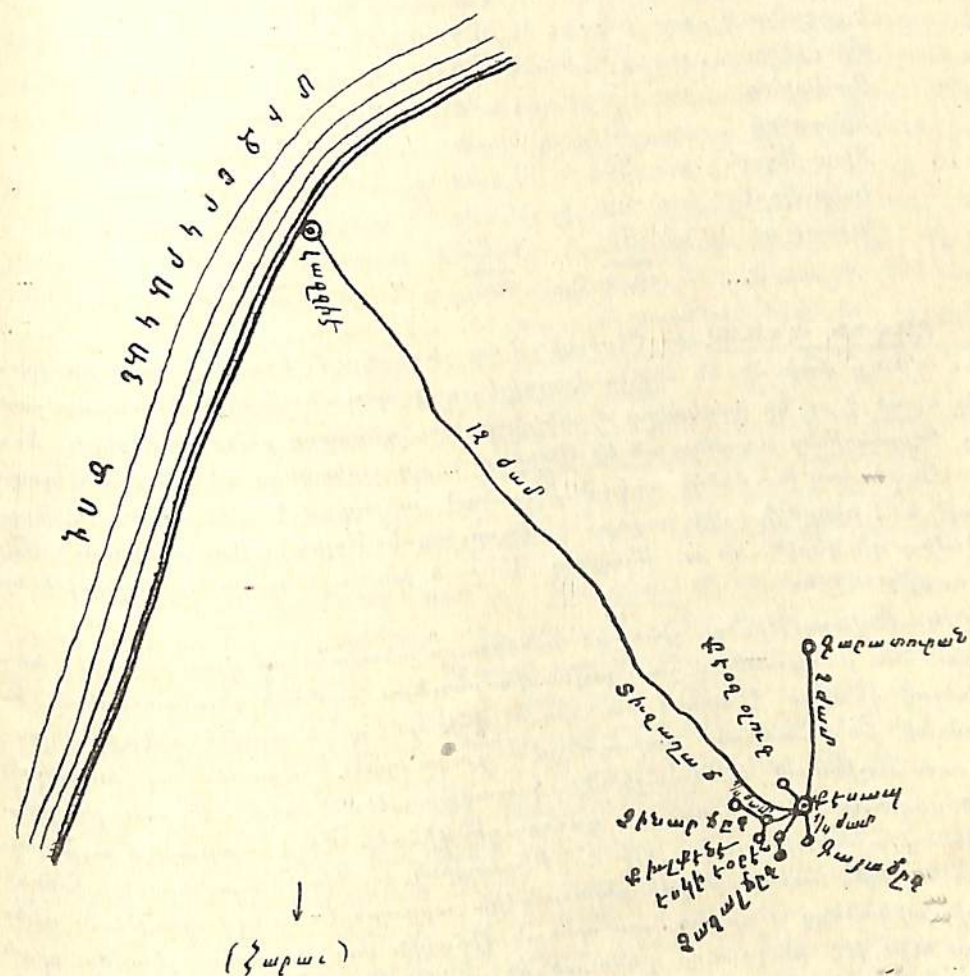
ՄՏԱՆՈՐ ՄԱՆԱՐԳԱՆ. — Նոյն գոհունակութիւնով կարելի չէ դիտել
սակայն իրենց մտաւոր մակարդակը, որ շատ նախնական ու յետամնաց վի-
ճակի մէջ է դժբաղդատար, պահած բլլալով նահապետական սովորութիւններու
սակաւթիւն լաւ կողմերուն հետ նաեւ անոնց անթիւ գէշ կողմերը: Աւողջա-
պահաւթիւն կանոններու տարրական գիտակցութիւնը կը պակսի, և ստոր համար
պահաւթիւն կանոններու տարրական անմանօթ թոքախտը բաւական աւերներ
գեւ 10 տարի առաջ այս կողմերուն անմանօթ թոքախտը մէջ: Չափաւաններուն
70% նոյն իսկ ստորագրութիւնը չի կրնար դնել, թէև բնականէն աչքառու
կերպով ուշիմ, խելացի ու զարգանալու ատակ են: Միացեալը հիմա դպրոց
մը ունի. Բէյպուսիոյ մէջ, և երբ միւս գիւղերուն ալ քիչ մը օգնութիւն բլլայ
կրթական տեսակետով, տասնեակ մը տարիներ ետքը բոլորովին բարեշրջուած նոր
սերունդ մը կրնայ համիլ տպանալար:

որ—և Հալէպի մասնաժողովն ալ համամիտ է ինծի այս մասին—Կեդր. Պատ. Ժողովին արամադրած 17 մեքենաներով սկսուի, ատոնցմէ 6ը Հաճի-Հապիպլի և 11ը Եօղուռ-Օլուզ գրուելով: Առ այժմ կը մնայ միայն ֆանէլայի համար մի քանի մեքենայ ճարել. ու եթէ ասոնց նախնական նիւթերուն համար Կեդր. Այրիւթնամը կարգադրութիւն մը չէ բրած ցարգ՝ ուղղակի ֆապրիքաներէն զընելու մասին՝ պէտք է հրահանգ տալ Հալէպի մասնաժողովին որ ինք հայթայթէ զանոնք:

Q.

• ୧୫ ୧୧ ୩

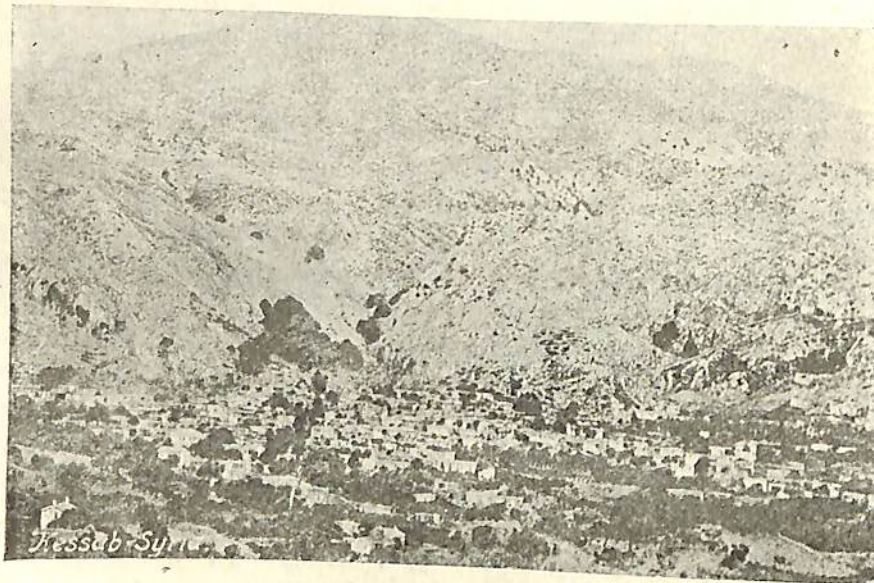
ԱՇԽԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔ. — Բէսապի շուրջի այս ութը գիւղերը,
 ամէնքն ալ զուտ հայերնակ, 10էն 20ական վայրկեան միայն հեռաւորութիւն
 ունին Բէսապէն, բացառութիւն ըլլալով միայն Գարատուրան, որ 2 ժամ հե-

Քէսապցիներու կողմէ Շահէ վրդին վերադրել ուղղուած անիրաւութեան մը անտեղութիւնը բացատրելու սահմանուած թիւերու այս պերճախօսութենէն ետքը, կը դառնամ աշխատանքի խնդրոյն:

Քէսապցիներուն փափաքն էր գուլպայագործութիւն, սակայն բնականաբար ընդդիմացայ ատոր, քանի որ Սիւէտիոյ գիւղերուն հետ միեւնոյն շրջանակին մէջ պիտի սպառին իրենց արտադրութիւնները, և հարկ չկայ որ միեւնոյն ապրանքին վրայ տեսակ մը մրցումի մտնեն իրարու հետ: Ուստի յարմարագոյնը նկատուեցաւ մանուսայագործութիւնը: Սկսելու համար բաւական պիտի ըլլայ 10 թեզկեան, որոնց ամէն մէկուն 4 ոսկի հաստատութեան ծախք և վեր ի վերոյ 5 ոսկի չափ նախնական նիւթի համար դրամագլուխ հարկ է: Բայց որովհետեւ կիներէն մէկ մասը, աշխատութեան ծանրութեան պատճառաւ, չի պիտի կրնայ մանուսա գործել, յարմար նկատուեցաւ հաստատել Քրօսէի ճիւղ մը ևս, որուն համար շատ պզտիկ դրամագլուխ մը կ'ուզէ: Հալէպի մասնաժողովին անդամներէն Պ. Յովհաննէս Նիկողոսեան—որ ինծի հետ շրջեցաւ այդ տեղերը—ինք Քրօսէի գործով զբաղած ըլլալուն կրնայ այդ մասին ամէն տեսակ դիւրութիւն տալ:

Մանուսայի վարպետը կարելի է գտնել Հալէպէն:

Իսկ իբրեւ քարտուղար, հաշուակալ և միջերապահ մէկը կարելի է գտնել տեղւոյն վրայ, համեստ թոշակով մը: Քէսապցիները կը յայտարարեն թէ իրենք վարձելու յարմար չէնք մը չունին աշխատանքի համար. ու բաղձանք կը յայտնեն 200 ոսկի մօտ ծախքով մը՝ տարրեր նպատակի համար սկսուած ու կիսաւարտ մնացած չէնք մը լրացնել և այս գործին յատկացնել: Այդ մասին հարկ եղած մանրամասնութիւնները նստակող կը ներկայացնեմ:

ՔԷՍԱՊ

Դ

Ա Ն Տ Ի Ո Փ

ՀԱՅԵՐԱՆՈՒ ԳԻՐԳՐ. — Այս բարերբը ու վաճառաշահ Գաղային մէջ, Հայերը թէև թիւով փոքր, բայց բաւական բարեկեցիկ դիրք մը ունեցած են, ազատ մնալով հին ջարդերէն: Մեծ մասամբ վաճառական ու արհեստաւոր, չքաւոր ընտանիք գրեթէ չէ եղած իրենց մէջ:

ՋՍՐԳԻՒ Վ.ՆԱՍԸ. — Ջարդի տարեգրութիւններուն մէջ ամէնէն ահաւորներէն մին եղած է Անտիօքինը, ուր գտնուող հայերուն ցանկը պատրաստած են նախապէս յարձակողները, և 5-6 օր շարունակ, մէկիկ մէկիկ փնտուած գտած ու սպաննած են նշանակուածները, խղճամիտօրէն հոգ տանելով որ ցանկը պակաս չի մնայ: Հակառակ ասոր, ո՛չ մէկ պատիժ տրուած է Անտիօքի ոճրագործներուն: Միեւնոյն խտուրթեամբ գործադրուած է նաև թալանը:

Ն.ՆԱՐԱՊԻՐ. — Դուրսը գտնուելով կամ սեռակ մը հրաշքով ազատած այրերուն մէջն ալ, այսօր, խիստ դժուար է — եթէ ոչ անկարելի — վստահելի տարրեր գտնել: Մեծ մասը՝ այդ այրերուն՝ ամէն ճիգ թափած է իր ձեռքը անցնելու համար այրիներու սահմանուած նպաստը: Կեղը. Պատ. յանձնաժողովին լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այս մասին, որպէսզի Անտիօքի վրայ կարելի եղածին չափ խիստ հակակշիռ ի գործ դրուելու միջոցները ձեռք առնուին միշտ:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Անտիօք այս օր 68 այրի ունի, որոնցմէ 41 հատը աշխատելու կարող են, Զանազան տեղերէ շատ աննպաստ տեղեկութիւններ տրուած էին ինծի անոնցմէ շատերուն բարոյականին վրայ: Տեղին վրայ կատարած քննութեան համեմատ չափազանցուած կը թուին ինծի այդ աննպաստ տեղեկութիւնները, բայց ո՛չ բոլորովին անհիմն: Այդ ցաւալի պարագան միջավայրի ազդեցութեան հետեւանքն է և գոյութիւն ունեցած է դէպքէն առաջ ալ: Այրիները այդ միջավայրէն հանելու փորձ եղած է, բայց չէր կրնար յաջողիլ արդէն: 6-7 հատը, 8-10 ական ոսկի դրամօժիտ տալով ամուսնացուցած են Զէյթունցիներու հետ, բայց ամէնուն համար, մանաւանդ տարեցներուն ևս համար գործադրելի միջոց մը չէր անշուշտ ատիկա: Իմ գաղափարովս գործադրելի լաւագոյն միջոցն է դարձեալ աշխատելու ստիպել զանոնք, աշխատութեան հրապոյրը ճաշակել տալ:

ԲԱՅՈՒՆԼԻԲ ԱՇԽԱՏԱՆՈՅԸ. — Անտիօք գիւղ մը չէ՛. կարելի չէ որ հոն կիները ապրին այնքան պզտիկ օրավարձերով, որքան գիւղերու մէջ: Այդ պատճառաւ գուլպայագործութեան, մանուսայագործութեան ու գորգաշինութեան պէս ձեռարուեստներ դժուար կը յաջողին հոն: Հետեւաբար, այս

տարբեր կարգադրութիւն կարելի չէ արդէն: Կեդրոնէն գալիք քննիչներէն անջատարար, տարին գոնէ մէկ անգամ, Հալէպի մասնաժողովէն մէկը պէտք է երթայ, տեղւոյն վրայ քննելու համար գործերը:

Առ այժմ Հալէպի մասնաժողովը, առաջնորդարանի քարտուղարին կամ ուսուցիչներէն մէկուն յաւելուածական պղտիկ թօշակ մը տալով բռնել պիտի տայ իր հաշիւները, արձանագրութիւնները: Սակայն, երբ այդ նախատեսուած գործերը բացուին ու սկսին արդիւնք տալ, անհրաժեշտ պիտի դառնայ որ յանձնաժողովը, իր տրամադրութեան տակ միայն այս գործերով զբաղող մէկը ունենայ իբր քարտուղար եւ հաշուակալ: Այլապէս, հակառակ իր բոլոր բարի կամեցողութեան, կը վախճան որ մասնաժողովը, գործերու խնդրումով, ձեռն-թափ կըլլայ, ու Հալէպի մասնաժողովին կողմէ այդպիսի պատահականութիւն մը կը խանգարէ իրեն կապուած բոլոր ճիւղերուն գործի ընթացքը: Կեդր. Պատ. Այրիախնամին կիցնայ ուրեմն իր կողմէ ամէն կարելի միջոցներով դիւ-րացնել Հալէպի մասնաժողովին գործը: (*)

Հալէպ 4/44 Հոկտեմբեր 1911

Քննիչ-պատուիրակ
Կեդր. Այրիախնամի
Ժ. ՍԱՅԱՊԱՆՆԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԳԱՐԱՆ ՀԱՅՈՅ

Այրիախնամ Յանձնաժողով

ՀԱՄԱՐ 33

Հանրն 11/24 Հոկտեմբեր 1911

Ազնուաշուք Տիար Ատենապետ
Կեդր. Պատ. Այրիախնամ յանձնաժողովի
Կ. Պօլիս

Պատիւ որնիմ պատ. ժողովիդ նկատառումին յանձնելու տեղեկագրիս երկրորդ մասը, որով կ'ամբողջանան Հալէպի Վիլայէթին Կիլիկիեան արկածեալ վայրերուն մասին տեսութիւններս:

Վստահ եմ որ պատ. ժողովդ նոյն բարեացակամ վերաբերումով պիտի պատուէ զայն, որուն արժանացաւ նախորդը:

Մնամ խորին յարգանքով
Քննիչ-պատուիրակ
Ժ. ՍԱՅԱՊԱՆՆԻ

(*) Տեղեկագրին այս առաջին մասին մէջ եղած առաջարկներուն ամէնքը ընդունուած են Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ: Բաց ի մէկէն, — այն է Գլխաւոր - Խանի մէջ թիւ 1-ը, — տան գնելու խնդիրը որ սկզբունքով մերժուած է:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳ

(Երկուրդ եւ վերջին մաս)

Է.

Ք ի լ ի Ս

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. — Երեք հազար տուն բնակիչով այս Գաղան կը դառնուի Հալէպի հիւսիսային արեւմտեան կողմը, Հալէպի եւ Այնթապի ճիշտ մէջտեղը, երկուքէն ալ Գալան ժամ հեռաւորութիւնով: Հայ բնակչութիւնը կը բաղկանայ 920 տունէ՝ որոնցմէ 60ը Բողոքական են, 60ը Կաթոլիկ եւ մնացած 800ը Լուսաւորչական: Հայերէն զատ իրր քրիստոնեայ տարրկայ միայն 70 տուն Յոյն-Օրթոքս:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. — Ընդարձակ արտեր ու այգիներ ունի Բիլիս, եւ կարտադրէ ցորեն, գորի, ոսպ, սիսեռ, բամպակ, շուշմայ, չամիչ, դինի, օղի եւ ձէթ: Անդեալ տարուան խիստ ձմեռէն մեծապէս վնասուած են ձիթենիները, որոնցմէ $\frac{1}{4}$ ը վերստին ծաղկած է:

Քրիստոնեաները արհեստաւոր են առ հասարակ. ոսկերիչ, կօշկակար, ներկարար, երկաթագործ, թիթեղագործ կառապան եւլն:

ՋԱՐԳԻ ՎՆԱՍԸ. — Բիլիս ուղղակի չէ վնասուած ջարդէն: Միայն Անտիոքի կողմերը գտնուող քանի մը հողի սպաննուած են եւ կառապաններէն շատերուն կառքերն ու ձիերը առնուած, եւ շատ քիչերը միայն վերադարձուած ետքէն:

ԱՅՐԻՆԵՐ .— Քիլիսի մէջ դէպքէն այրիացած 9 կիներ կան (ամէնքն ալ Լուսաւորչական), որոնցմէ 3 հատը աշխատելու անկարող:

Կը կարծեմ թէ տեղւոյն հայ բնակչութիւնը, որ (տարեկան 40,000 զրշի մօտ ելեւմուտքով վարժարան մը պահելու համար) ուրիշ տեղերու հետ բաղդատելով, ըստ բաւականի լաւ անտեսական դիրք մը ունի, կրնայ իր այդ փոքրաթիւ այրիներն ալ հոգալ: Արդէն, աշխատելու կարողները կրնան որ և է գործ մը գտնել տեղւոյն մէջ, իսկ աշխատելու անկարողները, բարեբաղդաբար, 3 հատ են միայն:

Յ. Գ. — 500 ի մօտ գիւղեր ունի այս Գաղան որոնց մէջ Հայ բնակչութիւն չկայ:

Ը.

Ա Յ Ն Թ Ա Պ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ .— Հալէպի վիլայէթին մէջ Հայ-Բողոքական և Հայ-Լուսաւորչական կրթական հաստատութիւններովը ծանօթ այս կեդրոնը, 16000 տուն բնակչով մեծ Գաղա մընէ, Հալէպէն 18 ժամ դէպ ի հիւսիս, լեւնային առողջ օդով, հիւսնային այգիներով ու սպարտէզներով շրջապատուած:

Հայ բնակչութիւնը կը բաղկանայ՝ 3000 տուն Լուսաւորչական, 1000 տուն Բողոքական և 150 տուն Կաթոլիկէ:

Կայ նաեւ 200 տունի չափ Հրեայ. մնացածը թուրք է:

ՏԵՏԵՄԱԿԱՆ ԾԱՆՈթՈՒԹԻՒՆՆԵՐ .— Արտածող գլխաւոր բերքերն են, մանուսա (տարեկան 200,000 ոսկիի չափ), օճառ (տարեկան 600,000 օխաի մօտ), սիստակ, չամիչ և ուրբ: Գրեթէ բոլոր առհաստները, մանուսայագործութիւն, դերձակութիւն, կօշկակարութիւն, պղնձագործութիւն են. եւլն, Հայերուն ձեռքն են:

ԶԱՐԴԻՆ ՎՆԱՍԸ .— Այնթապ, որ 1895ի դէպքին աւերներէն ալ մասամբ զերծ մնացած է ինքնապաշտպանութեան շնորհիւ, վերջին դէպքէն ալ ուղղակի շնամի չէ ենթարկուած բարեբաղդաբար: Ուրիշ արկածեալ վայրեր զանազան 30ի չափ Այնթապցիներ սպաննուած են:

ԱՅՐԻՆԵՐ .— Վերջին դէպքերէն այրիացած 26 կիներ կան Այնթապի մէջ, երկու հատը միայն աշխատելու անկարող: Տարակոյս չկայ թէ Այնթապի պէս մեծ կեդրոնի մը մէջ, աշխատող այրիները կրնան իրենց ապրուստը ճարել: Իսկ աշխատելու անկարողներուն թիւը, Հայ բնակչութեան հետ բաղդատելով, բա-

բարեբաղդաբար, այնքան աննշան է որ, անշուշտ տեղւոյն այնքան լաւ կազմակերպուած աղքատախնամ մարմինները արդէն կեդրոնին վրայ չեն ձգեր անոնց հոգը: Այնթապցիներու պէս կրթական հաստատութիւններով ու միութիւններով բեղուն Հայութիւն մը շատ դիւրաւ կ'ըմբռնէ թէ Կեդր. Այրիախնամը պէտք եղածէն աւելի ծանրաբեռնուած է արդէն՝ ուրիշ անհամեմատ կերպով աւելի յնասուած ու աղքատ վայրերով:

Ասոնց մէջէն, միայն Տէյրմէն-Պաշրի գիւղախումբը թրքախօս է (5 գիւղ)։ Իսկ միւսները հայախօս, իրենց յատուկ գաւառաբարձաւով։

ՋԱՐԴԻՆ ՎՆԱՍԸ.— Այս գիւղերը, առ հասարակ, ուղղակի միաս մը չեն կրած 1909ի դէպքէն։ Ասոնցմէ Սարըլար փոքրիկ գիւղին մէջ ջարդ պատահած է և միայն մէկ այր ողջ մնացած։ Անաճըզի և Եօգարը-Թալուլուի մէջ կողոպուտ տեղի ունեցած է։ Քիչիֆլիի տունները այրած են, իսկ ընտանեկան թիւնը, 12 հոգիի շնորհիւ, եկեղեցիին մէջ պաշտպանուած։ Փայլուն ինքնապաշտպանութիւն մը եղած է Ֆնտըճագի մէջ՝ ուր ապաստանած են նաեւ Տէրէ-քէօյցիները։ Սսոնցմէ դուրս, բոլոր միւս գիւղերէն, դուրսը, ուրիշ արկածեալ վայրեր գտնուողներ միայն սպաննուած են։

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Այս 28 գիւղերուն մէջ վերջին դէպքէն այրիացած կրնան թիւն է 53 (ամէնքն ալ Լուսաւորչական), որոնցմէ 23ը աշխատելու անկարող։

Կան նաեւ 29 հատ 1895ի դէպքերէն մնացած այրիներ՝ որոնցմէ 1ը Բողոքական և 5ը Կաթոլիկ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ.— Հալէպի մէջ, Քէսապի և Անտիօքի գիւղերուն յատկացած 3000 ոսկի գանձուած ապահովելու համար, հակառակ մեր նախատեսութեան մէկուկէս ամիս սպասելով, եղանակին յառաջացումը և օր առաջ Հաճըն անցնելու ստիպողականութիւնը պատենութիւն չձգեցին անձամբ այցելելու Մարաշի գիւղերը, — նկատի առնելով մանաւանդ անոնց իրարմէ հեռու և ցրուած վիճակը, որով առ նուազն ամսուան մը կը կարնտի զանոնք այցելելը։ Սակայն, Մարաշի մէջ կեցած պահուս, այդ կողմերը գիտցող տեղացի ազգայիններէ ու գիւղացիներէն կրցած եմ հաւաքել սոյն տեղեկութիւնները։ Այս գիւղացիներուն մեծագոյն մասին վիճակը շատ հեռու է գոհացուցիչ լլլալէ։ Հողագործ գրեթէ չկայ, իրենց լեռնային գիրքին պատճառաւ։

Դէպքերէն առաջ բաւականաչափ այժմ ու ոչխար ունեցած են, բայց հիմա մեծամասնութիւնը կորսնցուցած է իր ունեցածը։ Հիմա, ապրուստի գլխաւոր միջոցը կը կազմէ այգեգործութիւնը՝ որ շատ դժուարաւ կրնայ ապրեցնել գիւղեքնը։ Գիւղացիներէն բաւական կարեւոր մաս մը, այլեւս իրենց տեղւոյն մէջ ապրուստի միջոց գտնելէ յուսահատ, Բաղարճըզի դաշտին բարերեր թուրք գիւղերուն մէջ չնչին վարձքերով ժապուելու և գործաւորութիւն ընկուկ' երթայ։

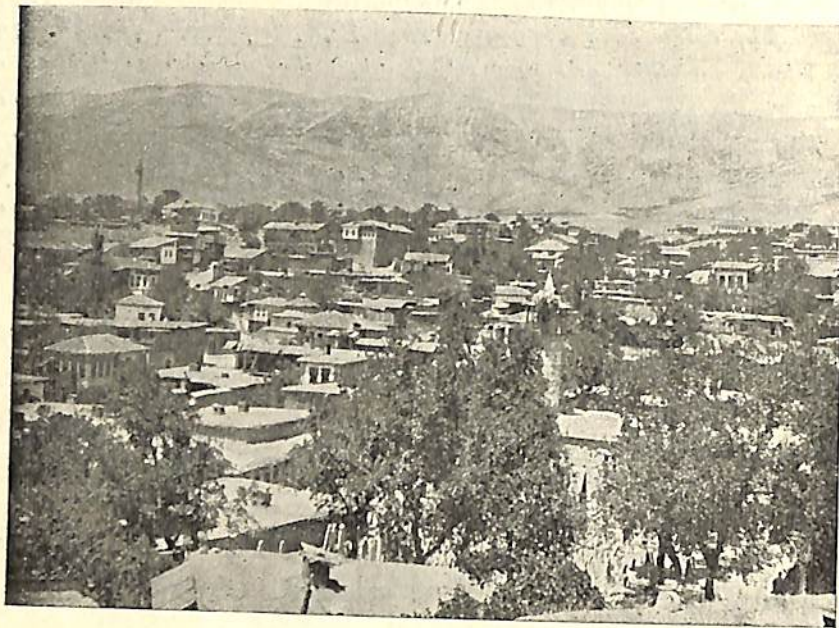
Վախ կայ որ, այս գիւղերէն մեծագոյն մասին մէջ զգալի եղող ծայրայեղ չքաւորութիւնը, այդ կողմերը պարտաճանաչ հոգեւորականներու ու Մարաշի մէջ ալ զանոնք վարող պետի մը պակասին միացած, բարոյական ու ազգային տեսակէտներէն շատ ցաւալի անկումի և աշխատութեան առաջնորդէն այս բաւական ստուար Հայութիւնը, եթէ կեդրոնը հոգածու չըլլայ անոր։

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆԵՆՈՒ ՋԵՆԸ.— Բնական է որ այսքան իրարմէ հեռու ցրցընուած գիւղերու մէջ գտնուող փոքրաթիւ այրիներու համար, աշխատանքի վրայ մտածելն իսկ աւելորդ է։ Արդէն եթէ հաւաքուած իսկ ըլլային հաւանականութիւն չկար անոնց համար որ և է ձեռարուեստ սորվելու, որովհետեւ խիստ նախնական պայմաններու մէջ ապրած են ցարդ։ Այս պատճառաւ

իրենց օգնութիւն մը — քիչ թէ շատ տեւական, մնայուն օգնութիւն մը — ընկուտն միակ ձեւն է այժմ ու ոչխար տալ անոնց, ամէն մէկ այրիի իյնալիք բաժինին համեմատ։ Իրենք, արդէն բնականօրէն գիտնալով այդ կենդանիները խնամելու կերպը, առանց դժուարութեան պիտի կրնան օգտուիլ անոնց բուրդէն, կաթէն, պանիրէն, կարագէն։ Բաշխուելիք այժերն ու ոչխարները կարելի է հայթայթել ամէն մէկ գիւղախումբի մէջ յարմարագոյն վայրէն, զանոնք հեռաւոր տեղեր տանելու դժուարութենէն զերծ մնալու համար։ Այժմ ու ոչխար բաշխուելու պարագային հարկ չի մնար այլեւս զանազանելու՝ աշխատելու կարողներն ու անկարողները, որովհետեւ նոյնիսկ ամենէն պոռուաւ կրնայ օգտուիլ այժէն կամ ոչխարէն, իր հեռաւոր կամ մօտաւոր մէկ խնամովին, մինչեւ իսկ զբացիին օգնութեամբ։ Մարաշի նորակազմ մասնաժողովէն անդամ մը, զարնան սկիզբը այդ գիւղերը երթալով, ամէն մէկուն թաղ. խորհուրդին հետ կրնայ բաշխուած կատարել Կեդր. Այրիախումբի հրահանգներուն համաձայն։

Մ Ա Ր Ա Շ

(Քաղաք)

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԻՆ ՄԷԿ ՄԱՍԸ

ԲՆԱԿԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. — Բնակչության ընդհանուր թիվն է 12,000 տուն, որոնց 1/3-ը կը կազմեն Հայերը: 4000 տուն Հայության 2000ը Լուսաւորչականները կը ներկայացնեն, 1000ը Բողոքականները և նոյնքան ալ Կաթոլիկները:

ՋԱՐԳԻՆ ԱՆՍԱՐ. — Վերջին դէպքին Մարաշի շուկային մէջ 40ի չափ Հայեր դաշոյնով վիրաւորուած են, սակայն անոնցմէ միայն 18ը մեռած: Այսօր քանով կանգ առած է դէպքը, չնորհիւ կառավարական աշարջութեան՝ որուն մեծապէս ոյժ տուած են նաեւ, խուժանական զրգութիւնները զսպելու համար Ձէյթունցիներու կողմէ զրկուած սպառնական հեռագիրները: Սակայն, տեղւոյն մէջ սպաննուած սոյն 18 հոգիէն զատ, բաւական թուով Մարաշցիներ զոհ գացած են ջարդին, ուրիշ արկածեալ տեղեր գտնուելով:

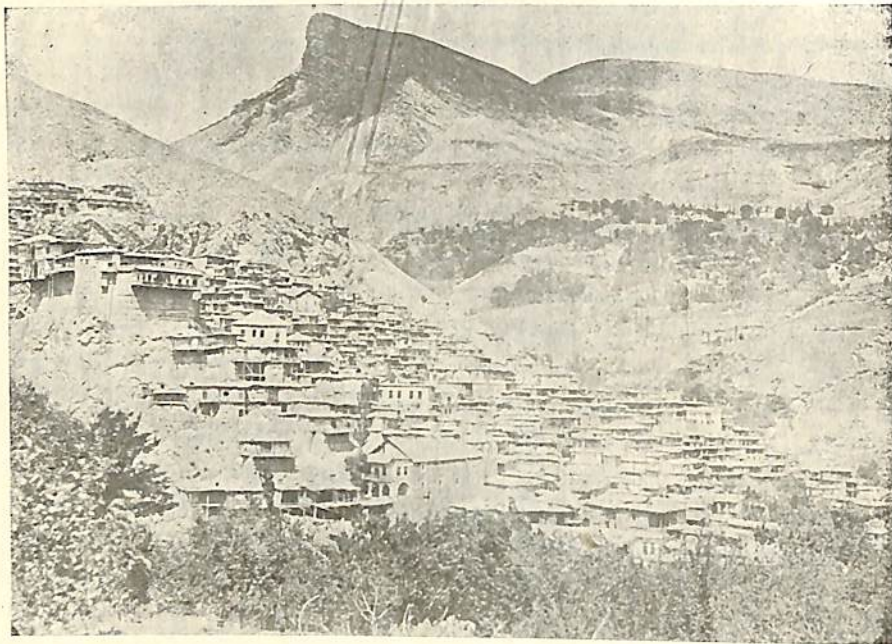
ԱՅՐԻՆԵՐ. — Վերջին դէպքէն այրիացած 148 կիներ կան Մարաշի մէջ, որոնցմէ 27 Բողոքական են, 24ը Կաթոլիկ և մնացածը Լուսաւորչական: Իսկ 1895ի մեծ ջարդէն դեռ կը մնան 152 այրիներ, որոնց 30ը Բողոքական են և 18ը Կաթոլիկ: Սոյն 300ին մէջէն 90ի չափը աշխատելու անկարող են:

ՆԵՍԱՐԱԳԻՐ. — Մարաշցիներու նկարագիրը, ազգային տեսակէտով, անկողմի ճամբուն վրայ է: Երբ ազգային տեսակէտին վրայ կը խօսիմ, բնական է որ հաւասարապէս կ'ակնարկեմ Կաթոլիկին, Բողոքականին ու Լուսաւորչականին: Դիտաւոր պատճառը, անտարակոյս, իրենց դերին բարձրութեան անգի-

տակու լայնամտութենէ զուրկ կրօնական պետերու կողմէ ժողովուրդին ցոյց տրուած սխալ ուղղութիւնը եղած է, որով, այս քաղաքին ստուար Հայութիւնը, փոխանակ, առանց դաւանանքի խտրութեան, իր ազգային նկարագրին միութեամբ յատկանշուելու, ընդհակառակը, կրօնական խտրութիւններու արուեստականօրէն լայնցուած խրամատներուն մէջէն նայած են իրարու: Այս ընդհանուր պատկերին տխուր ամբողջութեան մէջ, միխթարական փոքրիկ կէտ մը կը կազմէ Լուսաւորչականներու և Բողոքականներու միացեալ կեդրոնական վարժարանը որ յաջողապէս սկսած է բոլորել այս տարուան շրջանը: Սակայն, եթէ Հայութեան երեք հատուածներուն ալ կեդրոնները լուրջ ուշադրութեան առարկայ չընեն այս կէտը ու միջոցներ ձեռք չառնեն իրենց ջանքերը միացնելու համար ազգային նկարագրին վերականգնումի կարեւոր գործին շուրջը՝ կը վախճանամ որ հեռու չի պիտի ըլլայ այն օրը երբ բոլորովին այլասեռած զանգուածի մը առջև պիտի գտնուի հոն ինքզինքնիս:

Այս անկումին դիտաւոր պատճառներէն մէկն ալ, 1895ի մեծ ջարդէն ետքը Միսիօնարներու և Լատիններու կողմէ որդեգրուած նպատի բաշխման ձևը եղած է: Հայութիւնը, տարակոյս չկայ, իր ազգային ենթակուած պահերուն Ամերիկացիներուն և Եւրոպացիներուն կողմէ մարդասիրաբար իրեն զրկուած օգնութեան համար երախտագէտ միայն կրնայ ըլլալ, և դրամը բաշխող պաշտօնեաներուն վարժունքին դէմ եղած դիտողութիւնը ստուեր չի կրնար ամել մեր երկրուն վարժունքին դէմ եղած դիտողութիւնը ստուեր չի կրնար ամել մեր երախտագիրտական զգացումներուն վրայ՝ հանդէպ նուիրատուներուն, որոնք շատ անգամ անտեղեակ կը մնան իրենց մարդասիրական առատաձեռնութեան ծառայեցուցուած նպատակներուն: Խիստ շատ անգամներ, ցաւով է ըսել, այդ դրամները ծառայած են կրօնական նեղմիտ բրօքականտի՝ ինչ որ պարզապէս մեղկացուցած, ծուլացուցած, անբարոյացուցած է ժողովուրդը, — քանի որ շատեր՝ արդէն հաւատքին հիմը բնաւնելու անկարող՝ աւելի դիւրին գտած են անոր արտաքին երևելով վոխելով հայ ճարել, քան թէ ճակտի քրտինքով: Ազգային տեսակէտէն դուրս ելլելով, և աւելի ընդարձակ սահմանի մէջ, մարդկային նկարագրի տեսակէտէն դատելով Մարաշի Հայերը, իրենց անհատական ամէնէն ճշմարիտ շահերը՝ հասարակաց մեծագոյն շահուն, նոյնիսկ անձնական քրամահաճոյքները՝ ընդհանուրին կանսական պետքերուն գերադասելու չափ կարծրացած անձնասիրութիւն մը, տափակ եամուլութեան չըջանակին մէջ կծկուած ու այլամերժ դրականութիւն մը երևան կուգայ իրենց վրայ, դժբաղդաբար շատ որոշ գիծերով: Անշուշտ ոչ ոք իրաւունք ունի վիրաւորուելու միայն ընդհանուրին, մեծամասնութեան վերաբերող այս եզրակացութիւններէն, և շատ պարզ է որ այս տեսակ տեղեկագիրներու մէջ բացառութիւններով չէ որ կը պատկերացուին՝ ժողովուրդի մը նկարագրին ընդհանուր գիծերը:

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԲԱՍ ԳՈՐԾԵՐ. — Արեւելեան գորգի ընկերութիւնը մասնաճիւղ մը բացած է Մարաշի մէջ 1910 ին, և այս օր 150է աւելի տեղեկագիրներ ունի, որոնց վրայ կ'աշխատին 600ի մօտ աղջիկներ: Անձամբ առիթ ունեցայ ստուգելու որ հաղիւ 2-3 այրի կայ այդ գործաւորունիներուն մէջ: Իրաւ է թէ գորգի գործը չի յարմարիր տարիքոտ կիներու, սակայն այսօր մէջ: Իրաւ է թէ գորգի գործը չի յարմարիր տարիքոտ կիներու, սակայն այսօր մէջ կան բաւական թիւով երիտասարդներ ալ որոնք շատ աղէկ

ՁԷՅԹՈՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՐԲ. — Մարաշէն 10 ժամ դէպի հիւսիսային ա-
րեւմուտք, Անդր-Տաւրոսեան լեռնաշղթային մէկ ճիւղին վրայ, ապառաժուտ
ու դժուարամատչելի ձորի մը մէջ չինուած է Ձէյթուն, և իր 28 գիւղերն ալ-
ամէնքն ալլեռնային — տարածուած են չորս կողմը:

ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. — Ձէյթունի բնակչութիւնը կը բաղկանայ 1614 տունէ՝
որոն 60 բ Քաղաքական և 50 բ Կաթողիկէ: Իսկ գիւղերունը 912տունէ (ամբող-
ջովին Լուսաւորչական) որ կը բաժնուի այսպէս:

Վանքին գիւղ	=	104 տուն
Նոր գիւղ	=	23 »
Աւաղինք	=	28 »
Ղալըճինք	=	56 »
Սաղ - Օզլաննք	}	218 »
Չաղբը - Տէրէ		
Վարդաննք		
Իսիինք		
Գարաճինք		
Պէհաննք		
Մէլիւսէնք		
Եկաննք	}	
Թօփալնք		
Մալինք		

Արդիւնի գիւղեր (Արաղաւ կոչուած)

Փոխադրուած

Փոխադրութիւն	429 տուն
Մխալի	= 88 »
Ալապօղան	= 15 »
Շատալաք	= 16 »
Ղալաճըգ	= 13 »
Խարաղաճ	= 43 »
Հաճի Տէրէ	= 53 »
Գօշճըղաղ	= 27 »
Բէլօմէսէօյօւթ	= 58 »
Խընրխօղ	= 20 »
Եասոր-Բուհար	= 27 »
Ջերմիլէնճ	= 73 »
Սիսնէ	= 25 »
Խէպի	= 25 »
Գումար	912 տուն

ՋԱՐԳԻՆ ՎՆԱՍԸ. — Բարերադրաբար ո՛չ Ձէյթուն և ո՛չ ալ չըջակայ
գիւղերը ուղղակի շնամ մը կրած են դէպքերէն: Ընդհակառակը, Ձէյթունցիներ-
ուն քաղաքացիական արիութիւնը կըցած է բոլոր չըջականերուն մէջ սանձ
դնել խաւանական ակտիւսներու և Օսմ. հայրենիքին օգտակար հանդիսանալ
այդ կերպով, չառ մը գիւղեր ջարդէ և աւարէ փրկելով:

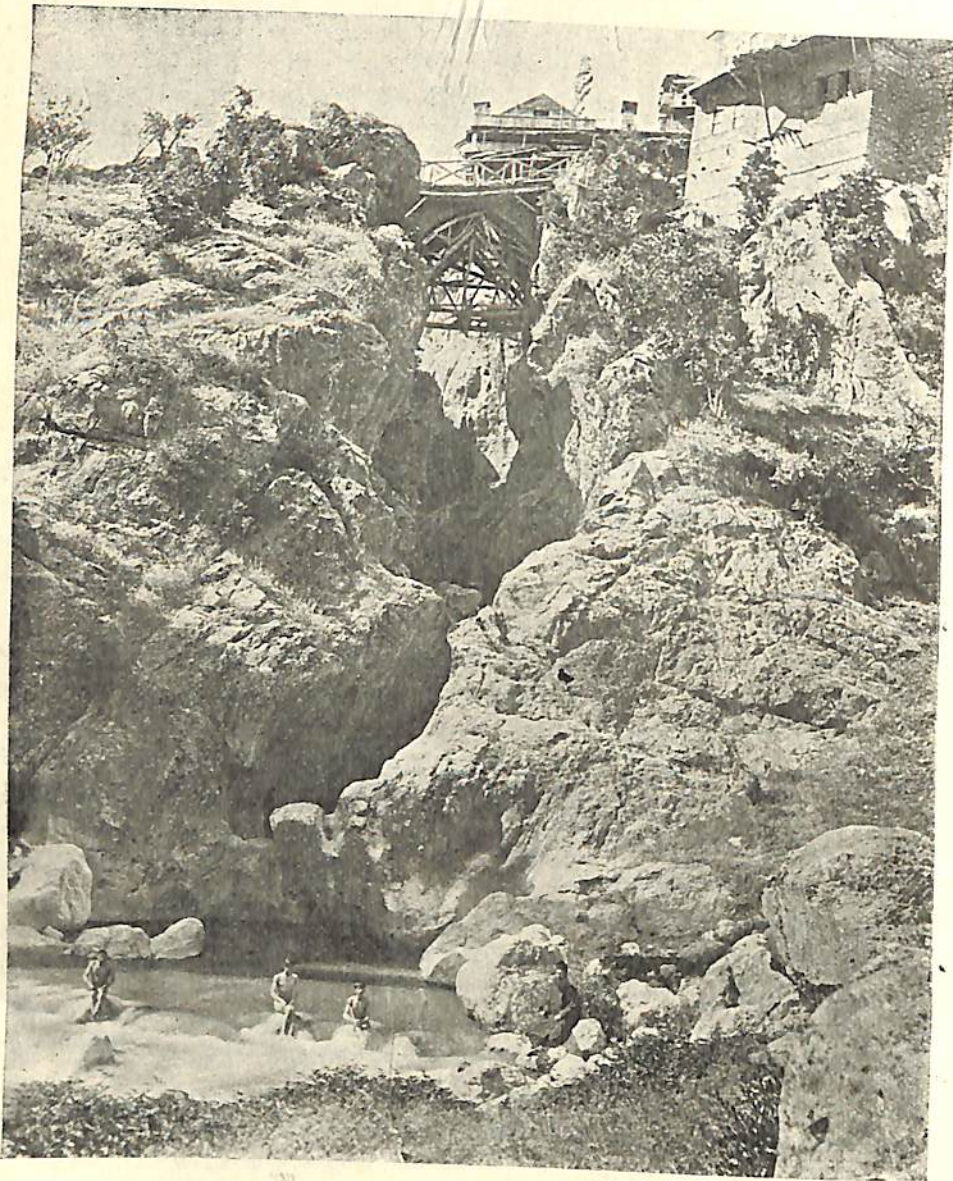
ԱՅՐԵՆԵՐ. — Ամբողջ գիւղերուն մէջ 4 հատ, իսկ բուն Ձէյթունի մէջ
21 հատ այրիներ կան՝ որոնց այրերը, ուրիշ արկածեալ վայրեր զանուելով,
զո՛հ գացած են 1909ի դէպքին:

ՆԱԽԱԳԻՐ. — Աւելորդ իսկ է բաւ թէ Ձէյթունցիին նկարագրին ա-
մէնէն ցայտուն կողմն է արիութիւնը, որուն կը միանայ բնածին ու նախնական
արժանապատուութեան զգացում և միշտ իրարու օգնելու յօժարութիւն: Կեան-
քի դժնդակ պայմանները, որոնց մէջ ապրած է Ձէյթունցին, բնական կերպով
տեսակ մը ընկերվարութիւն մացուցած են իր մէջ, և ուսուլիք ունեցող մը,
նեղ օրերու մէջ, միշտ պարտական զգացած է ինքզինքը՝ չունեցողին հետ
բաժնելու զայն: Այս բոլոր գեղեցիկ յատկութիւններուն վրայ թեթեւ ստուեր
մը կը ձգէ միայն՝ դեռ չի փորատուած ագիտութիւնը, որ, աղքատութեան
միացած, երբեմն կիսավայրենի բնադղներ երեսն կը բերէ այս պատուական,
այս արի ու ազնիւ ժողովուրդին մէջ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. — Այցելած բոլոր վայրերուս մէջ
ո՛չ մէկ տեղ աղքատութիւնը այնքան չեւտուած, ապրուստի միջոցները այնքան նեղ
ու այնքան դժնդակ գտայ որքան Ձէյթունի մէջ: Ձէյթունի մէջ, 5-6 հոգիէ բաղ-
կացած ընտանիք մը ապրեցնելու համար միակ ջորի մը ունեցողը աղքատ չի
կացած ընտանիք մը ապրեցնելու համար միայն մը շահելու համար ստիպուած է,
նկատուիր, և այդ ջորեպանը, հացի դրամ մը շահելու համար ստիպուած է,
ամառ ձմեռ, օրը 10-12 ժամուան ճամբայ քալել ջորիին ետեւէն:

Ձէյթունին ապրուստի զլխաւոր միջոցը այդեղործութիւնն է: Տարեկան
4500 ոսկիի մօտ չամիչ և ուրբ կ'արտադրուի, վերէն մինչև Ազիզիյէ և վարէն
մինչև Չուգուր-Օվա ու Տէօրթ-Եօլ:

Երբորդ կարգի վրայ կուգայ վարունգի կուտը, տարեկան 1000 ոսկիի մօտ, զոր Զէյթունցիներ (Զէյթունէն ու շրջակայ գիւղերէն արտածելով) կը տանին ծախել մինչև Երուսաղէմ:

Զէյթունի վերի կամուրջը որ պատմական դարձած է բռնապետի դէմ վերջին ապստամբութեան պահուն

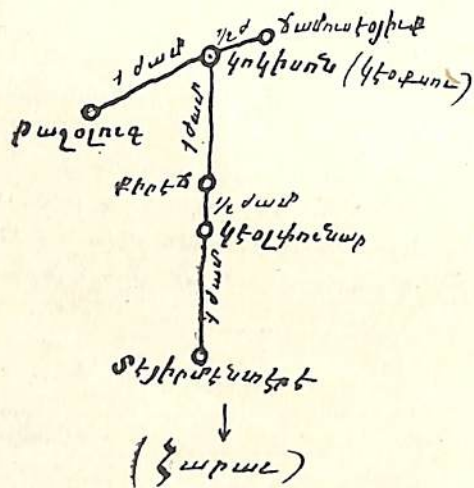
Ասոնցմէ զատ, Զէյթունցիներուն մէկ մասը կ'ապրի ջրեպանութեամբ և ուրիշ մաս մըն ալ կ'օշկակարութեամբ, — պատրաստ բօսալներ չինելով և մինչև Ղարս-Բաղարի կողմերը տանիլ ծախելով: Կան 150 ընտանիքի մօտ երկրագործութեամբ ապրողներ, որոնց արտերը Զէյթունի անմիջական շրջանակին

մէջն են: 40 ի չափ ընտանիքներ կ'ապրին ոչխարի ու կովի կաթէն, իւղէն ու մածունէն, մինչև Մարաշ արտածելով: Նոյնչափ մըն ալ ընտանիք կ'ապրին կառավարական և ազգային պաշտօններով: Ոստիկաններու և պետական պաշտօնեաներու մեծամասնութիւնը տեղացի Հայեր են սահմանադրութենէն ի վեր: Տարեկան 100-150 ոսկիի մօտ խողակ կ'ելլէ Զէյթունէն: Որ և է ձեռարուեստ չկայ — բացի քանի մը մանուսայագործէ և երկաթագործէ որոնց թիւը յիշատակելն իսկ չարժէր — և աղքատութեան գլխաւոր պատճառը, Զէյթունի ապագային սպառնացող կէտը աս է: Ամէնէն աղքատ, ամէնէն խղճալի մասն է գործաւոր դասակարգը, որ յաճախ ստիպուած է մինչև Ատանայի կողմերը երթալ չոր հացի մը եռեւէ: Եթէ կաւրիւ ըլլար որ և է ձեռարուեստ մտցնել Զէյթուն, ամէնէն մեծ բարիքը պիտի ըլլար ատիկա տեղւոյն Հայութեան համար: Նախապէս բաւական ալ ատաղձի արտածում կայ եղեր, բայց, անտառները հետզհետէ պակսելով, հեռանալով, հիմա դադարած է:

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒՆ ԶԱՄԱՐ. — Զէյթունի սակաւաթիւ այրիներուն համար կարելի չէ աշխատանոց մը հիմնել հոն: Արդ, փոխանակ իրենց բաժինը ուղղակի դրամական նպաստի ձեւին տակ բաժնելու, կ'առաջարկեմ, յարմար եղանակին, իրենց բաժինին համեմատ, չերամի հունտ գնել ու ղրկել անոնց: Եւ որովհետեւ մինչև խողակին հասնիլը դրամական ծախք ալ հարկ է ընել — ինչ որ իրենք չեն կրնար — լաւագոյն կ'ըլլայ, ամէն մէկուն բաժինը հաշուելով, մաս մը հունտ և անոր ծախքին բաւելու չափ ալ հնչուն դրամ յանձնել, որպէս զի կարենան շահագործել հունտը:

ԺԱ.

ԿՈԿԻՍՈՆ (ԿԵՓԵՍԻՆ)

ԱՇԽԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՐԲ. — Զէյթունի արեւելեան կողմը, Զէյթունի և Հաճընի ճիշտ մէջտեղը, երկուքէն ալ 12 ական ժամ հեռաւորութիւնով, լեռնաշղթայով ժօռէն շրջապատուած դաշտի մը մէջ, խեղճ ու կրակ Գաղա մըն է:

ԲՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ. — Կոկիսոն ունի 350 տուն բնակիչ: Հայերը 75 տուն միայն՝ որոնցմէ 15ը Բողոքական: Իսկ շրջակայ գիւղերուն մէջ կայ 320 տուն (Լուսաւորչական) Հայութիւն մը, այսպէս բաժնուած:

Ճամուստօյիւք	=	20	տուն՝ միայն Հայ
Քիւրէճ	=	100	» » »
Կէօլփուէնար	=	20	» » »
Տէյրիմէն-Տէրէյ	=	60	» Հայ 60 ալ Թուրք
Թաշ-Օլուզ	=	120	» » 50 » »
Գոլմար		320 տուն Հ. և 110 » »	

ԶԱՐԴԻՆ ՎՆԱՍԸ. — Տեղւոյն վրայ բան մը պատահած չէ, Զէյթունի աղբիւցութեան չնորհիւ, որով միայն անուղղակի կերպով, դուրսը գտնուողներուն սպաննուելովը վնասուած են:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Հայերուն մեծագոյն մասը հողագործ են. կան նաեւ փոքրաթիւ երկաթագործներ, անագագործներ և մի քանի հաս ալ վաճառական: Գիշեր մը միայն մնալուս, աւելի ընդարձակ աւելակութիւններ կարելի չեղաւ քաղել:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Բուն Կոկիսոնի մէջ վերջին դէպքէն այրի չկայ, բայց շուրջի գիւղերէն Թաշ-Օլուզ, Քիւրէճ, Կէօլ-բունար և Տէյրիմէն-Տէրէյի մէջ կան 44 այրիներ:

ԺԲ.

Ե Ա Ր Բ Ո Ւ Չ

ՏԵՂԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Հալէպի Վիլայէթին մէջ, Օսմանիէէն 6-7 ժամ դէպի արեւելք, Գաղա մըն է:

Անձամբ Հայցելիցի: Տեղւոյն մէջ դէպք չէ պատահած:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդին ցանկին համաձայն դէպքէն 4 այրիներ կան միայն, աշխատելու անկարող:

ԺԳ.

Ա. Լ. Պ Ի Ս Թ Ա Ն

ՏԵՂԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Զէյթունէն 10 ժամ դէպի հիւսիսային արեւելք Գաղա մըն է, զոր չէի կրնար այցելիլ անձամբ, ճամբէս դուրս գտնուելուն պատճառաւ: Եւ արդէն հոս ալ դէպք չէ պատահած:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — 1909 ջարդէն 3 այրիներ կան:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒԹԻՒՆ .— Հալէպի վիլայէթին առաջին մասին մէջ, որուն տեղեկագիրը մատուցած էմ արդէն, 183 այրիներ կային վերջին դէպքէն: Իսկ այս երկրորդ մասին մէջ կան 312, — որով Հալէպի ամբողջ վիլայէթին 1909 ի դէպքին այրիներուն ներկայ թիւն է 495: Ասոնցմէ դուրս կը մնան վերստին ամուսնացողները և դէպքէն ի վեր մեռնողները, — ինչպէս նաեւ այն բաղմաթիւ դէպքի այրիները որոնք Կիլիկիոյ մէջ չեն: Իսկ այրի նկատուած են նաեւ անոնք՝ որոնց զաւակը կամ եղբայրը (պաշտպանը) սպաննուած է:

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ .— Հալէպի վիլայէթին այս մասերուն մէջի այրիները այնքան ցրուած են որ, միայն Մարաշի մէջ կարելի է աշխատանոց բանալ, եթէ տրուած տեղեկութիւններէն ետք Կեդր. Պատ. յանձնաժողովը հարկ դատէ: (*)

ՀԱՃԸՆ 11/24 ԴԵՍ. 1911

ԳԵՆԵՐԱԼ-ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
Ժ. ՍԱԵԱՊԱՆԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՏԱՆԱՅԻՆԱՀԱՆԳ

(*)ԾԱՆՈԹ.— Տեղեկագրին այս մասին մէջ գտնուող առաջարկները ընդունուած են յանձնաժողովին կողմէ:

Ազնուաշուք Տիար Ատենապետ
Պատ. Կեղեր. Այրիական յանձնաժողովի
Աստ

Հալեայի վիլայեթին արկածեալ վայրերուն մասին տեղեկագիրս
— երկու մասի բաժնուած — արդէն պատի ունեցած էի ներկայացնելու,
1 հոկտ. 1911 (Հ. 9) եւ 11 դեկտ. 1911 (Հ. 33) նամակներովս:

Հիմա պատի ունիմ ներկայացնելու Ասանայի վիլայեթին ար-
կածեալ վայրերուն մասին ամբողջական տեղեկագիրս՝ որու պատճա-
ռութեամբ զբաղեցայ Պոլիս հասնելէս ի վեր, կարելի եղածին չափ
եռտ յանձնելու համար զայն Պատ. Ժողովիդ նկատառումին:

Եւ այս առթիւ, երբ վերջացած կ'ըլլայ Ժողովիդ կող-
մէ ազնուաբար ինձ վստահուած պատճառը, պատճառը կ'զգամ ինք-
զինքս անկեղծ շնորհակալութիւններս մատուցանելու Պատ. Ժողովիդ,
այն վստահութեան ու բարեացակամութեան համար որով պատ-
ուեցայ իր կողմէ, պատճառիս ամբողջ տեղութեան մէջ:

Մնամ խորին յարգանքով
Քննիչ Պատուիրակ
Ժ. ՍԱՅԱՊԱՆՆԻ

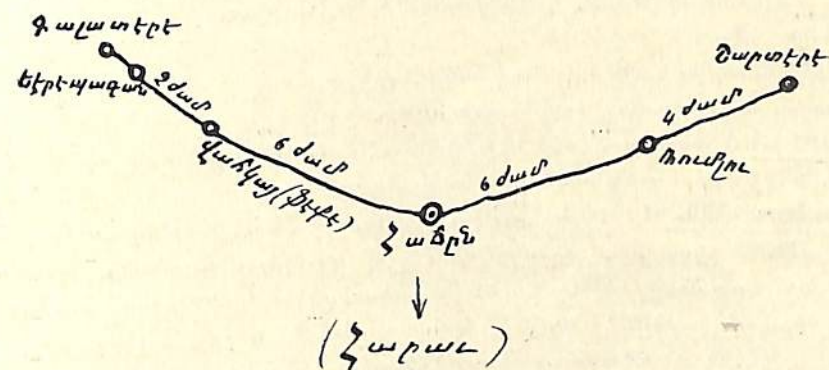

ՆԱԾԱՐԱԿ

Ա.

ՀԱՃՐՆ

(ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐԸ)

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՐԳ. — Հաճրն, իր շրջակայ գիւղերով, քաշուած է Անդր-Տաւրոսեան շղթային խորերը, ծովէն մօտաւորապէս 1300 մէթր բարձրութեան մը վրայ, Ատանայէն 32 ժամ դէպի հիւսիսային արեւելք, Շրջակայ լեռները ծածկուած են բնդհանրապէս մայրիկ անտառներով։

ԲՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ. — Հաճրնի շրջակայ 5 գիւղերուն մէջ կայ, 525 տունէ բաղկացեալ Հայ բնակչութիւն մը, որուն 180 ը Բողոքական են ու մնացածը Լուսաւորչական։

Բնակչութեան բաժանումն է.

Շար-Տէրէ	=	180 տուն	(90 ը Բողոք.)	45 տուն ալ Թուրք.
Ֆէքէ	=	150 »	(60 ը »)	30 տուն ալ Թուրք.
Երեմ-Պազան	=	105 »	(30 ը »)	15 տուն ալ Թուրք.
Ռուսի	=	60 »	- - - - -	- - - - -
Գալատերէ	=	30 »	- - - - -	- - - - -
Գումար	=	525	» որուն 180 ը Բողոք.	90 տուն ալ Թուրք.

ՋԱՐԳԻՆ ՎՆԱՍԸ.— Բուն իսկ Ֆէքէի (հին անունով Վահկայ), Եէրէ-Պազանի և Գալատէրէի Հայերը պաշտպանուած են տեղական իշխանութեան կողմէ: Միայն երեք հոգի սպաննուած են տեղւոյն վրայ, և երեք զիւղերուն մէջ դէպքէն 7 այրինք կան: Ռուսները Հաճըն փախած են, ասոնց տուները այրած են ամբողջ. կառավարութիւնը մաս մը դրամ տուած է անոնց վերաշինութեան համար: Եկեղեցին ու դպրոցը աւերակ կը մնան, ինչպէս ամէն տեղ: Դէպքէն 3 այրի ալ հոս կայ:

Շար-Տէրէի ինքնապաշտպանութիւնը շատ եղական հանգամանք մը ունի: Տուներուն մէկ մասը յարձակող խուժանին կողմէ դրաւուած ու այրուած է (կառավարութիւնը յետոյ անհաշի հատուցումներ միայն ըրած է ասոնց համար) բայց տեղացիները քաջուած են մնացած մասին մէջ, ու ողորմելի քանի մը կտոր հին զէնքերով կրցած են ինքզինքնին պաշտպանել օրերով: Պէտք է նաև յիշել թէ՛ չըջակայ Չէրքէզներուն երեկոյններէն Սալան պէյ, իր ցեղակիցներուն արգիլած է Հայերուն դէմ որ և է արարքի մէջ գտնուիլ, և յետոյ, Կիլիկիոյ Կաթս-դիկոսին բարեխօսութիւնով, կառավարութիւնը Միւսիւրութիւնով մը վարձատրւած է սոյն պէյը:

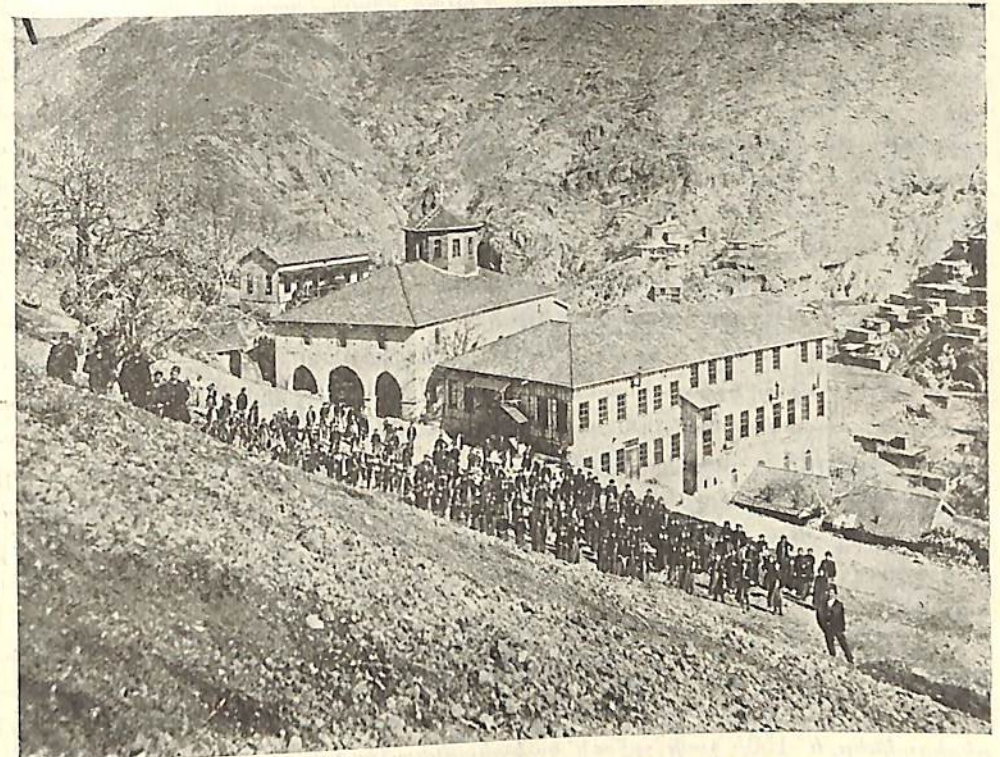
Առիթ ունեցայ անձամբ տեսնելու զինքը Հաճընի մէջ, և շնորհաւորելու իր ճշմարիտ ու գիտակից հայրենասիրութիւնը:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Շար-Տէրէի մէջ կան դէպքէն 12 այրինք, որով Հաճընի զիւղերուն դէպքի այրինքներուն գումարը կ'ըլլայ 22:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ.— Ընդ ձմրան մէջ Հաճըն հասնելուս պատճառաւ կարելիութիւն չկար այս զիւղերը մի առ մի այցելելու և անոնց անտեսական դրութիւնը ուսումնասիրելու մօտէն: Քաղած տեղեկութիւններուս համեմատ, ընդհանուր կերպով կարելի է ըսել թէ, երկրագործութիւնը գրեթէ չկայ այս կողմերը, լեռնային դիրքին պատճառաւ: Ատաղձ կտրել, ածուխ չինել, ջորեպանութիւն, և տեղ տեղ ալ դուարարութիւն իրենց սպրուստի զլխաւոր միջոցները կը կազմեն. ասոնց նիւթական դրութիւնը հեռու է նախանձելի ըլլալէ:

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒՆ ՕԳՆԵՆՈՒ ՋԵՒԸ.— Իրարմէ 6 էն 20 ժամ հեռաւորութեան մէջ ցրուած այս 22 այրինքներուն համար անշուշտ աւելորդ է որ և է հաւաքական գործի վրայ խորհիլ: Հասնելէս առաջ անոնց նպաստ տրուած էր արդէն: Ապագային ալ, Հաճընի մասնաժողովին ձեռքով՝ անոնց բաժինը, տեղւոյն յարմարութեան համեմատ, այժմ, ոչխարի ու ստիպողական պարագային ալ հնչուն դրամի բաշխումով իրենց հասցնելէ ուրիշ միջոց չկայ:

Հ Ա Ճ Ը Ն

Հաճընի Ս Յակոբի վանքը որ դէպքին այրուած ու յետոյ նորոգուելով որբանոցի վերածուած է:

ԴԻՐԻՔ.— Հորիզոնը ամէն կողմէ բարձր լեռներով փակուած, տունները, ձորին վարի ծայրէն սկսելով, իրարու վրայ զիղուած են, ժայռուտ մեծ բլուրի մը երեք կողերն ի վեր:

ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.— 1700 տուն Հայ Լուսաւորչական
200 » » Բողոքական
50 » » Կաթոլիկ
50 » Թուրք

Գումար 2000 տուն

Բնակչութիւնը ընդհանրապէս տուն գլուխ 5 հոգի կը հաշուուի մեր մէջ: Սակայն Հաճընի համար միջինը առ նուազն 7 պէտք է հաշուել:

ՋԱՐԳԻՆ ՎՆԱՍԸ.— Ծանօթ է Հաճընի ինքնապաշտպանութիւնը, որով տեղւոյն վրայ մարդ չէ սպաննուած, բայց ի յարձակող խուժանին հետուէն ար-

ձակած գնդակներէն պատահաբար զարնուող քանի մը հողիներէ։ Սակայն, առանց տեղւոյն վրայ ջարդ պատահելու, ամենէն մեծ անձի կորուստ ունեցող տեղն է Հաճըն։ Դուրսը գտնուելով ջարդուողներուն թիւը (որոնց մէջ կան նաեւ կիներ ու տղաքներ) կը հասնի հազարներու։ Իբր նիւթական վնաս, տեղւոյն վրայ այրուած ու թալլուած է Ս. Յակոբի վանքը, զոր յետոյ նորոգած են դուրսէն ու տեղւոյն վրայ հաւաքուած նուէրներով, և ուր հաստատուած է հիմա Ազգ. Որբանոցը։ Սակայն սխալ կ'ըլլար միայն ասորը մէջ սահմանափակել Հաճընի նիւթական վնասը, որ տարեկան քանի մը հազար ոսկի կը հասնի, որովհետեւ Հաճընցիներէն շատերը, դուրսը — մասնաւորապէս Ասամույի դաշտին մէջ — կ'երթային ձարիկ իրենց տպրուստը, և այդ իսկ պատճառաւ այնքան բազմաթիւ զոհեր տուած է Հաճըն։ Արական սևուր, դէպքէն առաջ, թիւի առաւելութիւն ունեցած է Հաճընի մէջ, (ինչպէս հիմա Զէյթուն) սակայն դէպքէն յետոյ հաւասարութիւն գոյացած է։ Կեանքը կարճ է հոս, միջինը 45ը չանցնիր, ու կարծեմ ասորը գլխաւոր պատճառներն են առողջապահական պայմաններու անգիտակցութիւն և բնակչութեան չափազանց խճողուած ըլլալը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՓԱՆՈՒԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . — Արտածուած նիւթերու առաջին տեղը կը գրաւէ այծի ու եղան մորթը, տարեկան 1000 ոսկիի չափ : Երկրորդ կարգի վրայ կու գայ աղուէսի, ասնոսարի և մուշտակաւոր մորթերու արտածումը, տարեկան 500-600 ոսկիի չափ : Յօրենք դուրսէն կու գայ, գլխաւորաբար Աղիզիէէն : Հաճրնի այգիները հազիւ տեղացիներուն կը բաւեն և չամիչի ու գինիի արտածում չկայ : Տեղւոյն վրայ կը շինուի և կ'սպառի տարեկան 5-600 ոսկիի մօտ բուրդէ ապա և ռալվաք, նոյնքան ալ մանուսա կը շինուի և կ'սպառի տեղական մանուսայագործարանին մէջ, որուն վրայ պիտի խօսիմ առանձին :

Հաճընի մէջ կան 200ի չափ խանութպաններ որոնց մէկ մասը մանիֆաթուրայի և այլ ապրանքներու ներածութիւնով կը դրաղի, ու մեծ մասն ալ արհեստաւոր է, զլխաւորապէս կօշկակար: Ասոնցմէ զատ կան 200ի մօտ շրջուն բերեղակներ և 150ի չափ շրջուն կօշկակարներ (աւելի ճիշտ է ըսել ուրիշներու շինածը ծախող կօշիկի վաճառորդներ) որոնք շրջականները կ'երթան սպառելու իրենց ապրանքները, դրամով ծախելով և կամ ցորենի ևն .ի հետ փոխանակելով: Կան նաև Ատանայի, Տարսօնի, Ղարսի, Սիսի, Օսմանիէի, Ճիհանի, Տէօրթէօլի մէջ աշխատող 1200ի չափ Հաճընցի գործաւորներ: Զորեպանութիւն ընողներն ալ սակաւաթիւ չեն:

Ամբողջ պատած վայրերուս մէջ, միայն Զէյթունը բացառութիւն ըլլալով, ո՛չ մէկ տեղ այնքան շնչառած գտայ աղքատութիւնը, որքան Հաճնի մէջ :

ԱՅՐԻՆԵՐ . — Հաճերնի մէջ դէպքէն արկածեալ այրինեորուն ներկայ թիւն է :

493 Հայ Լուսաւորչական

20 » Բողոքական

25 » 4m[θ n1[θ 4

ԳԵԼՄԱՐ 538 որոնցմէ մօտ 200ը աշխատելու անկարող են,

Ճերութեան կամ տկարութեան պատճառով :

ԲԱՅՈՒՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑՆԵՐ. — 1. Գորղազործարան, Ներկայ աշ-

խառանոցներուն մէջ մեծագոյնն է Արեւել . Գորգի Լնկերութեան գործը, ուր հիմա 100 տեղիկեանի վրայ կ'աշխատին 500ի չափ գործաւորուհիներ, Տէն 20 տարեկան : Սակայն անոնց մէջ հազիւ 15 այրիներ կան, որովհետեւ գորգի գործը աւելի երիտասարդ տղէիկներու կը յարմարի : Ընկերութիւնը նպատակ ունի նոր շէնք մը շինելու այս տարի և գործաւորուհիներուն թիւը բարձրացնելու 1000ի : Գորգաշինութիւնը Հաճըն մոցնելու նախաձեռնարկ եղած է Այրիա- խնամ Կեդր. Յանձնաժողովը, նախ դիմումներ ընկելով սոյն ընկերութեան կեդրո- նին մօտ, և յետոյ, անոր վարանումը տեսնելուն, ինք սկսելով գործը, գոր, ըն- կերութեան մուտք գործելէն յետոյ, անոր փոխանցել չատ աննշան զնառով մը :

[illegible][illegible]

4. Զարիֆիէի գործ: Դրամագլուխը կէս առ կէս հայթայթուած Պոլսոյ Աշխատանքի տան և Նգիպտոսի Հ. Բ. Միութեան կողմէ. տարեկան 200 ոսկիի մօտ բանուածոներ դուրս կը զրկուին ծախսուելու համար: Կ'աշխատին 25 այրիներ, անխորաբար դէպքէն կամ բնական:

ԲԱՅՈՍԵԼԻՔ ԳՈՐԾ . — Ներկայ Հորս աշխատանոցներէն զատ, բացուե-
լու վրայ է նաեւ բուրդէ վարագոյրի (ճիճիմ) գործ մը. որուն դրամագլուխը

գրկուած է Եգիպտոսի Հ. Բ. Միւլթենէն և ուր պիտի կրնան աշխատիլ 70ի մօտ այրիներ :

ԱՆԳՈՐԾ ՄՆԱՅԱՆ ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն արկածեալ և աշխատելու կարող 340ի չափ այրիներու թիւէն զեղչելով բացուած ու բացուելու վրայ եղող գործերուն մէջ աշխատողները, ու նաեւ անոնք՝ խիստ սեղաւթիւ՝ որ պէտք չունին աշխատելու, դեռ 100ի մօտ դէպքէն այրի կը մնայ կարօտ ու անգործ :

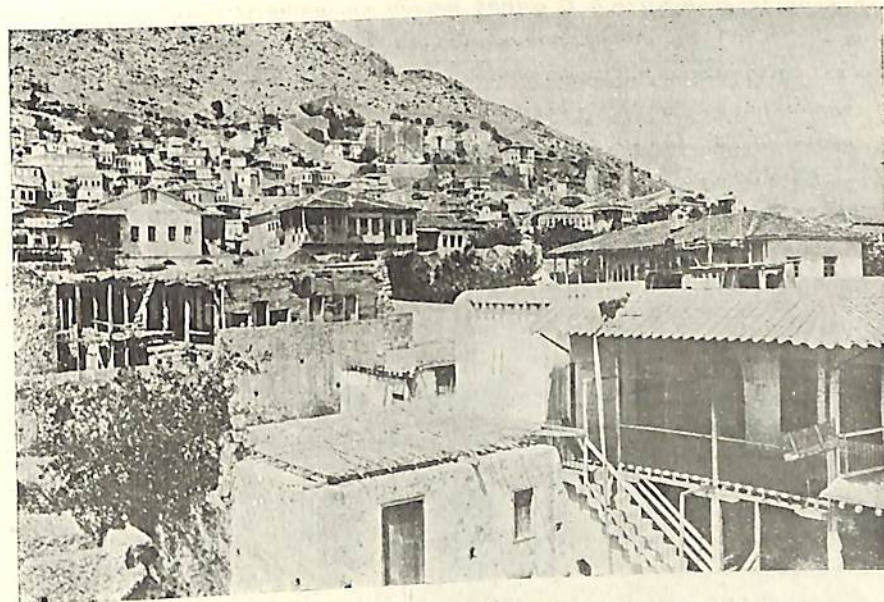
Նկատի առնելով հանգերձ ասոնց համար ալ հետզհետէ միջոցներու ներածին չափ գործ գտնելու պէտքը, հարկ է անվերապա՝ կերպով ընդունիլ թէ, աշխատանոց հիմնելու գաղափարը, մասնաւորաբար Հաճընի համար, խիստ օգտակար եղած է այրիներուն, նիւթական ու բարոյական կրկին տեսակէտներով : Աշխատանոցի գաղափարին հակառակողները, որոնք սկիզբէն ի վեր գոյութիւն ունեցած են, թիւերու պերճախօսութեան առջև պէտք է լսեն զոնէ :

ՕՐԱՎԱՐՁ. — Այրիախնամի գուլպայի աշխատանոցին մէջ այրիները կը ստանան 5էն — նուագագոյն չափ — մինչև 8 մէթալիկ օրավարձ. միջին հաշւով նոյն է միւս գործերուն մէջ ալ : Մեծ քաղաքներու համար շատ չնչին կը թուի այս վճարումը, սակայն տեղական պայմանները նկատի առնելով կարծուածին չափ անբաւական չէ : Այրիները դժգոհ չեն և հաճոյքով դիտեցի որ, մանաւանդ Հաճընի մէջ, ընդհանրապէս ծոյլ չեն կրները և դրամական նպաստի անբարոյացնող ձեւէն աւելի կը նախընտրեն աշխատելով ապրիլ :

ՆԱԽԱՐԱԳԻՐ. — Տարակոյս չկայ որ խեղացի է Հաճընցին և իր մտաւոր մակարդակը, ուրիշ զիւղերու հետ բաղդատելով, զգալիօքէն բարձր, և դէպ ի աւելի վեր ձգտելու տրամադիր : Սակայն դժբախտաբար, նոյն լաւատեսութիւնով կարելի չէ խօսիլ իր բարոյական ուրիշ յատկութիւններուն վրայ : Ազգային գործերու մէջ պատուակալ պաշտօններու հոգի տուող, բայց իր շահէն ուրիշ գործի մը համար խղճմտօրէն աշխատելու շատ քիչ տրամադիր է : Իրարու նախանձով նայելու, զիրար հարուածելու ցեղային ունակութիւնը կարծես մասնաւորապէս չեղաւորած է հոս :

Բ

Ս Ի Ս

Սիսի վերի բաղերը

ԱՇԽԱՐՀ. ԴՈՐԻՔ. — Հաճընէն 17 ժամ դէպ ի հարաւային արեւմուտք և Ատանայէն 15 ժամ դէպ ի հիւսիսային արեւելք, Անդր-Տաւրոսեան լեռնաշղթային հոստած տեղը, դաշտին մէջ, ժայռի մը կողմին շինուած է քաղաքը, Սանճագի կեդրոն :

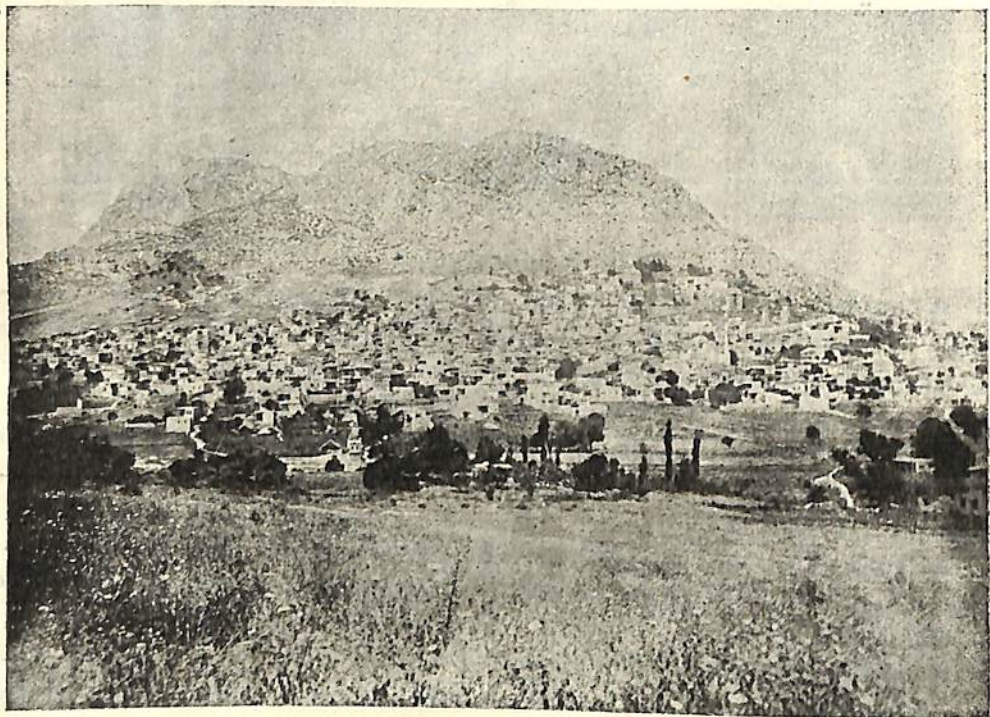
ԲՆԱԿԱԶՈՒԹԻՒՆ. — Սիսի 1200 տուն բնակչութեան 800ը կը կազմեն Հայեր, որոնց 20 տունը Բողոքական են և մնացածը ամբողջովին Լուսաւորչական :

ԶԱՐԴԻ ՎՆԱՍԸ. — Սիսի մէջ դէպք չէ պատահած, չնորհիւ Հայերու և Թուրքերու համերաշխ ինքնապաշտպանութեան, որով ետ մղած են դուրսէն յարձակող խռժանները :

ՏՆՏԵՍ. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Սիս կ'արտադրէ ցորեն, գարի, շուշմայ, բամպակ ու նուշ, որոնք Ատանա կ'արտածուին : Հայերուն մեծ մասը հողագործ են, և արտեր ունին Սիսի դաշտին մէջ : Ամբողջովին Հայերու ձեռքն են արհեստները. — կօշկարութիւն, կրկաթադործութիւն, գերձակութիւն, ոսկերչութիւն, հացագործութիւն, ևն. : Կան նաեւ ջորեպաններ :

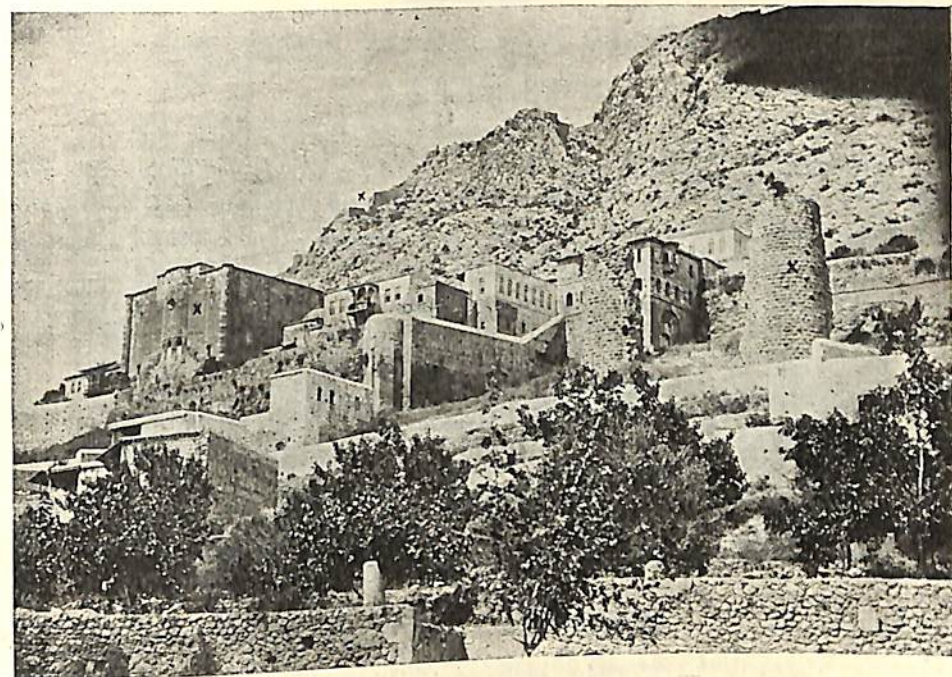
ԱՅԵՐԻՆԵՐ . — Սիսի մէջ կան 40ի չափ դէպքէն այրիացածներ, որոնց 12 հատը մօտակայ արկածեալ Չօղազ գիւղէն հոս եկած հաստատուած են դէպքէն յետոյ, կառավարական նպատակով շինուած խեղճուկ հիւղակներուն մէջ: Չօղազի մէջ Հայ չկայ հիմա:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵՒ . — Սիսի մէջ աշխատանոց բանալու ո՛չ կարելիութիւն կայ և ո՛չ ալ պէտք: Կարելիութիւն չկայ որովհետեւ կարօտ եղողները միայն 12 Չօղազցիներն են, և շրջականներն ալ ուրիշ այրի չկայ: Պէտք ալ չկայ որովհետեւ Սիսի մէջ գործ չի պակսիր, աշխատիլ ուզող այրիներուն համար: Ամառը դաշտային աշխատութիւններ կրնան գտնել և անկէ ետքն ալ բամպակ գգել, ինչ որ բացուելիք ու է գործէ նուազ չահաւոր չէ: Եւ արդէն, առանց ատոր ալ, Սիսի 800 տուն բաւական բարեկեցիկ Հայութիւնը, իրեն համար ծանր բեռ մը պէտք չէր նկատեր 10-12 այրիի հոգը: Եթէ, միայն Չօղազցի այրիներուն, քիչ թէ շատ քնակելի տնակներու շինութեան համար, մաս մըն ալ տեղացիներէ ձեռք բերուելու պայմանաւ, պզտիկ օգնութիւն մը ըլլայ, օգտակար է: Սակայն, առանց խիստ հսկողութեան մը, կը կասկածիմ որ բուն նպատակին գործածուի հոն զրկուելիք դուժար մը: Տարբեր խնդիր եթէ Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսը յօժարի ուղղակի իր հսկողութեան տակ մատակարարել գործածութիւնը:

Սիսի համայնապատկեր

ՆԱՍՐԱԳԻՐ . — Առիթ չունեցայ շատ մօտէն ու երկարօրէն չփութելու Սսեցիներու հետ: Բայց դիտեցի որ աղգային զգացումը իրենց զօրաւոր կողմը չէ դժբախտաբար այդ մասին յուսատու նշաններ հազիւ թէ կ'սկսին նշմարուիլ, դեռ աղօտ կերպով, նոր հասնող երիտասարդութեան մէջ: Սիսի Հայերը դէշ գաղափարը ունեցած են սպասելու որ, ուրիշ աղքատ վայրերու եղածին պէս, իրենց ալ դուրսէն օգնութիւն ըլլայ: Մինչդեռ ես կը կարծեմ որ, ընդհակառակը, իրենք զգալու էին՝ իրենցմէ անբաղդատելի կերպով աւելի կարօտ տեղերու օգնելու, կամ գէթ իրենց Կաթողիկոսարանին մայրավանքը աւելի պատկառելի վիճակի մը հասցնելու համար լուրջ ձեռնարկներ ու զոհողութիւններ ընելու պէտքը:

ՍԻՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԸ

(Ձախ կողմի շէնքը կարողիկոսացիքն են, եւ անոր բովիցները վանքին սենեակներն ու յարակից մասերը: Երբ Կիլիկեան մայրաքաղաքի եկուրիւն, աստղանիւթով ցոյց տուած պատերը միայն կը մնան, ինչպէս նաեւ Լեւոնի բերդին մնացորդները որոնք աւելի վերն են ու այս պատկերին մէջ չեն երեւար:)

գլուխ միջին հաշվով 7-8 ոսկի վճարած է: Այրուած ու թալանուած են նաև շըր-
ջակաները գտնուող ագարակի տուներ, որոնց առ նուազն 100 հատը Տէօրթ-
Եօլցիներուն կը պատկանէր ու ատոնց համար ու է հատուցում է եղած:

ՏՆՏԵՍ. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Տէօրթ-Եօլի ամէնէն գլխաւոր
գործն է նարնջենի մշակութիւնը: Տարեկան 30-40,000 ոսկի մօտ նարնջ
(քովի երկու գիւղերով միասին) կ'արտադրուի: Բնակչութեան հարիւրին 75ը
ատով կ'ապրի, և բաւական բարեկեցիկ վիճակ մը ունի: Երկրագործութիւնը
աննշան է, 10-12,000 զրշ.ի կը ծախուի արմտիքի տասանորդը: 250ի չափ
խանութ կայ գիւղին մէջ, որոնց մէկ մասը կը կազմեն կօշկակար, դերձակ և
այլ արհեստաւորներ:

Շերամարտածութիւնը, որ նախապէս բաւական տարածուած էր, հիմա փճա-
նալու վրայ է, որովհետեւ, աւելի շահաւէտ ըլլալուն համար, թթաստանները
քակելով նարնջենի անկելու ձեռնարկած են:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Հիմա Տէօրթ-Եօլի մէջ կան 70 այրիներ, մեծ մասը դէպ-
քէն յետոյ դուրսէն եկած հոս հաստատուած:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵՆ. — Տէօրթ-Եօլի մէջ ալ գործ բանալու հարկ չկայ, տար-
ւոյն մէջ 4-5 ամիս նարնջի գործը աշխատութիւն կը հայթայթէ բոլորին, և բա-
ւական լաւ վարձք կ'ստանան: Ուրիշ ատեն ալ դաշտային աշխատութիւններ
կրնան գտնուի: Նոյն իսկ այրիները ըսին ինծի որ անօթի չեն մնար, եթէ բնակե-
լու տեղ մը ունենան: Բնակելի տեղը խնդիր է դուրսէն, գլխաւորաբար Միսի-
սէն եկած այրիներուն համար: Նոյն իսկ բնակելի հիւղակները մէյ մէկ կերպով
իրենք շինելու կարող պիտի ըլլան, որովհետեւ, կլիման մեղմ է, և կը բաւէ
միայն պատապարուած ըլլալ անձրեւէն: Սակայն ափ մը հող չունին, և հողը
յարգի է այս կողմերը: Այս պայմաններուն մէջ, կը վախճամ թէ օր մը հարկադ-
րուն դարձնալ հեռանալու Տէօրթ-Եօլէն, ինչ որ փափաքելի չի պիտի ըլլար
բնաւ, քանի որ անպաշտպան այրիներու համար բարոյական առաւելութիւններ
կան ասանկ զուտ հայաբնակ տեղ մը հաստատուելու մէջ:

ԱՌԱՋԱՐԿ. — Ժիշտ ատոր համար, շատ օգտակար պիտի ըլլար 20-22
արտավար հող մը ձեռք բերելով գոնէ կէս կէս արտավար բաժնել 45ի չափ
գաղթական այրիներուն: Ասիկա 200 ոսկի կը կարօտի. սակայն, եթէ Այրիա-
խնամը 100-120 ոսկի տրամադրէ այդ նպատակին, կը յուսամ թէ տեղւոյն ազ-
գայինները պիտի կրնան այդքանով ձեռք բերել պէտք եղած գետինը: Լաւ կ'ըլ-
լայ անմիջապէս բանակցիլ այս մասին ու գրել նաև Ատանայի առաջնորդին,
որ թեմական այցելութեանը միջոցին կրնայ տեղւոյն վրայ թելադրանքներ ընել
ու դիւրացնել յաջողութիւնը:

Ե Օ Ձ Ե Ր Լ Ի

ԴԻՐԻՔ. — Տէօրթ Եօլէն 20 վայրկեան դէպի հարաւ, գրեթէ անոր մէկ
թաղը. ծառատանները իրարմէ գետակով մը կը զատուին:

ԲՆԱԿԵՈՒԹԻՒՆ. — 400 տուն որուն 300ը Հայ և 100ը Թուրք. Հայերէն
20 տունը Բողոքական են, 3-4 տուն ալ Յոյն կայ:

ԶԱՐԳԻ ՎՆԱՍՈՐ. — Բնակիչները Տէօրթ-Եօլ ապաստանած են, բայց տու-
ները այրուած են ամբողջովին կառավարութիւնը, իբր հատուցում, տուն գլուխ
վճարած է 6-9-14 ոսկի, երեք աստիճանի վրայ, տունին համեմատ:

ՏՆՏԵՍ. — Հոս ալ նարնջ է մեծագոյն բերքը, որուն արժէքը
հաշուած է Տէօրթ-Եօլի ընդհ. արտադուծին մէջ: Երկրագործութիւնը բաղդա-
տաբար Տէօրթ-Եօլէն աւելի է հոս, արմտիքի տասանորդը կը հասնի մինչեւ
40,000 զրշ.ի, բայց համեմատաբար Թուրքերը աւելի հետամուտ են երկրա-
գործութեան:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 6 այրի կայ:

Օ Ճ Ա Գ Լ Ը

ԴԻՐԻՔ. — Տէօրթ-Եօլէն մէկ քառորդ ժամ դէպի հիւսիս, Էօզէրլիի պէս
անոր մէկ թաղը գրեթէ: Ծառատանները իրարու միացած են բոլորովին:

ԲՆԱԿԵՈՒԹԻՒՆ. — 550 տուն, որուն 350ը Հայ (միայն Լուսաւորչական)
և մնացածը Թուրք. մէկ քանի տուն ալ Յոյն:

ԶԱՐԳԻ ՎՆԱՍՈՐ. — Էօզէրլիի պէս ասոնք ալ Տէօրթ-Եօլ ապաստանած
են և բոլոր տունները այրուած: Կառավարութեան հատուցումը, նոյնպէս
երեք աստիճանի վրայ է, տունին համեմատ, 6-9-14 ոսկի: Անձի կորուստը Էօ-
զէրլիէն աւելի եղած է հոս, որովհետեւ երկրագործութիւնը աւելի ըլլալուն,
զէրլիէն աւելի եղած է հոս, որովհետեւ սպաննուած են:

ՏՆՏԵՍ. — Մեծագոյն բերքը միշտ նարնջն է, Տէօրթ-Եօլի ընդհ.
արտադուծին մէջ հաշուած, բայց երկրագործութիւնը Էօզէրլիէն ալ աւելի է
հոս: Արմտիքի տասանորդը կը հասնի մինչեւ 120,000 զրշ.ի:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 46 այրիներ կան:

Յ Ա Ճ Ա Ռ Լ Ը

ՏԵՂՆԵՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Տէօրթ-Եօլէն 7 ժամ դէպի հիւսիսային արեւ-
մուտք, 100 տունի մօտ երկրագործ բնակիչներով, զուտ հայաբնակ գիւղ մըն
էր դէպքէն առաջ: Դէպքին, մէկ օր ընդդիմութիւն ընելէ յետոյ, այր, կին,
էր դէպքէն առաջ գիշերով փախուստ տուած են, և աներեւակայելի դժուա-
մանուկ, պառաւ գիշերով փախուստ տուած են, և աներեւակայելի դժուա-
րութիւններով, ճամբան յարձակումներու ալ ենթարկուելով ու դիմադրելով
Տէօրթ-Եօլ հասած են: Հոն հաստատուած են դէպքէն յետոյ, որովհետեւ իրենց
Տէօրթ-Եօլ հասած են: Հազիւ 10-12 ընտանիք վերադարձած է: Միւս-
գիւղն աւերակ է հիմա: Հազիւ 10-12 ընտանիք վերադարձած է: Երեւ-
նաբեր իրենց հողերը հերկելու և հունձքը վերցնելու համար կ'երթան ու կը
գառնան Տէօրթ Եօլ:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն մէկ այրի միայն կայ, որ Տէօրթ-Եօլի մէջ է, հոն-
տեղի այրիներուն թիւին մէջ հաշուուած:

ՆԱԽԱԳԻՐ . — Տէօրթ-Եօլի և անոր գրեթէ կից երկու զիւղերու Հայու-
թեան մէջ, հակառակ իրենց թրքախօսութեան, ազգային զգացումը բաւական
կենդանի է: Տէօրթ-Եօլցիները թէև ազատ չեն ներքին վէճերը վառ պահելու,
նոյն իսկ ի հարկին ստեղծելու, հայկական ցեղային ընդունակութենէն, սակայն
պէտք եղած ատենն ալ գիտեն բոլորով միմամանութեան օգտակար դադարաբա-
նի մը շուրջը և զայն առաջ մղել: Որոշ չափով *solidarité* կայ իրենց մէջ: Շահը
դիւրաւ ձեռք բերուող բոլոր երկիրներու մէջ եղածին պէս, հոս ալ, դժբախ-
տաբար, հակում մը կը նշմարուի դէպ ի գինեմուլութիւն և թղթախաղ: Ատիկա-
սպառնական սեւ ամպ մըն է ապագային համար, եթէ միջոցներ չի մտածուին
երիտասարդութիւնը դէպ ի լաւագոյն ու աղնուագոյն հաճոյքներ մղելու:

Գ

Օ Ս Մ Ա Ն Ի Է

Օ Ս Մ Ա Ն Ի Է

(առաջամասին վրայի տուները դեպքին ետքը վերաբերուած հայու տուներ են)

ԱՇԽԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՐԻՔ . — Առանց 18 ժամ դէպ ի արեւելք և
Տէօրթ-Եօլէն 6 ժամ դէպ ի հիւսիս, գաղտային վատաւորող զիւղ մըն է, հակա-
ռակ անոր որ Սանճագին կեդրոնն եղած է դէպքէն յետոյ, Պաղտատի երկա-
թուղիի գծին վրայ գտնուելուն համար:

ԲՆԱԿԱԶՈՒԹԻՒՆ . — 500 տուն, որուն 100ը Հայ և մնացածը թուրք:
Հայերուն մէջէն 20 տունը Բողաքական են: Դէպքէն առաջ 150 տունի
համար Հայ բնակչութիւնը դէպքին իջած է 30ի և դէպքէն յետոյ դուրսէն
եկածներով, այսօր դարձեալ 100ի հասած:

ՋԱՐԳԻ ՎՆԱՍԸ . — Հինգ հարիւր հոգիէ աւելի սպաննուած են, որոնց
մէջ կան նաեւ բաւական թիւով կիներ ու տղաքներ, որովհետեւ «կեղեցին»
ուր ապաստանած են շատեր՝ այրուած է մէջիներով: Տուններն ալ այրուած են:
Իբր հատուցում կառավարութեան կողմէ վճարուած է՝ 1էն մինչև 5 հոգիի հա-
մար, մէկ սենեակի հաշւով, 7 ոսկի. 5էն մինչև 9 հոգիի համար, 2 սենեակի
հաշւով 13 ոսկի. 9 հոգիէն վեր 18 ոսկի:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Հիմա Օսմանիէի մէջ կայ դէպքէն 31 այրի:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵՆ. — Գործ բանալու բնաւ կարելիութիւն չկայ, որովհետեւ, նախ ատանկ ձեռնարկ մը վարելու կարող տարրեր բացարձակօրէն կը պակսին: Պէտքն ալ այնքան զգալի չէ, որովհետեւ մեծ կարօտութիւն մը չի տիրեր: Երկաթուղիի գիծը բաւական կենդանութիւն բերած է (ամիսէ մը պաշտօնական բացումն ալ պիտի կատարուի) իր պաշտօնեաներով և գործաւորներով, և աշխատողները կարի և լուսացքի պէս գործերով կրնան ապրիլ: Քանի մը բացառապէս չքաւոր այրիներու մէկ մէկ կով առնելու համար պէտք եղած օգնութիւնը ընձեռնուեցաւ Այրիախնամէն:

ՆԱՍՐԱԳԻՐ. — Առհասարակ, այս մասին բացասական յատկանիշերէ ուրիշ բան չի նշմարեցի Օսմանիէի Հայութեան վրայ. այլասեւեռութիւն հասած է անկումը:

ՏՆՏԵՍ. — Երկրագործութեան կեդրոն է, բայց Հայերը խանութպան և արհեստաւոր են միայն:

Գ Ա Ր Ա Կ Է Տ Ի Կ

ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. — Օսմանիէի հիւսիսային կողմն է. 3 ժամ հեռու: Սոյն գիւղին մէջ 10ի չափ Հայ ընտանիքներ կը բնակին:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն միայն չորս այրի կայ հոն. անձամբ չայցելեցի որովհետեւ Հայերը Տէօրթ-Եօլ փախած էին այդ պահուն, զանազան տարաձայնութիւններէ վախճալով: Ասոնց այժմ կրնայ տրուիլ տեղը յարմար է այդ բանին:

Ե

Ճ Ի Հ Ա Ն (Նախկին Համիսիէ)

ԱՇԽԱՐՀ. ԳԻՐԻՐ. — Ատանայէն 9 ժամ դէպ ի արեւելք, Պաղտատի երկաթուղիին գծին վրայ, համանուն գետին եզերքը, Գաղային կեդրոնն է:

ՐՆԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ. — 2200 տուն. Հայերը 41 տուն են միայն, 3ը Բողոքական. դէպքէն առաջ Հայ բնակչութիւնը 50 տունէ աւելի եղած է:

ՋԱՐԳԻ ԱՆԵՍԸ. — Բացի հոս սպաննուած դրսեցիներէն, բնիկ ձիւնացի

100 հոգիի չափ զոհուած են դէպքին: Բոլոր Հայու տունները և եկեղեցին այժմ րուած են: Կառավարութիւնը, իբր հատուցում, տուն գլուխ 25 ոսկի տուած է հոս հաւասարապէս:

ՏՆՏԵՍ. — Երկրագործութեան և նախիրի մեծ կեդրոն է ձիւն, բայց Հայերը զլիսաւորաբար խանութպան և արհեստաւոր են:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 15 այրի կայ:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵՆ. — Հոս ալ պէտք ու կարելիութիւն չի կայ ասոնց գործ բանալու. գործ կրնան գտնել տեղւոյն վրայ. աշխատելու բացարձակ անկարողներուն միայն դրամական նպաստ կրնայ տրուիլ:

ՆԱՍՐԱԳԻՐ. — Հոսկէ հոնկէ հաւաքուած քանի մը տուն Հայեր որոշ նկարագիր ունեցող զանգուած մը չեն ներկայացներ արդէն: Գինեմօլութիւն և թղթախաղ շատ տարածուած է:

ԵԱՆԸԳ-ՏԵՅԻՐՄԷՆ

ՏԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Պաղչէի հիւսիսային արեւելեան կողմը, մէկ ժամ հեռու, իբր անոր մէկ թաղը, լեռնային դիրքի մէջ 30 տնուոր զուտ հայաբնակ գիւղ մըն է. ատաղձ ու փայտ ծախելով և քիչ մըն ալ հողագործութիւնով կ'ապրին: Դէպքին, տուները ամբողջ այրուած են, և կառավարութիւնը, տուն գլուխ միջին հաշուով 10-12 ոսկի հատուցում ըրած է:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 15 այրի կայ:

Այժ պահելու յարմարութիւն ունի գիւղը:

ՂԸԶԼԱՃ

ՏԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Պաղչէէն $1\frac{1}{2}$ ժամ դէպի արեւելք, լեռնային դիրքի մէջ 30 տնուոր թուրք գիւղ մը, ուր 6 տուն հայ կայ հիմա, երկրագործութեամբ ապրող Դէպքին, տուները այրուած են և տուն գլուխ 6-7 ոսկի հատուցում եղած է:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 3 այրի կայ:

Ը

ԼԱՓԱՃԼԸ

ԱՇԽԱՐՀ. ԴԻՐԲ. — Պաղչէէն 1 ժամ դէպի հիւսիսային արեւմուտք, անտառներով շրջապատուած, լեռնային դիրքով զուտ հայաբնակ գիւղ մը:

ԲՆԱԿՁՈՒԹԻՒՆ. — 120 տուն հայ-կուսաւորչական և միայն 1 տուն թուրք:

ՋԱՐԴԻ ԱՆԱՍԸ. — Դէպքի առաջին նշանին, դեռ գիւղին վրայ յարձակում իսկ չեղած, կիներն ու տղաքը գիւղին մէջ ձգելով, խուճապով փախած են, և այդ պատճառով 150 հոգիի չափ զոհ տուած: Տունները ամբողջ այրուած են. կառավարութիւնը, միջին հաշուով, տուն գլուխ 7-8 ոսկի հատուցում ըրած է. եկեղեցիին պատերը շինուած են և ճիշտ վրան գոցուելու ատեն, շինութիւնը արգիլուած է, ձէմալ պէյի օրով, Հասան-Պէյի եկեղեցիին փլցուած պահուն: Եթէ դեռ քիչ մը ատեն աւարտելու արտօնութիւն ձեռք չի բերուի, շինուած պատերն ալ պիտի փլչին անձրեւներէն:

ՏՆՏԵՍ. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Լափաճըցիներու մեծ մասը երկրագործ է և արտեր ունի շրջակաները. կան նաև բաւական թիւով ձիապանու-թիւն ընողներ:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Դէպքէն 70 այրի կայ հիմա:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵՒ. — Այժ պահելու շատ յարմար է այս գիւղը, և եթէ այրիներուն այժ տրուի, օգտակար կ'ըլլայ:

ՆԱՐԱԳԻՐ. — Խիստ նախնական բարքերով պարզամիտ ու անուս գիւղացիներ:

Թ

ԽԱՌՆԸ (ՀԱՐՈՒՆԻԷ)

ԱՇԽԱՐՀ. ԴԻՐԲ. — Լափաճըցի 3 ժամ դէպի հիւսիսային արեւմուտք, բարեբեր և ընդարձակ դաշտի մը առջև, բլրակներու կողերուն վրայ տարածուած գիւղ մը:

ԲՆԱԿՁՈՒԹԻՒՆ. — 230 տուն, որուն 30 թուրք և 170ը հայ: Հայերուն մէջէն 40 տունը Բողոքական են:

ՋԱՐԴԻ ԱՆԱՍԸ. — Ինքնապաշտպանութեան շատ աննշան փորձ մը միայն եղած է, և 188 հոգի ջարդուած են՝ որոնց 3ը կին: Տունները ամբողջովին այրուած են. կառավարութիւնը, միջին հաշուով տուն գլուխ 12 ոսկիի չափ հա-

ԶԱՐԳԻՐ ՎՆԱՍՐ. — Տոսները չեն այրուած, գրեզլի ուշ գառուեղ 10
այրերէն միայն երկուքը ողջ մնացած են, մին Այնթապ գանդեւելով, և միւսն
ալ մնում կարծուելով ու յետոյ առողջանալով: Անձամբ չայցելեցի հեռաւո-
րութեան պատճառով. այդ երկու այրերը տեսայ Հասան-Պէյլի մէջ, երբ Ա-
տանա կ'ուզէին երթալ տիրող բացարձակ անապահովութեան դէմ բողոքելու
համար: Մէկ տարիէ ի վեր իրենց տրուած նպաստի դրամներով (Տօքթ. Շէ-
նաժար: Մէկ տարիէ ի վեր իրենց տրուած նպաստ) գնուած կենդանիներէն 3
փրորտի ձեռքով բաժնուած պետական նպաստ)

կով, 2 եզ, 1 ձի և բաւական թուով այծեր գողցուած են իրենցմէ. դեռ վերջերս, շրջակայ գիւղացի Բիւրտեր արգիլած իրենց՝ արտերնին հերկել ու ցանել: Այս պարագաները անձամբ հաղորդեցի Ատանայի առաջնորդին, կուսակալութեան քով պէտք եղած բողոքը ընելու համար. տեղւոյն վրայ գանգատիլը ունէ օգուտ չունի, և վերջին անգամ գայմագամը բացէ ի բաց ըսած է թէ՝ իրենց համար խանգսանի մը հետ չի կրնար աւրուիլ (ակնարկութիւն հարստահարիչները պաշտպանող Հաճի Չափուշին):

ՏԵՏԵՍ.— Երկրագործ են. ուրիշ Հայ գիւղերէ բոլորովին հեռու, կղզիացած Ըլլաշին անտանելի կը դարձնէ իրենց դրութիւնը:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Դէպքէն 8 այրի կայ:

ՕԳՆԵԼՈՒ ԶԵԻՐ.— Եթէ ապահովութիւնը հաստատելու համար միջոցներ ձեռք չառնուին, որ և է օգնութիւն անիմաստ է արդէն:

ՆԿԱՐԱԿԻՐ.— Անհատներ միայն կան, ժողովուրդ չի կայ որ նկարագիր ունենայ:

ՔԻԻՐՏ-ՊԱՂՁԷ ԵՒ ԱՊԷՏԻՆ-ՓԱՇԱ-ՉԻՖԹԼԻԿ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Իսլահիէի սոյն երկու թրքական գիւղերուն մէջ, դէպքէն առաջ, 8-10 Հայ ընտանիքներ կային, Բիւրտ հողատէրերու մը շակութիւն (մըրապա) ընելով տարող: Առաջինին մէջ Հայ չէ մնացած հիմա: Երկրորդին մէջ դեռ կան 4-5 ընտանիք, խեղճ պալմաններու մէջ, հազիւ թէ չոր հացի մը համար աշխատող:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Դէպքէն 4 այրի կայ:

ԺԴ

ԽԱՍՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿ

Այս Դազայի գիւղերէն միայն մէկ հատին, Ֆատըւլլի մէջ դէպք պատահած է:

ՖԱՍԸԼԼԸ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Տէօրթ-Եօլէն 10 ժամ դէպի արեւելք, լեռնային դիրքի մէջ գիւղ մը: Բնակչութիւն՝ 80 տուն, որուն 20ը Հայերը կը կազմէին դէպքէն առաջ: Հիմա 10 տուն մնացած են և միւսները Տէօրթ-Եօլ գաղթած: Բայց, մնացողներուն տնտեսական դրութիւնը շատ գէշ է, ապահովութիւնն ալ կը պակսի այս կողմերը: Դէպքէն այրած է 7 տուն, որոնց փոխարէն 8300 դրուշ հատուցում եղած է: Հայերը երկրագործութիւն, այգեգործութիւն և կօշկակարութիւն կ'ընէին դէպքէն առաջ:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Դէպքէն 9 այրի կայ:

Ա Տ Ա Ն Ա Յ Ի Շ Ր Ջ Ա Ն Ա Կ

Տ Ա Ր Ս Ո Ն

ԱՇԽԱՐՀ. ԳԻՐԳ. — Ծանօթ է արդէն, Մերսին Ատանայի երկաթուղիի գծին վրայ գտնուելով:

ԲՆԱԼԱԶՈՒԹԻՒՆ. — Մերսինի Սանճագին կցուած սոյն գաղայի կիզրոնը ունի 5000 տունէ բաղկացած բնակչութիւն մը. Հայերը 600 տուն են, որուն 100ը Բողոքական և 30ը Կաթոլիկ:

ՋԱՐԳԻ ՎՆԱՍԸ. — Բաղաքին մէջ սպաննուած են 60 հոգիի չափ: Նիւթական շինար շատ մեծ եղած է. միայն 20-25 տուն ու եկեղեցին աղատուած են ու մնացածները ամբողջ աւարի տրուած ու հրդեհուած: Կառավարութիւնը, այլապէս տուններէն 300ին համար միջին հաշուով տուն գլուխ 30 ոսկիի չափ վճարած է: Մնացեալին համար, կամ տան տէրերը այդ միջոցին վախերնուն ցրուած ըլլալուն, և կամ ուրիշ պատճառներով, բան մը չէ վճարուած: Հայու խանութներն ալ աւարի տրուած են:

ՏՆՏԵՍ. ԾԱՆՈԹ. — Ամէն կերպով վաճառաչա՛ և բանուկ առուտուրով քաղաք մըն է. արտադրութիւններու շարքին վրայ առաջին տեղը կը զբաւէ բամպակը: Մանածի երկու գործարան կայ: Աշխատիլ ուղող այրի մը կրնայ ամէն առէն օրական միջին հաշուով 4-5 դրշ. շահիլ: Այդ պատճառաւ աւելորդ նկատուեցաւ բացուած գուլպայագործարանի ճիւղը, և Կիզը. Այրիախնամի որոշումով փակուեցաւ:

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Տարսոնի մէջ կայ դէպքէն 44 այրի, որոնց մէջ հազիւ 5-6 հատը աշխատելու անկարող են, և այդքանն ալ ճնշող բեռ մը չէ 600 տուն Հայութեան համար:

ՆԼԱՐԱԳԻՐ. — Ծայրայեղութեան մօտեցող ինքնասիրութիւն մը կը թուի յատկանշել Տարսոնցին, և դժուար է նոյն իսկ ժառի վրայ համբել ազգայիններ, որոնք ուզէին առանց չահախնդրութեան հետաքրքրուիլ ու է ազգային դործով:

Գ Օ Չ Օ Լ Ո Ւ Գ

ՏԵՂԵՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Տարսոնէն 8 ժամ դէպի հիւսիս գիւղ մը գուտ հայաբնակ, լեռնային դիրքի մէջ. դէպքէն առաջ 80 տուն, իսկ հիմա 50 (որուն 30ը Բողոքական): Դէպքին, ամբողջ տունները և բողոքական եկեղեցին այրուած են, միայն լուսաւորչական եկեղեցին աղատուած է: Կառավարութիւնը տուն գլուխ 11 ոսկի վճարած է: Միայն 20 այր կրցած են աղատիլ ջարդէն: Խնայուելու խոստումներէն խաբուելով անձնատուր եղած են: Այլապէս, եթէ ինքնապաշտպանութիւն փորձէին, խիստ հաւանօրէն պիտի ազատէին: Գլխաւորաբար հողագործութիւնով և անասնաբուծութիւնով կ'ապրին:

Դէպքին պահուն 10-12 տարեկան մանչերը հիմակ սկսած են կամոց կամոց հասնիլ ու ընտանիքի նայիլ: Բայց աղքատութիւնը դեռ շատ զգալի է:

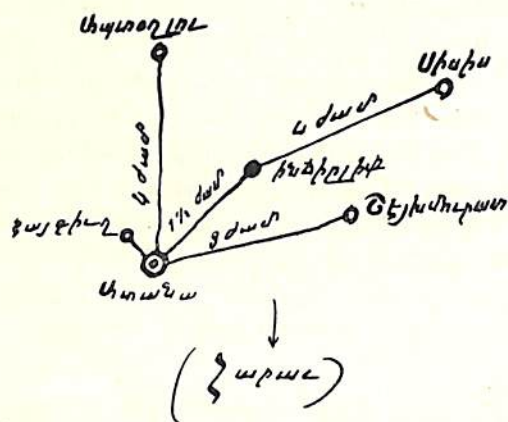
ԱՅՐԻՆԵՐ. — Գօզօլուգի մէջ կայ դէպքէն 18 այրի, որոնց զրեթէ ամէնքն ալ կ'աշխատին (ամբան մի քանի ամիսներէն դուրս՝ երբ դաշտային աշխատութիւնով զբաղած են) Այրիախնամէն զրկուած 6 գուլպայի մեքենաներուն վրայ, ստանալով օրական 10էն 12 մէթայիկ:

Մ Ե Ր Ս Ի Ն

ԱՅՐԻՆԵՐ. — Տարսոնէն և Գօզօլուգէն զատ Մերսինի Սանճագին մէջ Թէօմրիւք Թրքաբնակ գիւղը (Մերսինէն 6 ժամ դէպի հարաւ. արեւմուտք) բնակող 12 տուն Հայ մշակներ տրկածուած են դէպքին: 13 այր սպաննուած է հոն և անոնց 12 այրիները Մերսին հաստատուած են հիմա, որով Թէօմրիւքի մէջ Հայ ընտանիք չէ մնացած:

ԺԸ

ԱՏԱՆԱ
(Գիւղերը)

ԱՇԽԱՐՀ. ԳԻՐԴ.— Այս բոլոր գիւղերը Ատանայի ընդարձակ դաշտին (Չուգուր-Օվա) մէջ են և բնակիչները երկրագործութեամբ կ'ըբաղին:

ԱՊՏՕՂԼՈՒ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Դէպքէն առաջ 100ի մօտ Հայ տուն կար: Դէպքին ամէնքն ալ այրուած և հիմա հաղիւ 30 տուն մնացած է. 20 տունի չափ ալ Թուրք կայ: Կառավարութիւնը միայն 250 ոսկի հատուցում ըրած է այդ գիւղին: Հայերը, իրենց դրացիներուն խոստումներէն խաբուելով անձնատուր եղած ու ջարդուած են: Երկրագործ են. կիներու համար ալ տարին 7-8 ամիս աշխատութիւն կայ:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Տեղւոյն վրայ 33 հատ կայ, մնացածները ցրուած են ասդին անդին, իսկ ունեւորները կարգուած:

ԻՆՃԻՐԼԻԿ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Դէպքէն առաջ 80 տունի մօտ Հայ կար: Հիմա 30 տուն են, իսկ Թուրքերը 60: Ամբողջ տունները այրուած են և 200 ոսկի հատուցում եղած է համագումար: Այս գիւղին բնակչութեան մեծ մասը ձմեռը Ատանա կուգայ և գարնան, դաշտային աշխատութիւնները սկսելուն, նորէն գիւղ կ'երթայ: Այս պատճառաւ, աշխատող այրիները ձմեռն ալ Ատանայի մէջ գործ կրնան դանել. ձմեռը Ատանա եկողները մասնաւորաբար Հայերն են ու այս սովորութիւնը դէպքէն ետքը ընդհանրացած է:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Դէպքէն 36 այրի կայ. հոս ալ ունեւորները կարգուած են:

ՄԻՍԻՍ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Նահիէի կեդրոն մըն է, Պաղտատի երկաթուղին գծին վրայ: Դէպքէն առաջ 80 տուն Հայութենէն հիմա հաղիւ 10 տուն մնացած է, այրիները ցրուած են Ատանա, Տէօրթ-Եօլ և այլուր: Միսիսի ջարդը ծանօթ է իբրեւ ամենէն ահաւորներէն մէկը:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Տեղւոյն վրայ 9 այրի կայ հիմա:

ՇԷՅԽ ՄՈՒՐԱՏ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— 60 տունի չափ հայաբնակ գիւղ մը. դէպքի առաջին օրերուն հերոսական ինքնապաշտպանութիւն մը ըրած և յետոյ գիւղեւանց Ատանա փախած են: Երկրագործութեամբ կ'ըբաղին: Տունները այրուած են. կառավարութեան կողմէ 6-7 ոսկի հատուցում եղած է տուն գլուխ:

ԱՅՐԻՆԵՐ.— Տեղւոյն վրայ 8 այրի կայ:

ՀԱՅ ԳԻՒՂ

Ատանայի մէկ թաղն է. հաղիւ 20 վայրկեան հեռու և այրիները սրձահագործուած են Ատանայի ցանկին մէջ:

Ա Տ Ա Ն Ա
(ֆաղաֆը)

ԸՆԴՀ. ԱՆՆԱՐԿ.— Ատանայի իր շուրջի բերրի դաշտով, բամպակի և արմատիքի մեծաքանակ արտադրումով, մանարաններով ու բանուկ տառապանքով ծանօթ է արդեն, իբր փոքր Ասիոյ ամենէն վաճառաշահ կեդրոններէն մէկը: Հետեւաբար, աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ անոր աշխարհագրական դիրքին ու տնտեսական բարգաւաճ, և հետզհետէ բարգաւաճելու տրամադիր վիճակին վրայ: Պաղատալի մեծ գծին իր մէջէն անցնելը վերջին տարիներս ա՛լ աւելի չեղած է Ատանայի տնտեսական կարեւորութիւնը:

Տարակոյս չկայ թէ, առանց 1909ի անմոռանալի աղէտին, բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար այսօր Ատանայի վիճակը: Տարակոյս չկայ նաեւ որ այդ լայնատարած աղէտէն ուղղակի և անաւոր կերպով տուժող տարրը եղած է Հայու-թիւնը: Բայց պիտի ուզէի որ մանաւանդ մեր Թուրք հայրենակիցները կարենային բնութիւն թէ՛ այդ աղէտին հետեւանքները շատ չարաչառ կերպով ազդած են, ու չէին կրնար չազդել, երկրին,՝ պետութեան թէ՛ նիւթական և թէ՛ մանաւանդ բարոյական կոյտութեան վրայ: Այս ճշմարտութիւնը եթէ լաւ ըմբռնուէր, ամենէն աղդու և ամենէն փրկարար դասը կ'ըլլար Օսմանյութեան ապագային համար:

ԲՆԱԿԱՅԻՒԹԻՒՆ.— Ատանայի ընդհանուր բնակչութիւնը կը հաշուի 80,000 հոգի, որուն 20,000ը Հայ: Հայերուն մէջէն 1000ը Բողոքական են և 500ը Կաթոլիկ: Հայերէն և Յոյներէն զատ, իբր Քրիստոնեայ տարր կան նաեւ 500 հոգիի չափ Քիլտանի-Կաթոլիկ, 400ի չափ Հին-Սիւրեանի և 300ի չափ ալ Սիւրեանի-Կաթոլիկներ:

ՋԱՐԳԻ ՎՆԱՍՐ.— Անձի կորուստին ցաւազինօրէն պերճախօս թիւերը, Ատանայի մասին, այնքան ծանօթ են որ աւելորդ է վերջուէն: Հայերու Քիլտանիներու և Սիւրեանիներու տուններուն 213ը այրուած է դէպքին: Կառավարութեան կողմէ եղած հատուցումին միջինը տուն գլուխ 45 ոսկին չանցնիր, հակառակ անոր որ այրող տուններուն մեծ մասին արժէքը 200էն վեր է:

ԱՅՐԻՆԵՐԸ.— Դէպքէն ետքը Ատանա եկած հաստատուածներն ալ միասին հաշուելով՝ Ատանայի մէջ դէպքէն արկածեալ այրիներուն ներկայ թիւն է.

392	Հայ-Լուսաւորչական
33	Հայ-Կաթոլիկ
35	Բողոքական
57	Հին-Սիւրեանի (Օրթոտքս)
34	Քիլտանի-Կաթոլիկ
14	Սիւրեանի-Կաթոլիկ

Գումար 565՝ որոնցմէ 160ի չափը աշխատելու անկարող:

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑՆԵՐ.— Ատանայի մէջ երբէք գործ չի պակսիր, աշխատիլ ուղող այրիներուն համար, քանի մը մեծ գործարաններ կան կտաւի և մանածի, որոնք չարունակ գործաւորունի պէտք ունին, և կը վճարեն օրական 5էն 7 դրչ: Բացի ատկէ կայ բամպակը խողակէն հանելու գործը, որով այրի մը տունը նստած բանելով կրնայ օրական 4-5 դրչ. չահիլ: Հետեւաբար պարզ է թէ, ասոնցմէ նուազ օրականով աշխատող չի գտնուիր նոր բացուելիք ու է գործի, և այս օրականներով ալ, նոր եղածներէն տարբեր ձեւով՝ գործ մը չի յաջողիր, կամ շատ դժուար կը յաջողի: Այս պատճառով յաջողութիւն չէ գտած դէպքէն յետոյ բացուած պետական աշխատանոցը, որ փակուած է հիմա:

ԱՅՐԻԱՆՆԱՄԻ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ.— 1911 մարտին Այրիախնամի կողմէ բացուած դերձակատունը տարելը շանին մէջ 20-30-50 և պահ մը մինչեւ 75 այրի աշխատեցնելէ յետոյ, վերջերս կեդրոնի հաւանութիւնով ծախքերու խնայողութեան համար գործաւորութիւններուն թիւը զեղջուցաւ 30ի: Դերձակատան բուն նպատակն է անշուշտ կարուծել սորվելու յարմարութիւն ունեցող այրիներուն, աստիճանաբար, մնայուն և շահաւետ արհեստ մը սորվեցնել, նկատելով որ Ատանայի պէս կեդրոնի մը մէջ դերձակութիւնը շահաբեր կրնայ ըլլալ միշտ: Այլապէս անիմաստ պիտի ըլլար անպատճառ նոր գործ մը բանալ տեղ մը ուր գործ չի պակսիր արդէն: Եւ Այրիախնամի պարտականութիւնն է այրիներուն գործ ճարել, տեղական պայմաններուն համաձայն, միայն այն տեղերը ուր անոնք աշխատութիւն մը չեն կրնար գտնել ապրուստ ճարելու համար ինչպէս Հաճըն: Ատանայի դերձակատան կարուհին (Պոսէն դրկուած) գործաւորութիւններէն 12 հատին համար կարուծելի դասընթացք մը հիմնած է, ուր անոնք տեսական մասն ալ կը սորվին, գործնականը շարունակելով միեւնոյն ատեն, ստացուած յանձնարարութիւններու պատրաստութիւնով: Երբ ասոնք դասընթացքը աւարտեն (ամիսէ մը) նորեք պիտի յաջորդեն անոնց, և Ատանայի մէջ աշխատանոցին գոյութիւնը ասով կ'արդարանայ անա:

ՆԱՐԱԳԻՐ.— Երբ Ատանայի Հայութեան տնտեսական գոհացուցիչ վիճակին գոյացուցած արտաքին վարագոյրը վեր առնենք, քիչ մը խորը դիտելու համար, յուսահատական ըլլալու չափ տխուր է պատկերը. զինեմուրութիւն, սեռային անբարոյականութիւն և խողամուրութիւն, — անաւասիկ այն երեք գլխաւոր գահավէժները որոնց վրայէն կը սուրայ Ատանայի Հայութիւնը (հարկ կայ կրկնելու որ անհատները չեն որ կրնան խնդրոյ առարկայ ըլլալ այս դատումներուն մէջ այլ մեծամասնութիւնը) և մանաւանդ, աւելի ցաւալի է ըսել, երիտասարդութիւնը, դէպի կատարեալ ալլասեռում: Ո՛չ մէկ ընթերցարան, ո՛չ մէկ լսարան, ո՛չ մէկ բացօթեայ ու առողջապահական հաճոյքի (sport) ընկերակցութիւն այդ 20,000 հոգիէ բաղկացեալ հոծ հայութեան մէջ: Այս տողերէն ետքը հարկ չի մնար խօսելու նկարագրի ուրիշ գծերուն վրայ՝ որոնք ինքնին երեւան կուգան արդէն, իրերու ճակատագրային բնականութիւնով:

Ա Մ Փ Ո Փ Ո Ւ Մ
Ա Յ Ր Ի Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Թ Ի Ի Ը

Հաճրն և իւր գիւղերը	560
Սիւս, Ղարս և Նիւրբէթ	45
Տէօրթ Եօլ և իր երկու գիւղերը	122
Օսմանիէ և շուրջը	35
Ճիհան	15
Հասան Պէյլի	166
Պաղչէ և գիւղերը	83
Լափաճլը	70
Խառնը և գիւղերը	126
Քիչնէզ, Քէլլէր, Էյինթիլի	49
Իսլահիէի շրջանակ	12
Ֆասըլը (Խասա)	9
Տարսոն և Գօղօլուք	62
Ատանայի գիւղեր	86
Մերսին	12
Ատանա	565

Ատանայի վիլայէթին այրիներուն գումարը 2017
Նախորդ տեղեկագիրներու համաձայն Հալէպի վիլայէթի
այրիներուն թիւը 495 2512 որ է

Հալէպի և Ատանայի վիլայէթներուն դէպքի այրիներուն ընդհ. գումարը :

Ինչպէս ծանօթ է Սիւէտիոյ գիւղերուն, Քէսապի և Անտիօքի այրինե-
րուն գործ տալու համար 3000 ոսկի գումար գումար մը ձեռք բերուեցաւ կառա-
վարութենէն, որով այլեւս անոնք Այրիախնամի յանձնուած տարեկան պետա-
կան նպաստէն օգտուելու պէտք չունին: Այրիներու սոյն ընդհանուր գումարէն՝
2512էն՝ զեղչելով ուրեմն յիշեալ շրջանակին 113 այրիները, տարեկան նպաս-
տէն բաժին ունեցողները կը մնան 2399: Ասոնցմէ պէտք է զեղչել նաև կարօտ
չեղողները—թէեւ խիստ սակաւաթիւ, — որոնց թիւը ճշդուած է վիճակագրու-
թիւններուն մէջ, ինչպէս ճշդուած են աշխատելու անկարողները:

Սոյն երկու վիլայէթներէն դուրս ալ այրիներ կան անշուշտ դէպքէն ալ դ-
պիսի երկու տեղերէն ցանկեր ղրկուած են ինձի ցտրդ՝

Կիւրին 27 այրի

Կէմէրկ 43 »

Գումար 70 այրի

Ծանօթ. — Միշտ այրի նկատուած են այն կիները որոնց այրերը նախա-
պէս մեռած էին, սակայն դէպքին մէջ կորսնցուցած են իրենց պաշտպանը.
նոյնպէս այրի նկատուած են իրենց նեցուկը կորսնցուցած հասուն սղջիկները:

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ. — Գտնուածներէն դուրս նոր աշխատանոց չի բանալ,

գլխաւորապէս պէտք եղած ձեռներէցութիւնով զանոնք վարելու կարող տար-
րերու չգոյութեան պատճառաւ:

2. Գօղօլուքի աշխատանոցը փակել, երբ այժի բաշխում ըլլայ հոն:

3. 100էն մինչև 150 ոսկի տրամադրել Տէօրթ-Եօլի մէջ դուրսէն գաղ-
թած ու բնակարանէ գուրկ այրիներու գետին յատկացնելու համար:

4. Շերամի հունտ ղրկել Զէյթունի, Հասան Պէյլիի շրջանակին, Պաղչէի և
Խասայի այրիներուն, հոգ տանելով որ հունտերը իրենց յանձնուին զոնէ յուն-
վարին սկիզբը:

5. Հասան-Պէյլիի, Պաղչէի և Խառնըի շրջանակին մէջ գիւղատնտեսական
ծանօթութիւններ մտցնելու համար միջոցներ ձեռք առնել:

6. Դրամական նպաստի բաշխումին վերջ տալ, և ստիպողական պարա-
դային զայն սահմանափակել, ծերերու կամ մարմնական թերութեան պատճա-
ռաւ որ և է աշխատանքի բացարձակ անկարողներու միայն յատկացնելով:

7. Պաշտօնապէս Քաղ. Ժողովին դիմելով խնդրել որ Իսլահիէի և Խա-
սայի գաղաներուն մէջ տիրող անպահովութեանը դարման տանելու համար
լուրջ ձեռնարկներ ըլլան կառավարութեան մօտ:

Նոյն ժողովէն խնդրել նաև որ Լափաճլի, Խառնըի և Քէլլէրի կիսաւարտ
եկեղեցիներուն շինուելու արտօնութիւնը ձեռք բերելու համար հարկ եղած
տողու դիմումները ըլլան, քանի որ անոնց շինութեան մէջ Հասան Պէյլիի հա-
մար երեւակայուած անպատեհութիւններն ալ չկան, և այն ատեն առժամաբար
դադրեցուցուած են շինութիւնները:

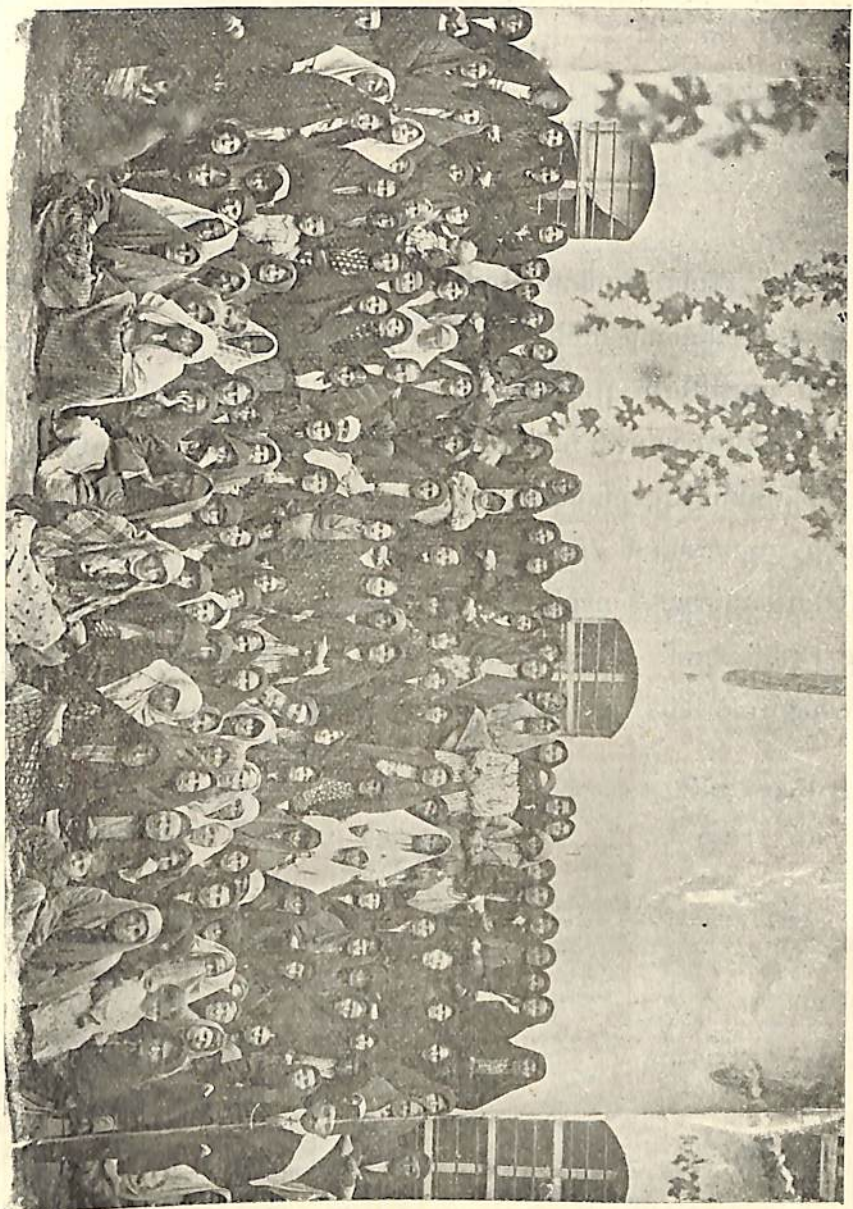
8. Կեդր. Վարչութեան միջոցաւ անգամ մը ևս խնդրել Մաքսային իշ-
խանութենէն որ Հաճրնի գուլպայագործարանին համար գալիք ապրանքները
մաքսէ զերծ մնան, յիշեցնելով մասնաւորապէս որ նոյն տեղի մանուսայագոր-
ծարանին համար այս թոյլտուութիւնը եղած է արդէն, և մեր աշխատանոցին
ոչ նպատակը տարբեր է և ո՛չ ալ դրամագլուխի աղբիւրը, — երկուքն ալ պե-
տական նպատակով հաստատուած ըլլալով: (*)

Կ. Պոլիս, 30 Մարտ 1912

ՔԳԳԻչ-պատուիրակ

Ժ. ՍԱՅԱՊԱՆԵԱՆ

(*) Ծանօթ. — Սոյն առաջարկներէն, միայն Տէօրթ-Եօլի մէջ գետին գնելու առաջար-
կը դեռ կը մնայ յանձնաժողովի սեղանին վրայ: Միւսները ընդունուած են:

Մարտի 1895ի դպրիկն դիռ. մնացած պրիմիտուս խմբանկարը

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կեդր. Պատ. Յանձնաժողովին հրահանգին համաձայն տեղ-
ւոյն վրայ անձամբ ֆննելով պատրաստուած եւ յանձնաժողովին
դրկուած այրիներու լիակատար ցանկերէն (որոնց մէջ նշանակուած
են իւրաքանչիւր այրիի անունը, էրկան անունը, մականունը, տա-
րիքը, ծննդավայրը, բնակավայրը, առողջական վիճակը, նիւթական
վիճակը, պատշապան ունենալը կամ չունենալը, դաւանանքը,
սպաննուածները, որքերու քանակը եւ որակը, եւ որոնց ա-
մէնք զանազան յարանուանութեանց հոգեւոր պէտերուն կողմէ
վաւերացուած են) կը փաղեմ հետեւեալ ամփոփումը:

31 Մարտ 1942

Քննիչ-պատուիրակ
Ժ. ՍԱՅԱՊԱՆԻԱՆ

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՆԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳ

Այրիներ			Ատոնցմէ	Այրիներու Բով զտնուած խնամքի կարօտ որքեր		
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աշխատելու անկարողները	Մանչ	Աղջիկ	
ԳԼԸԸԳ - ԽԱՆ						
Հ. Լուս .	11	4	15	3	22	13
Հ. Բողք .	1	—	1	—	1	3
Հ. Կաթլ .	—	1	1	—	1	1
Ք Է Պ Ո Ւ Ս Ի						
Հ. Լուս .	1	10	11	1	9	6
Հ. Բողք .	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ .	—	—	—	—	—	—
Վ Ա Գ Ը Յ						
Հ. Լուս .	2	9	11	3	8	3
Հ. Բողք .	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ .	—	—	—	—	—	—
Պ Ի Թ Ի Ա Ս						
Հ. Լուս .	3	6	9	4	7	8
Հ. Բողք .	1	7	8	7	5	4
Հ. Կաթլ .	—	—	—	—	—	—
ՀԱՃԻ - ՀԱՊԻՊԼԻ						
Հ. Լուս .	8	32	40	11	60	38
Հ. Բողք .	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ .	—	—	—	—	—	—

Այրիներ			Ասոնցմէ		Այրիներու քանակը գտնուած խնամքի կարօտ որբեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աշխատելու անկարողները	Մանչ	Աղջիկ	
ԽՆՏԻՐ - ՊԷՅ						
Հ. Լուս.	5	18	23	12	14	13
Հ. Բողք.	—	1	1	—	2	2
Հ. Կաթիլ.	2	5	7	—	11	9
Ե Օ Ղ Ո Ւ Ն Օ Լ Ո Ւ Պ						
Հ. Լուս.	27	20	47	14	34	32
Հ. Բղք.	1	2	3	—	2	1
Հ. Կաթիլ.	2	—	2	1	2	2
Ք Է Ս Ա Պ						
Հ. Լուս.	27	27	54	19	50	31
Հ. Բղք.	10	12	22	6	12	11
Հ. Կաթիլ.	2	4	6	—	4	5
Գ Ա Ր Ա Տ Ո Ւ Ր Ա Ն (Բեհապ)						
Հ. Լուս.	4	8	12	3	13	12
Հ. Բղք.	1	1	2	2	2	2
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—
Ա Ն Տ Ի Ո Ք						
Հ. Լուս.	48	22	70	25	—	40
Հ. Բղք.	3	—	3	1	5	2
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—
Պ Է Յ Լ Ա Ն						
Հ. Լուս.	18	30	48	11	41	33
Հ. Բղք.	—	4	4	—	1	3
Հ. Կաթիլ.	—	3	3	—	1	3
Ք Ի Լ Ի Ս						
Հ. Լուս.	9	—	9	3	5	7
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—

Այրիներ			Ասոնցմէ		Այրիներու քանակը գտնուած խնամքի կարօտ որբեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աշխատելու անկարողները	Մանչ	Աղջիկ	
Ա Յ Ն Թ Ա Պ						
Հ. Լուս.	23	—	23	2	10	10
Հ. Բղք.	2	—	2	—	4	4
Հ. Կաթիլ.	1	—	1	—	1	2
Մ Ա Ր Ա Շ						
Հ. Լուս.	97	—	97	41	160	125
Հ. Բղք.	27	—	27	9	42	17
Հ. Կաթիլ.	24	—	24	8	35	14
ՄԱՐԱՇԻ 28 ԳԻՒՂԵՐԸ						
Հ. Լուս.	48	—	48	22	65	48
Հ. Բղք.	4	—	4	1	9	6
Հ. Կաթիլ.	1	—	1	—	2	2
Ջ Է Յ Թ Ո Ւ Ն						
Հ. Լուս.	19	—	19	6	16	11
Հ. Բղք.	2	—	2	—	—	1
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—
ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՄԽԱԼԸ, ԽԱՐԱՂԱՃ, ՇԱՏԱԼԱԽ, ՂԱԼԱՃԸ ԳԻՒՂԵՐԸ						
Հ. Լուս.	3	1	4	3	4	3
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—
ԿՈԿԻՍՈՆԻ ԳԻՒՂԵՐ						
Հ. Լուս.	44	—	44	5	17	21
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթիլ.	—	—	—	—	—	—

Այրիներ			Ասոնցմէ		Այրիներու Բով զօնուած խնամքի կարօս որքեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աւստելու անկարողները		Մանչ	Աղջիկ
Ե Ա Ր Բ Ո Ի 2						
Հ. Լուս.	4	—	4	1	2	5
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Ա Լ Պ Ի Ս Տ Ա Ն						
Հ. Լուս.	3	—	3	1	5	—
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Ա Մ Փ Ո՞Փ Ո Ի Մ						
Հալեպի վիլայեթին ղեպքին այրիները(*)						
Հ. Լուս.	411	Որքերու գումար				
Հ. Բղք.	52	Մանչ Աղջիկ				
Հ. Կաթլ.	32	684 553				
Գումար	495					

(*) Միայն Գըրըք խանի, Սուէտիսի գիւղերուն, Քէսապի շրջանակին, Անտիոքի եւ Պէյլանի բնական այրիներն ալ ցուցակագրուած են — Որովհետեւ հալեպի մէջ գանձուած էրք հազար ոսկին անխտրաբար բոլոր կարօտ այրիներու համար է — իսկ անկէ անդին միայն գէպքի այրիները՝ քանի որ այրիախնամին պարտականութիւնը այս ղերջիններուն միայն խնամք տանիլ է:

Այրիներ			Ասոնցմէ		Այրիներու Բով զօնուած խամբի կարօս որքեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աւստելու անկարողները		Մանչ	Աղջիկ
Ա.ՏԱ.ՆԱՅԻ ՆԱՀԱ.ՆԳ.						
ՀԱՃԸՆԻ ՇԱՐ ՏԷՐԷ, ՎԱՀԿԱՅ, ԹՈՒՄԼՈՒ ԵՒ ԵԷՐԷ ՊԱԳԱՆ ԳԻՒՂԵՐԸ						
Հ. Լուս.	18	—	18	4	20	17
Հ. Բղք.	4	—	4	—	3	2
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Հ Ա Ճ Ը Ն						
Հ. Լուս.	493	—	493	181	385	244
Հ. Բղք.	20	—	20	7	17	14
Հ. Կաթլ.	25	—	25	12	29	10
Ս Ի Ս						
Հ. Լուս.	40	43	83	9	98	77
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
ՂԱՐՍ-ՊԱԶԱՐ						
Հ. Լուս.	3	—	3	—	7	—
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Ն Ի Ի Ր Բ Է Դ						
Հ. Լուս.	2	7	9	1	10	8
ՏԷՐԹ-ԵՕԼ, ԷՕԶԷՐԼԻԻ						
Հ. Լուս.	76	—	76	19	92	54
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Օ Ճ Ա Գ Լ Ը (Skorp Եօլ)						
Հ. Լուս.	46	—	46	6	63	59
Հ. Բղք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթլ.	—	—	—	—	—	—

Այրիներ			Ասոցմէ		Այրիներու Բով գտնուած խնամքի կարօտ որբեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աւստիւն	անկարողները	Մանչ	Աղջիկ
ՕՍՄԱՆԻԻ						
Հ. Լուս.	22	—	22	5	21	22
Հ. Բողք.	9	—	9	2	6	8
Հ. Կաթ.	—	—	—	—	—	—
Գ Ս Ր Ա Կ Է Տ Ի Կ						
Հ. Լուս.	4	—	4	1	11	7
Հ. Բողք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթ.	—	—	—	—	—	—
Ճ Ի Հ Ա Ն						
Հ. Լուս.	15	—	15	6	13	8
Հ. Բողք.	—	—	—	—	—	—
Հ. Կաթ.	—	—	—	—	—	—
ՀԱՍՍՆ ՊԵՅԼԻ						
Հ. Լուս.	137	—	137	50	174	120
Հ. Բողք.	29	—	29	5	40	33
Հ. Կաթ.	—	—	—	—	—	—
ՊԱՂՇԷ						
Հ. Լուս.	64	—	64	9	79	51
Հ. Բողք.	1	—	1	—	—	1
ԵԱՆԸԳ-ՏԷՅԻՐՄԷՆ, ՂԸՁԼԱՃ (Պաղի)						
Հ. Լուս.	18	—	18	3	22	12
ԼԱՓԱՃԸԼԸ						
Հ. Լուս.	69	—	69	17	89	58
Հ. Բողք.	1	—	1	—	—	1

Այրիներ			Ասոցմէ		Այրիներու Բով գտնուած խնամքի կարօտ որբեր	
Դէպքէն	Բնական	Գումար	Աւստիւն	անկարողները	Մանչ	Աղջիկ
Խ Ա Ռ Ն Ը						
Հ. Լուս.	78	—	78	23	100	70
Հ. Բողք.	27	—	27	3	53	33
ԿԷՕԲ ՉԱՅԻՐ (Խառնը)						
Հ. Լուս.	11	—	11	3	17	9
ԳՕՅԱԳ (Խառնը)						
Հ. Լուս.	10	—	10	3	21	11
ՔԻՇՆԷՁ (Խառնը)						
Հ. Լուս.	18	—	18	4	27	14
ՔԷԼԼԷՐ, ԳՈՒՇՃՈՒ (Խառնի)						
Հ. Լուս.	11	—	11	4	11	10
Հ. Բողք.	1	—	1	—	2	1
ԷՅՆԹԻԼԼԻ (Խառնի)						
Հ. Լուս.	19	—	19	5	26	16
ՔԻԻՆԷՍԼԷՐ (Խառնի)						
Հ. Լուս.	8	—	8	3	13	5
ՔԻԻՐՏ-ՊԱՂՁԷ ԵՒ ԱՊԷՏԻՆ-ՓԱՇԱ-ՉԻՖԹԼԻԿ (Խառնի)						
Հ. Լուս.	4	—	4	4	9	7
ԽԱՍՍՍՅԻ ՖԱՍԸԼԸ ԳԻԻՂ						
Հ. Լուս.	9	—	9	2	18	8

Ֆ.Յ.Ի.Ն.Ե.Ն.		Ս.Ս.Ն.Ն.Ն.Ն.		Ս.Յ.Ի.Ն.Ե.Ն.Ե.Ն. Բոլ զանազան խնամքի կարգի որքան	
Դեպքերն Բնական Գումար Անհատներու անկարողները		Մանչ		Աղջիկ	
Տ Ա Ր Ս Ո Ն , Գ Օ Զ Լ Ո Ւ Գ					
Հ. Լուս. 43	—	43	15	34	36
Հ. Բող. 16	—	16	1	9	10
Հ. Կաթ. 3	—	3	2	4	5
ՄԵՐՍԻՆ (Թեօմիսի ալիներ)					
Հ. Լուս. 12	—	12	6	11	5
ԱՊՏՕՂԼՈՒ					
Հ. Լուս. 33	—	33	12	32	23
ԻՆՃԻՐԼԻԿ					
Հ. Լուս. 36	—	36	7	47	25
Մ Ի Ս Ի Ս					
Հ. Լուս. 9	—	9	5	9	5
ՇԷՅԽ-ՄՈՒՐՍ					
Հ. Լուս. 8	—	8	—	—	—
Ա Տ Ա Ն Ա					
Հ. Լուս. 392	—	392	57	331	416
Հ. Բող. 35	—	35	8	38	52
Հ. Կաթ. 33	—	33	18	21	21
Բիւս. » 34	—	34	13	35	25
Սիւր. Գամ. 57	—	57	34	33	37
» Կթ. 14	—	14	9	13	10

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳԻՏԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳԻՏԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԳԻՏԱՆԻ ԿԵՆՏՐԱԼ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ա Մ Փ Ո Փ Ո Ւ Մ

ԴԵՊՔԻ ԱՅՐԻՆԵՐ

	Հ. Լուս.	Հ. Բող.	Հ. Կթ.	Գիս. Կթ.	Ա. Բսմ.	Ա. Կթ.
Առանցիկ վիճակի	1708	143	61	34	57	14
Հալեպի վիճակի (էջ 90)	411	52	32	—	—	—
	2119	195	93	34	57	14 = 2512

ԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՔՈՎ, ՄՆԱՅԱԾ ՈՐԲԵՐ

Առանցիկ վիճակի	2092	1551
Հալեպի վիճակի (էջ 90)	684	553
Գումար	2776	2104 = 4880

Երկուսն էլ 3—18 տրեկն.

Յ Ա Ն Կ

I

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Յանձնաժողովի կազմութիւնը	7
Բացուելիք գործերու մասին ուսումնասիրութիւններ	13
Աշխատանոցներու բացում	19
Քննիչ պատուիրակին շրջանը	30
Հանրեի գորգի նիւղին վաճառումը եւ Տարսոնի աշխատանոցին փակումը	34
Աշխատանոցներու ներկայ վիճակը	36
Քանաններու վնասում	43
Անտիոքի կալուածական խնդիրը	45
Յանձնաժողովին դրամական միջոցները	47
Նպաստի բաշխում	52
Վիճակագրութիւններ	53
Մանկաբարձութիւններ	54
Հաշիւներ	55
Մասնաժողովներ	71

II

Ք Ն Ն Ի Չ Պ Ա Տ Ո Ւ Ի Ր Ա Կ Ի Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի

Հալեպի նահանգ

Գրքը Խան	5
Սիւլէսիոյ գիւղերը	8
Քեսապ	13
Անտիոք	19
Պէյլան	21
Հալեպ	21
Քիլիս	25
Այնքապ	26
Մարաշ	28
Զէյթուն	35
Կոկիսոն	40
Ամփոփում	42

Ասանայի նահանգ

Հանրն	47
Սիս	53
Տեօրք եօլ	57
Օսմանիէ	61
Ճիհան	63
Հասան պէյլի	64
Պաղչէ	67
Լափանլը	69
Խանը	69
Քիւնէզ	71
Իսլահիէյի Երջանակ	72
Էյնքիլի	73
Քիւնէսլէր	73
Խասսայի Երջանակ	75
Տարսուն	76
Գօզօլուֆ	77
Մերսին	77
Ասանա	78
Ամփոփում Տեղեկագրի	82
Այրիներու ցուցակագրութիւն	86
Ամփոփում վիճակագրութեան	95

ԿԱՐԵԻՈՐ ՎՐԻՊԱԿ

Էջ 15. — Քարտէսին մէջ, Լազգիյէի նաւահանգիստը, փոխանակ Քէոսպի հարաւային-արեւմտեան կողմը ըլլալու՝ սխալմամբ հիւսիսային-արեւմտեան կողմը դրուած է գծագրիչին կողմէ :

Էջ 88. — Անտիոքի Հ. Լուս. այրիներու թիւը պիտի ըլլայ 43 (փոխանակ 48ի) և գումարն ալ 65 (փոխանակ 70ի) :

Էջ 88. — Պէյլանի աշխատելու անկարող այրիներուն թիւը պիտի ըլլայ 7 (փոխանակ 11ի) :

Էջ 88. — Քէոսպի Հ. Լուս. այրիներուն թիւը պիտի ըլլայ 39 (փոխանակ 27ի) և գումարն ալ 66 (փոխանակ 54ի) :

Էջ 95. — Որբերու թիւերուն վրայ մոռցուած է նշանակել, առաջինին՝ մանչ և երկրորդին՝ աղջիկ :

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0213768

43.158